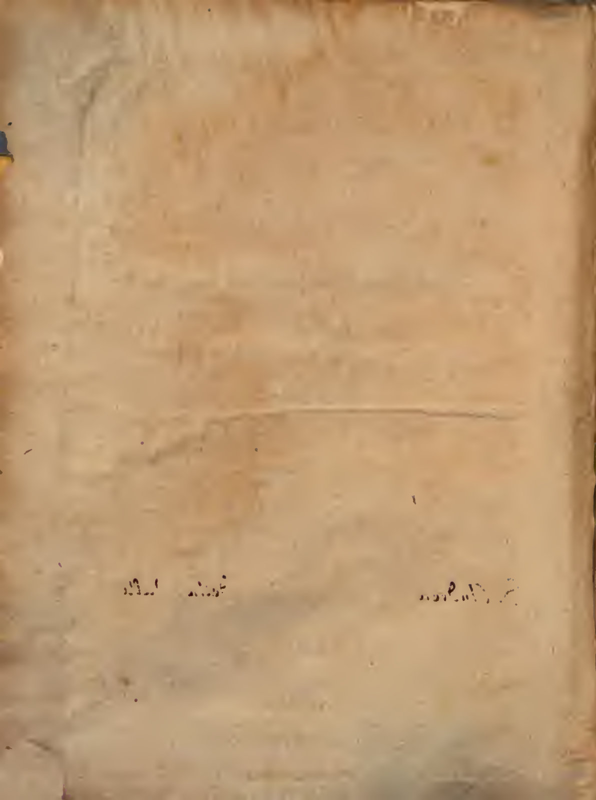

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
15 G
22

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

U. J. PROFESSORIS
ET DECANI
UNIVERSITATIS TOLOSANÆ,

IN LIBROS CLEMENTINARUM COMMENTARII:

ACCESSERE

SEX PRÆLECTIONES SOLEMNES

Habitæ pro instaurandis Scholis.

S. Andrea della Valle.

PARISIIS,
Apud LUDOVICUM BILLAINE, in Palatio
Regio.

M. DC. LXXX.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

ILLUSTRISSIMO VIRO DOMINO

DOMINO

CLAUDIO
LE PELLETIER

PATRICIO

ET COMITI CONSISTORIANO.

IR ILLUSTRISSIME,

Brevem Commentarium in Clementinas nuper dictatum & expositum in

Scholis Tolosanis, in lucem edituro, non alium à te Patronum & Defensorem eligere cordi fuit. Quia literas & literatos amas, ab iisdem te observari & coli quibuscumque studiis dignissimum est. Haudquaquam mihi propositum est, laudes tuas persequi hoc loco, quas nec capit modus epistolæ. Satis mihi erit compendio multa complecti. Variis muneribus functus in Republica, Præsidis in Senatu, Præpositi in Vrbe Regia, Comitis in Consistorio Principis, ubique te majoribus dignum probasti. Maximum in Senatu tui desiderium reliquisti, in Vrbe æterna meritorum monumenta, oblivioni tui nominis opposita mole, quæ civitatis decus & securitas est. Tot dotibus agnitum te sibi vindicavit, & Consiliis ascivit Rex Christianissimus, quo jure metalla auri & argenti, quæ

ubique nascuntur, sunt Principis; non Senatui, & Urbi, sed Reipublicæ te natum esse intelligens. Vivat maximus Princeps in longos annos, teque quo cœpisti, successu rerum fruatur. Crescat in dies gloria restituti apud nos Iuris Civilis, ad invidiam usque Romanorum. Scient posteri te unum è Iudicibus datis à Principe, non minimam huic negotio operam contulisse. Interim dum Iuris Civilis studium fervescit, ne videatur contemni Ius Canonicum, hanc Operam in Clementinas institui, in qua & elementa rei Beneficiariæ & vestigia praxis Forensis quâ utimur, satis diligenter observavi. Eo magis placuit lectum Opus, quod versatur circa Concilium Gallicanum, Viennense scilicet, quod est opus Clementis V. Summi Pontificis, natione Galli & Aquitani. Iam olim illud Glossis

illustravit Ioannes Andreas, unus è principibus Iuris Canonici, jussu Ioannis XXII. Pontificis Galli & conterranei mei, id est, Cadurci. Quamvis ego me longè imparem sentiam, tamen non dubitavi eodem ex agro spicas legere. Post messem superest spicilegium. Istud qualecumque sit, eâ quâ præstas humanitatis laude, quæso suscipe, & Auctorem jam pæne octogenarium in tui obsequio extrema spirantem, inter clientulos admittere dignare.

VIR ILLUSTRISSIME

Addictissimus & devotissimus ANT. DADINUS ALTESERRA, U. J. Professor, & Decanus Universitatis Tolosanæ.

Tolosæ 25. Mart. 1680.

INDICULUS CLEMENTINARUM

quæ in hoc Opere commentariis illustrantur.

LIBER I.

LIBER II.

TIT.

LIBER III.

LIBER IV.

LIBER V.

PRÆLECTIONES SOLEMNES.

ANTONII DADINI ALTESERRÆ IN LIBROS CLEMENTINARUM COMMENTARII.

IN LIBRUM I.

TIT. II. *De Rescriptis*.

Clementina *Abbates*.

BBATES & alii Prælati Regulares, quibuslibet administrationibus præsidentes, quos Patres Abbates vocat, cap.ult. *de Regular b.* occasione Prioratuum seu aliorum locorum eisdem subditorum, nullum per litteras Apostolicas possunt conveniri, nisi coram judice, apud quem Prioratuum & locorum ipsorum Prioribus hoc liceret: nec occasione locorum ad mensam pertinentium, aliud in ipsis super hoc licet, quàm si loca præfata speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliud præsumpserit, damnatur in expensas & interesse, id est, in id omne quod rei interest alibi conveniri. Hæc Constitu-

tio lata est, quia per Abbates & Prælatos majores in causis Prioratuum & aliorum membrorum subditorum adversarii conveniebantur apud judices delegatos à Sede Apostolica, rei distringendi causa, cap. *Statutum. de rescript.* in VI. In actionibus in personam reus conveniendus est, ubi domicilium habet, L. *Hæres absens.* §. *Proinde. ff. de judic.* L. 2. C. *de jurisdict.* In actionibus in rem reus, id est, possessor conveniendus est, ubi domicilium habet, vel ubi res posita est, L. ult. C. *Ubi in rem actio.* L. ult. C. *de præscript. long. temp.* Abbates vel alii Prælati Regulares majores in causis Prioratuum subditorum, vel membrorum eorumdem, non possunt per litteras Apostolicas convenire adversarios apud judices delegatos à Sede Apostolica, quia hoc plerumque fit adversarii distringendi & vocandi causâ; sed apud judices competentes locorum, ne detur occasio vexationi: sic venditor ab emptore conventus, ut eum evictionis nomine defendat, non potest uti præscriptione seu privilegio fori sui; sed sequi debet forum emptoris, L. *Venditor. ff. de judic.* L. 1. C. *Ubi in rem act.*

Clem. *Etsi principalis.*

EX Constitutione Bonifacii VIII. causæ non possunt mandari à Sede Apostolica, vel Legatis ipsius, nisi personis dignitate præditis, vel personatum obtinentibus, vel Cathedralium Ecclesiarum Canonicis, cap. *Statutum.* hoc tit. in VI. Quæsitum est, an Officialis Episcopi valeat delegari à Sede Apostolica. Ratio dubitandi esse videbatur, quòd Officialis Episcopi non habet dignitatem per se, quia non exercet propriam jurisdictionem, sed mandatam ab Episcopo: unde ab Officiali non appellatur ad ipsum Episcopum, sed ad Metropolitanum, ne ab eodem ad se ipsum appelletur, quia unum est forum Episcopi & Officialis, cap. *Referente. de prabend.* cap. *Romanâ.* §. 1. *de appell.* in VI. Tamen Officialis principalis Episcopi potest dari judex à Sede Apostolica, ex hac Constit. cujus se causam impulsivam, id est, auctorem fuisse, non silet Jo. Andreas hîc: & ante hanc Constit. Officialis Episcopi solebat delegari à Sede Apostolica, cap. *Insinuante. de offic. delegat.* cap. *Dilecti filii. de appellat.* quia Officialis principalis Episcopi habet dignitatem: unde Missus Dominicus dicitur, cap. 2. *de Regular.* cap. 1. *de frigid. & malefic.* Sed quid dicendum in Officiali seu Vicario Capituli, Episcopali Sede vacante, videtur non posse delegari à Pontifice, cùm non possit

dici Vicarius Episcopi qui non existit, Clem. ult. infr. *de Procur.* Tamen Officialis Episcopi appellatione continetur, etiam Vicarius Capituli, Sede vacante, cùm sit Officialis, seu administrator jurisdictionis Episcopalis, cap. unic. *de major. & obed.* in VI. Idemque dicendum de Officiali Episcopi electi & confirmati nondum consecrati, quia electus confirmatus nondum consecratus exercet ea omnia quæ sunt jurisdictionis, cap. *Transmissam. de elect.* Prior etiam Conventualis, quamvis non consuevit ad Prioratum per electionem assumi, potest judex delegari à Sede Apostolica, vel ipsius Legato, ex hac Constit. quia Prioratus Conventualis est dignitas, cap. *Nisi essent. de præbend.* Oldrad. cons. 257. Marcus part. 1. decis. 1244. Prioratus Conventualis naturâ suâ est electivus, non collativus, quia Prior Conventualis est vice Abbatis, Clem. *Ne in agro. §. Cæterum.* infr. *de stat. Monach.* cap. *Cùm in Ecclesiis. de major. & obed.* Tamen de consuetudine confertur, ut hîc, & d. Clem. *Ne in agro. §. Cæterum.* Officialis tamen foraneus Episcopi, vel Religiosus Monasterii Prior Claustralis, non potest delegari à Sede Apostolica, ex hac Constitutione. Officialis foraneus Episcopi est qui est foris, extra civitatem: Officialis Episcopi, in certa parte diœcesis, cap. *Romanâ. de offic. Ordin.* in VI. Idem de Decano Rurali, qui in parte diœcesis gerit vices Episcopi, can. *Nullus.* 16. qu. 7. cap. 1. *Ne Prælat. vic. suas.* Ratio dubitandi erat in Priore Claustrali, quòd Prior claustralis est vice Abbatis, & habet administrationem jurisdictionis regularis, absente Abbate, cap. *Cùm ad Monasterium.* versic. *Prior. de stat. Monach.* Sed Prior Claustralis non est dignitas, revocatur ad nutum Abbatis, dicto cap. *Cùm ad Monasterium. §. Tales.* Idem de Sacrista, Custode, vel Camerario Monasterii, qui sunt nuda officia, ut ait Jo. Andreas hîc. Ante hanc Constitutionem Prior Claustralis solebat delegari, cap. *Licèt. de præbend.* cap. *Ex tenore. de concess. præbend.* quia nondum determinatæ erant qualitates personarum, quibus debeant causæ delegari à Sede Apostolica. Sed hoc immutatum Constit. Innocentii IV. quæ non extat, & quæ transfusa est in Constit. Bonifacii VIII.

Clem. *Auditor.*

AUDITORES in Curia Romana vocantur Auditores sacri Palatii, quibus causarum cognitio demandatur à Summo

Pontifice, vel Vicecancellario. Auditor in Curia datus à Sede Apostolica in causa Beneficiali, ubi causâ cognitâ pronuntiavit, alicui Beneficium deberi, potest conferre eidem Beneficium, cui antè debitum pronuntiavit, ut evitetur circuitus. Ratio dubitandi esse videbatur, quòd judex datus, ubi pronuntiavit Beneficium illi deberi, functus est officio suo, L. *Judex posteaquam*. ff. *de re judic.* cap. *Cùm in literis. de off. deleg.* Statim definit esse judex, nec potest exequi sententiam suam: sed ejus est, qui judicem dedit, exequi sententiam judicis à se dati, L. *A divo Pio.* in princ. eod. tit. *de re judic.* Auditor datus à Sede Apostolica audit tantùm partes, & refert ad Summum Pontificem, cap. *Dilectus.* in Antiqua infr. hoc tit. cap. *Super quæstionum. de offic. deleg.* Judex datus in causa præsentationis, non potest præsentatum Clericum instituere in fraudem Episcopi, vel Archidiaconi, ad quos institutio pertinet, cap. *Super eo. de offic. deleg.* Procurator non potest excedere terminos mandati, L. 5. ff. *Mandat.* L. *Si procurator.* L. *Maritus.* C. *de Procurator.* Sed hoc jure judex delegatus à Sede Apostolica potest exequi sententiam suam, cap. *Significasti.* cap. *Quærenti.* eod. tit. cán. *Quisquis.* 2. qu. 6. quia habet quasi ordinariam jurisdictionem, exemplo judicis dati à Principe, L. *A judice.* C. *de judic.* Judex datus à Pontifice, posteaquam pronuntiavit alicui Beneficium deberi, sine alio mandato speciali potest conferre Beneficium, cui debitum pronuntiavit, vitandi circuitus causâ, quia rerum expediendarum causâ circuitus vitandus est, L. *Dominus.* ff. *de condict. indebit.* L. 3. §. ult. *de don. int. vir. & uxor.*

Clem. *Gratiæ.*

MANDATO Apostolico seu gratiæ, ut provideatur de Dignitate vel Beneficio Curato nondum vacante, renuntiasse videtur, qui ante adeptionem ejusdem aliud Beneficium pacificè assecutus est, quod de jure simul cum Dignitate vel Beneficio in vim dictæ gratiæ debito retinere non posset, licèt illud resignaverit, aut resignare paratus sit. Ratio est, quia ejusmodi mandata, seu gratiæ de providendo conceduntur pro pauperibus Clericis, & assecutione pacifica cujuscumque Beneficii, quasi tacita remissione extinguuntur. Unde si pauper Clericus, qui mandatum impetravit, ut ei per Ordinarium provideretur de Beneficio, antequam ei provideretur, aliud Beneficium assecutus sit; Ordinarius non tenetur ei providere in vim mandati,

cùm cesset causa mandati, cap. *Si pauper. de præbend.* in VI. Maximè cùm mandatum concessum est in forma pauperum, cap. *Cùm secundùm. de præbend.* Mandatum de providendo solvitur assecutione cujuscumque Beneficii, licèt illud resignaverit, vel resignare paratus sit, quia gratia semel extincta non restituitur, ut obligatio semel extincta non reviviscit, L. *Qui res.* §. *Aream.* ff. *de solut.*

Clem. *Literas.*

RESCRIPTUM de conferendo Beneficio quamprimùm vacaturo non extenditur ad Beneficium, post datam rescripti creatam, ex hac Constit. quia mandata de providendo sunt odiosa, & non extenduntur de casu ad casum, cap. *Quamvis. de præbend.* in VI. Sic rescriptum ad lites non porrigitur ad lites futuras & nondum natas, cap. ult. *de rescript.* cap. *Dispendia.* eod. tit. in VI. Tractatus futuri temporis non pertinet ad officium judicis, L. 1. §. 2. ff. *de usur.*

TIT. III. *De Electione & Electi potestate.*

Clem. *Cùm rationi.*

RELIGIOSUS in Abbatem alterius Religionis, vel habitûs id est, alterius Ordinis, qui habitu discernitur, eligi non potest, ex hac Constit. & cap. *Nullus.* eod. tit. in VI. Ratio subjungitur, quia rationi non congruit homines disparis professionis in eisdem Monasteriis sociari: quod desumptum est ex can. *In nova.* 16. qu. 7. Beneficia regularia non possunt conferri Religiosis Professis alterius Monasterii, vel Ordinis, quia idem non potest habere locum in diversis Monasteriis, quorum unum non dependeat ab alio: & hoc, nisi ex dispensatione Summi Pontificis, cap. *Cùm singula.* §. *Prohibemus. de præbend.* in VI. Hodie ex Conc. Trid. Sess. 14. *de reform.* cap. 10. statutum est, ut regularia Beneficia, per obitum, aut resignationem vacantia, Religiosis tantùm illius Ordinis, vel iis qui habitum omnino suscipere, & professionem emittere teneantur, non aliis, conferantur. Beneficia regularia non possunt conferri Religiosis alterius Ordinis, nisi rite fuerint illum Ordinem professi, d. cap. *Nullus.* Quòd si electio vel collatio aliter fiat, ipso jure est nulla & irrita, ex

hac Constit. & d. cap. *Nullus.* Ex hoc tamen Monachus vel Religiosus non prohibetur eligi in Episcopum cujuslibet sæcularis vel regularis Ecclesiæ, ex hac Constit. & d. cap. *Nullus.* cap. *Cùm olim. de privileg.* can. *de Monachis.* 16. qu. 1. can. *Statutum.* 18. qu. 1.

Clem. *Ne Romani.*

OLIM electio Romani Pontificis fiebat à Clero & plebe, can. *Ego Ludovicus.* 63. dist. Sed tandem schismatis vitandi causâ electio ejus devoluta est ad Collegium Cardinalium, ex Constit. Nicolai II. in Conc. Lateranensi, can. *In nomine Domini.* 23. dist. Hoc jure electio Gregorii VII. facta est per solos Cardinales, ut patet ex decreto electionis ipsius apud Platinam, & similiter electio Alexandri III. ex Radevico de Gest. Friderici, lib. 2. cap. 50. Et ut tolleretur deinceps materia schismatis, in Concilio Lateranensi habito sub ipso Alexandro III. statutum est, ne electio Romani Pontificis valeat, nisi facta sit saltem consensu duarum partium totius Collegii Cardinalium, *c'est les deux tiers*, cap. *Licèt.* hoc tit. Ex Constit. etiam Gregorii X. alia quædam statuta sunt circa electionem Romani Pontificis, cap. *Ubi periculum.* hoc tit. in VI. Sed quia irrepsit opinio quorumdam, quòd Constit. Gregorii X. lata pro electione Romani Pontificis per cœtum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ, modificari, id est, modum recipere, corrigi, vel immutari, aut quid ei detrahi, vel addi, sive dispensari circa ipsam, vel aliquam ejus partem, aut ei renuntiari, vacante Sede Pontificia, potuit. Clemens V. ex hac Constit. lata in Conc. Viennensi de fratrum consilio, & Concilii sententia, hanc sententiam damnavit optima ratione, quia lex superioris per inferiorem tolli non potest, can. *Inferior.* 21. dist. can. *Cùm inferior. de major. & obed.* L. ult. C. *de legib.* Imò Sede vacante nihil innovandum, cap. *Novit. ne Sede vac. aliq. innov.* Et Concilium non potest tollere decreta Pontificis, can. *Cuncta per mundum.* 9. qu. 3. Cœtus Cardinalium non potest tollere, immutare, vel corrigere Constitutiones Pontificias, Sede vacante, nisi quatenus in Jure expressum est, id est, Constit. prædicta Gregorii X. ex hac Constit. Gloss. in cap. unic. verb. *Sede vacante. de schismatic.* in VI.

§. *Eo tamen promisso.*

VACANTE Sede Pontificia officia Curiæ expirant morte Pontificis, præter Camerarii, & majoris Pœnitentiarii officia. Officia Curiæ expirant morte Pontificis, quia habent potestatem delegatam, quæ expirat morte mandantis, cap. *Licèt.* supr. *de offic. delegat.* L. *Et quia.* ff. *de jurisdict.* Officia Camerarii & Pœnitentiarii non expirant, Sede vacante, morte Pontificis: officium Camerarii scilicet, ut consulatur temporalibus Ecclesiæ. Olim Camerarii officium fuit, temporalia, id est, stipes pauperibus erogare, ut notat Joannes vetus Glossator in can. 1. 8. qu. 1. Hodie est majus officium, quod præest ærario Cameræ Apostolicæ, & habet Auditores, etiam Sede vacante, ut notat Joannes Andreas hîc. Tamen Sede vacante Cardinales nihil recipiunt de Camera, & omnia reservantur futuro successori, cap. *Ubi periculum.* §. *Provisiones.* hoc tit. in VI. Pœnitentiarii officium non definit morte Pontificis, ut consulatur periculo animarum. Sede vacante cœtus Cardinalium non potest instituere novos Officiales Curiæ. Tamen Sede vacante Camerarius & major Pœnitentiarius, vel aliqui alii ex minoribus Pœnitentiariis, quorum officium non expirat morte Pontificis, si morte vel alio casu, putà valetudine, vel furore superveniente, deficiant; cœtus Cardinalium ad tempus vacantiæ, potest in locum deficientium alios subrogare, vel plures etiam in locum unius, quoad Pœnitentiarios, si hoc eidem cœtui concorditer, id est, communi consensu visum fuerit. Ait, concorditer, quia unius dissensus potest hoc impedire: & hoc speciale est, nec pertinet ad Beneficia conferenda. Collegium Cardinalium Sede vacante nihil recipit de Camera Papæ, sed ea omnia servantur futuro successori, d. cap. *Ubi periculum.* Non potest conferre Beneficia ecclesiastica ad provisionem Pontificis spectantia, quia collatio Beneficiorum est in fructu, & reservatur futuro successori. Selva *de Benefic.* part. 2. quæst. 2. num. 10. Marcus tom. 1. qu. 93.

§. *Sanè.*

SI Romanus Pontifex moriatur extra civitatem, id est, extra Urbem, electio successoris celebranda est in civitate, in qua defunctus, erat tempore mortis cum Curia, ne mora fiat ele-

ctioni; & absentes Cardinales non sunt vocandi, sed expectandi tantùm per decem dies, cap. *Ubi periculum. §. Hoc sacro.* hoc tit. in VI. Aliàs electio Episcopi facienda est vocatis omnibus qui habent jus eligendi, de provincia, cap. *Coram dilecto. de elect.* Quòd si Episcopus moriatur extra civitatem, in qua erat cum Curia, electio successoris celebranda est in civitate, in cujus districtu seu territorio Pontifex mortuus fuerit. Et hoc casu districtus seu territorii nomine diœcesis intelligenda est, quandoque territorium pro diœcesi, can. *Si quis Episcopum.* 16. qu. 5.

§. *Porro.*

ELECTIO Romani Pontificis celebranda est per Cardinales inclusos in Conclavi, cap. *Ubi periculum. §. In eodem.* hoc tit. in VI. Quòd si Cardinales omnes simul, vel successivè, id est, variis temporibus exierint de Conclavi, ex causa valetudinis, vel infirmitatis, vel alia justa causa, compellendi sunt reintrare quamprimùm idem Conclave, sub pœnis Constitutionis Gregorii X. Cardinales autem Conclave reintrantes, debent ad electionem procedere, secundùm statum, id est, locum in quo erant in Conclavi, eo tempore quo è Conclavi exierunt, ne mutetur status Conclavis, & per hoc locus detur discordiæ.

§. *Cæterùm.*

HOc speciale est in electione Summi Pontificis, quòd Cardinales excommunicati, suspensi vel interdicti, non repelluntur ab electione, ut tollatur omnis occasio discordiæ & schismatis, ex hoc §. Aliàs in electione Episcopi vel alterius Prælati suspensi & excommunicati, non possunt eligere, neque eligi, cap. *Cùm inter R seniorem.* cap. *Illa quotidiana. de elect.* cap. *Cùm dilectus. de consuetud.* cap. ult. *de Cleric. excomm. ministr.*

§. *Verùm.*

ELECTI quorum electionis confirmatio pertinet ad Sedem Apostolicam, cap. *Cupientes.* hoc tit. in VI. & alii qui ex quacumque causa ad Sedem Apostolicam venire, vel mittere compelluntur; ad ipsam, cùm vacat, ac si non vacaret, venire, vel mittere tenentur, ne mora fiat confirmationi electionis, pro-

pter

pter spem quòd electio brevi fiet, & Ecclesia diu non vacabit. Casum adversamque fortunam spectari neque civile, neque naturale est, L. *Inter stipulantem.* §. *Sacram. de V. O.*

Clem. *Causam.*

CAUSA electionis, postulationis, seu provisionis, per appellationem ad Sedem Apostolicam emissam, tunc ad eandem Sedem devoluta censetur, cùm in appellati aut ejus Procuratoris, in ipsa causa specialiter constituti, præsentia interposita fuerit, aut eorum alteri intra mensem ab interpositione ipsius, vel post mensem, quamprimùm commodè fieri poterit, legitimè intimata, porrecto scilicet libello authentico appellationis, & ejus copia seu exemplo tradito. Etiam in judiciis Ecclesiasticis appellatio interponitur per libellum, can. *Synodum.* 17. dist. can. *Lotharius.* 31. qu. 2. Quòd si appellatus absit, appellatio devolvitur ad Sedem Apostolicam, intimato libello appellationis ad domum, in qua appellatus communiter domicilium habuit, id est, majore parte anni, ubi domicilium quis habet, ubi quis larem rerumque suarum summam constituit, L. 4. L. *Ejus qui.* §. 1. & 2. ff. *Ad municipal.* L. *Cives.* C. *de incol.* libr. 10. Citatio fit ad faciem, id est, ad personam, si reus adsit; vel ad domum, si reus non adsit, neque Procuratorem domi reliquit, L. *Scire oportet.* §. 1. ff. *de excus.* L. 5. §. *Etsi fortè quod vi aut clam.* Quòd si domus in remotis existat, libelli appellationis intimatio fieri debet in Ecclesia Cathedrali, in cujus civitate vel diœcesi consistit Beneficium, ut hîc, & Clem. *Quamvis. de for. compet.* Ait, in Ecclesia, id est, in valvis Ecclesiæ; & ita intelligendum in cap. *Ex tuæ. de Cleric. non resident.* Et nihilominus utroque casu in Ecclesia vel Beneficio de quo agitur, appellatio publicanda est: & si quandocumque petatur, copia appellato fieri debet libelli appellationis, quia ibi domicilium habere videtur, ubi residere debet officii causâ, d. cap. *Ex tuæ.* Quòd si propter appellati metum aut potentiam libellus appellationis appellato tutò intimari nequeat, appellatio in loco aliquo publico solemniter publicanda, ad hoc ut ad appellati, seu ejus Procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire, ut hîc, & cap. *Constitutis.* supr. *de testib.* L. *De pupillo.* §. *Si quis ipsi Prætori.* ff. *de oper. nov. nuntiat.* Intimatio appellationis aliter facta non valet, nec causam devolvit ad Sedem Apostolicam, ex hac Constit.

Clem. *Constitutionem.*

EX Constitutione Gregorii, si quis electioni, postulationi, vel provisioni se opponat, opponendo contra formam electionis, vel contra personam eligentium, vel electi, sive provisi, & ob id ab electione, postulatione vel provisione appellaverit, appellans in instrumento publico, vel literis appellationis, omnia nominatim exprimere debet, quæ intendit objicere in formam electionis, vel personas eligentium, vel electi, præstito juramento calumniæ, coram personis authenticis, id est, idoneis testibus: alioqui non potest objicere aliqua, quæ non fuerint expressa in hujusmodi instrumento, vel literis, nisi aliquid postea fortè emerserit de novo, cap. *Ut circa.* hoc tit. in VI. cap. *Is qui.* cap. *Qui contra.* eod. tit. Sed ex hac Constit. prædictum capitulum locum non habet, quando quæ opponuntur contra formam electionis, vel personam eligentium, vel electi, directè respiciunt jus Ecclesiæ, vel personæ opponentis: sed tantùm ubi per competitorem vel oppositorem appellantem in formam electionis, aut personas eligentium, vel electi defectus, putà defectus scientiæ vel ætatis; vel personæ, putà defectus natalium, irregularitas, vel crimina opponuntur. Cæterum cùm appellans in libello appellationis omittit debitam circumstantiarum specificationem, circa defectum in forma electionis, vel crimina eligentium, vel electi, non est postmodum super his audiendus in prosecutione appellationis, etiamsi hujusmodi circumstantias, vel probationem earum juratus afferat ad se de novo pervenisse. Sententia lata in causa appellationis, postulationis, vel provisionis, non retractatur obtentu probationum de novo inventarum, ut sententia non retractatur obtentu instrumentorum de novo repertorum, L. *Imperatores.* ff. *de re judic.* L. *Admonendi. de jurejur.* L. *Cùm de hoc. de except. rei judic.* Tamen sententia vel judicium in causis Episcoporum instauratur auctoritate Sedis Apostolicæ, can. *Osius.* 6. qu. 4. Quòd si is cujus interest, putà competitor, ab electione, postulatione, vel provisione appellaverit, opponendo defectus, vel crimina contra electum, formâ prædictæ Constitutionis omissâ, eo appellationem prosequente, alius superveniens non appellans contra appellatum in eadem causa principaliter, id est, tamquam actor principalis, admitti non debet pro interesse com-

muni, eoſdem articulos, ſeu eadem capita, id eſt, defectus & crimina proſequendi cauſâ, licèt appellanti poſſit aſſiſtere, ne colludat, quia colluſio ſemper coërcenda eſt, L. *Si perluſorio.* ff. *de appellat.* cap. *Audivimus. de colluſione deteg.* Non tamen propterea perſecutio proprii intereſſe ei deneganda, id eſt, actio de eo quòd ejus intereſt. Inſuper ſi is qui appellavit ab electione, poſtulatione, vel proviſione, id eſt, collatione Beneficii, omiſſa appellatione, per querelam ſimplicem agat. Ab electione, poſtulatione, & aliis extrajudicialibus actibus, intra decem dies appellare licet: poſt decendium appellare non licet, ſed licet eam impugnare per legitimam contradictionem, id eſt, per querelam, cap. *Concertationi.* cap. *A collatione. de appellat.* in VI. Regulariter appellare non licet, niſi à judice. Ab actibus extrajudicialibus appellare non licet, L. *Scire oportet.* ff. *de excuſ. tutor.* Hoc ſpeciale eſt, quòd ab electione, poſtulatione, & proviſione licet appellare intra decem dies: poſt decendium appellatio non admittitur, ſed tantùm querela. Igitur ſi is qui appellavit, omiſſa appellatione, per querelam ſimplicem agat, repellitur ab objectibus in appellatione ſua expreſſis, id eſt, non auditur ſuper objectis in cauſa appellationis, niſi conſtet ipſum ſervaſſe formam prædictæ Conſtitutionis, niſi in caſibus exceptis in prædicta Conſtitutione. Qui appellavit ab electione, poſtulatione, vel proviſione Beneficii, omiſſâ formâ Conſtitutionis præmiſſæ, licèt repellatur ab objectis propoſitis vel proponendis, contra formam electionis, vel perſonas eligentium, vel electi, & à probatione eorumdem: tamen hoc non infirmat probationem ſuper his factam confeſſione adverſarii, vel aliis legitimis modis, putà per inſtrumenta, cap. *Cùm dilectus. de fid. inſtrum.*

Clem. *In pleriſque.*

NEMO cujuſcumque dignitatis ſit, putà Patriarcha, Primas, vel Metropolitanus, vel Legatus Sedis Apoſtolicæ, ſine ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ, poteſt providere de Paſtore Eccleſiæ Cathedrali, carenti Clero & populo Chriſtiano; nulluſque Religioſus poteſt licentiari à ſuo Prælato, ut conſentiat electioni de ſe factæ, ſine aſſenſu Superioris: & ſi conſentiat electioni de ſe factæ ſine aſſenſu Superioris, talis electio ipſo jure nulla eſt, cap. *Quorumdam.* cap. *Si religioſus.* hoc tit. in VI. Sic & Monachus non poteſt ordinari ſine teſtimonio & conſenſu Abba-

tis, can. 1. 58. dist. can. *Monachi.* 16. qu. 1. Hoc constitutum est maximè propter Religiosos, qui plerumque importunis precibus & per ambitionem captant tales Episcopatus in regionibus barbaricis, ut possint dicere, *Laqueus contritus*, id est, ut solvantur vinculo Religionis, ut notat Jo. Andreas hîc. Quòd si licentiatus etiam à Superiore electioni consenserit, & in Episcopum consecratus fuerit, Episcopali caret honore; sed in pœnam ambitionis, Prælato Regulari ita manet subditus, ut nullus eidem in Religione sua vel extra ad gradus honoris vel administrationis cujuslibet pateat ascensus. Simile statuitur in Mendicantibus transeuntibus ad Religionem Non-Mendicantium, Clem. *Ut Professores.* infr. *de Regular.*

Clem. *Quod circa.*

RELIGIOSI Mendicantes electioni, postulationi, vel provisioni de se factæ in discordia ad aliquam Prælaturam, extra administrationem sui Ordinis consentire non possunt, etiam accedente licentia Magistri, aut Ministri, vel Prioris Generalis. Non-Mendicantes consentire non possunt electioni factæ à minori parte, numero, etiam accedente consensu Prælatorum suorum, cap. *Quorumdam.* hoc tit. in VI. Quod dictum est in d. cap. *Quorumdam.* de discordia, vel minoritate numeri, intelligendum esse declaratur de discordia & minoritate numeri, quæ in facto, id est, in re ipsa, non in fictione vel Juris effectu consistit, ex hac Constit. quia Jus Canonicum odit fictiones; maximè in electione Regularium, quæ est minùs favorabilis: quia Ecclesia fundata est in Ordine sæculari. Cùm quæritur an electio Regularium facta sit in discordia, vel à minore numero, discordia vel minoritas numeri intelligitur, quæ consistit in facto, non in fictione vel Juris effectu: putà si totum Capitulum constet ex decem & duobus, & decem unum elegerint, & alii duo alterum, electio Regularis non dicitur facta à toto Capitulo, quòd illi duo sint suspensi, excommunicati, irregulares, & videantur non esse de Capitulo: quia in electione Regularis non spectatur fictio vel Juris effectus, sed factum tantùm. Jus Canonicum odit subtilitatem Juris Civilis, cap. 1. *De dol. & contumac.*

Clem. *Statutum.*

VACANTE Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, res vel fructus interim obvenientes non acquiruntur Capitulo, sed reservantur futuro successori, cap. *Quia sæpe.* cap. *Charitatem.* & seq. hoc tit. in VI. Eodem jure Sede vacante emolumentum jurisdictionis & sigilli Curiæ Ecclesiasticæ & sæcularis, id est, temporalis, quia fortè Episcopus vel Abbas habebant jurisdictionem temporalem, cap. *Referente. de delict. pueror.* cap. *Dilectus. de offic. Ordinar.* cap. *Si duobus. de appellat.* non acquiritur Capitulo, sed reservatur futuro successori, deductis sumptibus, ex hoc cap. id est, deducto salario Officialis, qui exercet jurisdictionem, vel qui tenet sigillum, vel sumptu electionis, qui expendendus est de bonis Ecclesiæ, cap. *Ut prateritæ. de elect.* Sede vacante Capitulum succedit in jurisdictione, quoad exercitium, sed non succedit in emolumento jurisdictionis, vel sigilli, quia fructus suos non facit, L. *A tutoribus.* §. ult. ff. *de adm. tutor.* Eadem ratione Capitulum non succedit in collatione Beneficiorum, cap. *Illa. Ne Sede vacante.* cap. 2. eod. tit. in VI. cap. 1. *de instit.* eod. quia collatio Beneficiorum est in fructu, & reservatur futuro successori, nisi Romanus Pontifex jure præventionis utatur. Hoc verum est in collatione libera: nam Capitulum Sede vacante succedit in collatione necessaria, putà in institutione quæ fit ad præsentationem Patroni, vel in collatione quæ fit ex causa permutationis, vel in collatione quæ fit Graduatis nominatis, vel simplicibus suis mensibus, cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. 1. *de instit.* in VI. Sede vacante fructus obvenientes interim non adquiruntur Capitulo, sed reservantur successori, ne dulcedine commodi fructuum mora fiat electioni, & diutius vacet Ecclesia. Eadem ratione fructus minoris Ecclesiæ vacantes non adquiruntur Capitulo, sed reservantur successori, cap. *Præsenti. de offic. Ordin.* in VI. Res vel fructus obvenientes Sede vacante, non adquiruntur Capitulo, sed reservantur futuro successori, nonobstante qualibet contraria consuetudine. Cæterùm si Sede vacante jurisdictio & ejus emolumentum devolvatur ad singulas personas, ratione dignitatis, ex consuetudine, vel privilegio, vel titulo speciali, non est locus huic Constitutioni. Ratio diversitatis est, quia consuetudo nihil operatur quoad Capitulum, quia periculum est in Capitulo, ne diu-

tius trahatur vacatio Ecclesiæ propter commodum fructuum: sed consuetudo valet quoad singulas personas, quia abest periculum moræ electionis, quòd unus non possit morari electionem.

Clem. *Cùm concessa.*

RELIGIOSUS non potest consentire electioni de se factæ, sine licentia Superioris, cap. *Si Religiosus.* hoc tit. in VI. Et concessio licentiâ Superioris facta Religioso, si fortè electionem de ipso fieri contigerit, est nulla & irrita, quia viam parat vitio ambitionis, ex hac Constit. Licentia Superioris accedere debet electioni jam factæ, non interponi electioni faciendæ, ne detur via ambitioni: & hoc est de mente dicti cap. *Si Religiosus.* ubi licentia Superioris requiri memoratur electione facta.

TIT. IV. *De Renuntiatione.*

Clem. *Cùm illusio.*

RENUNTIATIO Beneficii debet fieri in manibus Collatoris, alioquin non valet, cap. *Admonet.* cap. *Quod in dubiis.* cap. *Nisi cùm pridem.* cap. ult. *de renuntiat.* can. *Denique.* 6. qu. 3. can. *Gonsaldus.* 17. qu. 2. can. *Abbas.* 18. qu. 2. Et renuntiatio Beneficii debet fieri vel per Procuratorem specialiter constitutum: alioquin est nulla & irrita, ut hîc & cap. *Cùm olim.* §. *Quia verò. de offic. delegat.* Mandatum seu Procuratorium generale, vel Procuratorium in albo non sufficit. Renuntiatio Beneficii est genus alienationis, quæ indiget speciali Mandato, L. *Mandato.* L. *Procurator totorum.* ff. *de Procur.* Renuntiatio seu cessio Beneficii debet fieri per se, vel per Procuratorem sponte & liberè constitutum: alioqui renuntiatio vi vel metu extorta nulla est, cap. *Super hoc. de renunt.* cap. *Ad audientiam. de his quæ vi metusve caus. fiunt.* licèt per Ordinarium admissa fuerit, Clem. *Multorum. de pœn.* Renuntiatio seu cessio Beneficii potest revocari re integra: putà si facta sit coram Ordinario, potest revocari, donec admissa sit ab Ordinario, ex hac Constitut. Beneficium vacat statim post admissam seu acceptatam renuntiationem, & non licet pœnitere, cap. *Ex transmissa. de renuntiat.* can. *Quàm periculosum.* 7. qu. 1. Resignatio verò Beneficii

quæ fit coram Summo Pontifice, poteſt revocari etiam poſt ſupplicationem præſentatam Papæ, id eſt, ſignatam per verbum *Fiat*, vel *Conceſſum ut petitur*, & regiſtratam, uſque ad conſenſum præſtitum, & extenſum: quia admiſſio reſignationis, ſeu ſignatura gratiæ, habet tacitam conditionem, ſi reſignans in eadem voluntate perſeveraverit; & ob id conſenſus præſtitus per Procuratorem retrotrahitur ad diem datæ ſupplicationis, & proviſio ſub tali die expeditur. Renunciatio, inquam, ſeu ceſſio Beneficii, poteſt revocari re integra, & revocatio valet, dummodo re integra intimata ſeu notificata ſit Collatori, in cujus manibus ceſſio facta eſt, vel Procuratori conſtituto ad cedendum, ex hac Conſtit. Et ita revocatio Procuratoris ad lites, niſi intimata ſit adverſario, & ipſi Procuratori, L. *Si Procuratorem.* ff. *de Procur.* L. *Si mndaſſem.* ff. *Mandat.* cap. *Mandato. de Procur.* Ceſſio Beneficii facta coram Ordinario, non poteſt revocari poſt admiſſam renuntiationem, ne illuſio fiat Collatori, quia illuſio maximè vitanda eſt in perſonis Eccleſiaſticis. Hac ratione poſtulantes non poſſunt recedere à poſtulatione ſemel præſentata Summo Pontifici, cap. *Bonæ memoriæ.* 2. *de poſtulat. Prælat.* Illuſio ſemper vitanda eſt, can. *Interrogaſti.* 27. diſt. Renunciantì etiam non licet pœnitere poſt admiſſam renuntiationem, quia variatio vitioſa eſt in perſonis Eccleſiaſticis, ex hac Conſtitut. ut in Patrono Eccleſiaſtico, cap. *Cùm autem. de jur. patronat.* In electione variare non licet publicato ſcrutinio, cap. *Publicato. de elect.* cap. *Nulli.* eod. tit. in VI. can. *Dilectiſſimi.* 8. qu. 1. In laïcis etiam inconſtantia reprobatur, L. *In cauſa.* ff. *de Procurator.*

Tit. V. *De ſupplenda neglig. Prælator.*

Clem. *Quia Regulares.*

UBI collatio Prioratuum, Eccleſiarum, Adminiſtrationum vel quorumlibet Beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet ad Prælatos Regulares, ſi Prælati Regulares hujuſmodi Beneficia non conferant intra tempus Lateranenſis Concilii, id eſt, intra ſemeſtre tempus à die vacationis; collatio devolvitur ad Epiſcopum Diœceſanum, ut ea conferat: in non exemptis, tamquam Ordinarius; in exemptis, tamquam dèlegatus Sedis Apoſtolicæ, ex hac Conſtit. & cap. *Cùm ſingula. de Præbend.* in VI. Alia ſunt

quæ Diœcesanus facit tamquam Ordinarius, alia tamquam Sedis Apostolicæ delegatus, à Canone cap. *Irrefragabilis.* §. *Cæterum. de offic. Ordinar.* cap. *Ad abolendam.* in fin. *de hæretic.* cap. *Super eo. de cognat. spiritual.* Clem. *Quia contingit. de Religios. domib.* Et hac Constitut. inducitur jus novum. Ante eam, cessante Ordinario Regulari, in conferendis Beneficiis collatio devolvebatur tantùm ad Episcopum, in non exemptis; in exemptis, ad Sedem Apostolicam, cap. *Sicut.* hoc tit. dicto cap. *Cùm singula.* A Collatore Regulari collatio devolvitur ad Episcopum cum sua causa & onere. Episcopus jure devoluto conferendo Beneficia, quæ consueverant regi per Clericos sæculares, tenetur ea conferre Clericis sæcularibus; alia vero quæ Regularibus conferri solent, tenetur ea conferre Regularibus ejusdem Monasterii, ex hac Constit. quia Beneficia sæcularia sunt conferenda sæcularibus, regularia Regularibus, cap. *Cùm de Beneficio.* cap. *Cùm singula.* §. *Prohibemus. de præbend.* in VI. Episcopus in non exemptis sua, in exemptis Apostolica auctoritate cavere debet, ne Prælati Regulares hujusmodi Beneficia, quorum collatio ad eos pertinet, applicent mensis suis, pensionesve novas imponant, aut veteres augeant, vel ne ipsis de novo impositæ, vel auctæ solvantur. Novus census Ecclesiis imponi, vel antiquus augeri non potest, cap. *Prohibemus.* cap. *Significavit. de censib.* cap. *Tua nos. de jurejur.* Sed si locus sit uniendi hujusmodi Beneficia, vel mensæ Abbatis, vel alii loco, unio fieri debet per Ordinarium, Clem. *Ne in agro.* §. *Ad hæc.* infr. *de stat. Monach.*

§. *Præmissa.*

QUOD dictum est, à Prælato Regulari collationem devolvi ad Episcopum Diœcesanum, intelligendum est de Prioratibus, Ecclesiis, Administrationibus, & Beneficiis, quæ non sunt de mensa ipsius Prælati, sed specialiter conferri consueverunt suo Rectori, Priori vel Administratori. Et Episcopus jure devoluto conferendo hujusmodi Prioratus, non confert in perpetuum, sed confert ea ad tempus. Beneficia regularia non conferuntur in perpetuum, sed ad tempus: ea sunt amovibilia ad nutum Abbatis, & Priores possunt liberè ad Claustrum revocari, cùm oportuerit, ex hac Constit. & cap. *Cùm ad Monasterium. de stat. Monach.* Unde dicuntur Obedientiæ, dicto cap. *Cùm ad Monasterium.* & manualia Beneficia, cap. *Cùm olim. de V. S.* nec conferuntur

feruntur à Pontifice in perpetuum: tamen ex consuetudine in Gallia non adimuntur sine causa.

§. *In quibus.*

LICET Prioratus & Beneficia regularia non conferantur in perpetuum, sed ad tempus; tamen in his locum habet quod statutum est de rebus Ecclesiarum vacantium per Ordinarium non occupandis, cap. *Præsenti. de offic. Ordin.* in VI. Et hujusmodi Beneficia regularia, etsi non conferantur in titulum, nec habeant curam animarum, inducunt incompatibilitatem, nec duo Beneficia regularia uni Monacho conferri possunt, cùm non possit habere locum in diversis Monasteriis, cap. *Cùm singula. §. Prohibemus. de Præbend.* in VI.

TIT. VI. *De ætat. qualit. & ordin. præfic.*

Clem. *Cùm Ecclesiæ.*

IN promovendis ad Dignitates & alia Beneficia Ecclesiastica requiritur ætas, scientia, & morum gravitas, purà in Episcopis ætas XXX. annorum; in aliis Dignitatibus & Beneficiis Curatis ætas XXV. annorum, cap. *Cùm in cunctis. de elect.* cap. *Licèt Canon.* eod. tit. in VI. Et hæc sunt statuta Canonica quæ Episcopi tenentur per se servare, & à subditis servari facere super promovendis ad quælibet Beneficia Ecclesiastica, ex hac Constitut.

Clem. *Ut ii qui.*

CANONICI in Cathedralibus vel Collegiatis, sæcularibus vel regularibus Ecclesiis, non constituti in sacris Ordinibus, saltem in Subdiaconatu, non habent vocem in Capitulo, etiam de consensu Fratrum, ex initio hujus Constit. & Conc. Trid. sess. 22. *De reform.* cap. 4. Quod optima ratione statutum est, ut Canonici commoneantur ad suscipiendos Ordines, ac ne in Ecclesia videantur homines disparis Ordinis, ut in Monasteriis, ne videantur homines disparis Professionis. Clerici sæculares non debent habere locum vel vocem in Claustro vel Capitulo, cap. *Ea quæ. de stat. Monach.* In una eademque Ecclesia indecorum

est videri homines disparis Professionis, *Non arabis in bove & asino*, can. *In nova.* 16. qu. 7. Tamen Canonici non existentes in sacris, non carent stallo in Choro, & per hoc Præbendam & domum optare possunt, si Ecclesiæ statutum, vel consuetudo non obstet, ut notat Jo. Andreas hîc. Qui verò in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent Dignitates, Personatus, Officia, vel Præbendàs, quibus annexus est certus Ordo, putà Sacerdotalis, Diaconalis, vel Subdiaconalis. Aliæ sunt Præbendæ Sacerdotales, aliæ non Sacerdotales, cap. *Cui. de non Sacerdotali.* cap. *Ei cui. de Præbend.* in VI. Non promotis intra annum ad Ordinem vox adimitur in Capitulo, & dimidia pars distributionum subtrahitur, non obstante qualibet consuetudine vel statuto, ex hac Constit. & Conc. Trident. loco modò laudato, licèt altera pars dimidiæ ad sustentationem eorum non sufficiat, quia sibi imputare debent, cùm susceptione Ordinis hanc pœnam evitare possint, cap. *Quia sæpe. de elect.* in VI. Et dimidia substracta adcrescit cæteris interessentibus, cap. unic. *de Cleric. non resid.* in VI. Obtinentes Beneficia curam ânimarum habentia, si intra annum promoti non fuerint ad Presbyteratum, justo impedimento cessante, ipso jure privantur Beneficio, cap. *Licèt Canon.* cap. *Commissâ. de elect.* in VI.

Clem. *Generalem.*

OLIM Ordines non conferebantur, nisi maturiori ætate & longis interstitiis. Subdiaconus non fiebat ante XVIII. annum, Diaconus ante XXIII. Presbyter ante XXX. can. *De his.* 27. dist. can. *Placuit.* 77. dist. can. 1. 2. 4. 78. dist. Sed quia hi Canones desierant esse in usu, & ex generali observantia Ecclesiæ, Subdiaconatus solebat conferri anno ætatis XVIII. Diaconatus XX. Presbyteratus XXV. Clemens V. voluit quod de consuetudine erat, transire in jus, & Subdiaconatum libere, id est, sine dispensatione, conferri anno ætatis XVIII. Diaconatum XX. Presbyteratum XXV. ex hac Constit. Et satis est quòd annus sit incœptus vel uno die. In Ordinibus annus incœptus pro completo habetur, cap. *Cùm in cunctis.* §. *Inferiora. de elect.* Sicut in honoribus, L. *Ad Rempublicam.* ff. *de muner. & honor.* Gloss. in L. *Si cui legetur.* ff. *de legat.* 1. L. *Non putabam. de condit.* & *dem.* Hodie ex Conc. Trid. sess. 23. *de reform.* cap. 12. Subdiaco-

natus non confertur ante XXII. annum, Diaconatus ante XXIII. Presbyteratus ante XXV. annum, ut antè.

Tit. VII. *De officio Vicarii.*

Clem. unic.

Quod scriptum est in cap. *De multa. de Præbend.* Beneficia curam animarum habentia, amitti adeptione alterius similis, locum habet in Vicariis perpetuis, ex hac Constit. quia Vicaria perpetua est Beneficium Ecclesiasticum, cap. *Postulasti. de rescript.* cap. *Ad hæc.* hoc tit. cap. *E. perpetuus. de fide instr.* cap. unic. *de Capell. Monach.* in VI. Et habet curam animarum. Actualis cura animarum transfertur in Vicarium perpetuum, & habitu tantùm residet penes Rectorem, seu Priorem, cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò. de Præbend.* Clem. 1. infr. *de jur. Patron.* Navarres Consil. 21. *de Cleric. non resid.* Quod dictum est in cap. *Licèt Can. de elect.* in VI. de Rectoribus Parochialium Ecclesiarum promovendis ad Sacerdotium intra annum, æquè locum habet in Vicariis perpetuis, quia his incumbit cura animarum: item quod scriptum est in cap. *Cùm in cunctis.* §. *Inferiora. de elect.* De ætate XXV. annorum in promovendis ad Beneficia curam animarum habentia, æquè locum habet in Vicariis perpetuis, ex hac Constit. quia habent curam animarum quoad exercitium.

Tit. VIII. *De offic. delegati.*

Clem. unic.

Judex datus ab Ordinario non potest subdelegare, nisi datus sit à Principe, L. *A judice.* C. *de judic.* L. unic. C. *Qui pro sua jurisd.* quia judex datus à Principe habet quasi ordinariam jurisdictionem. Judex datus à Sede Apostolica in causa civili super receptione testium, id est, inquisitione seu examinatione testium, vel executor datus super providendo alicui de Beneficio, si per inquisitionem solertem eos vitæ laudabilis, & honestæ conversationis repererit, potest aliis demandare vices suas. Ratio dubitandi erat, quòd judex datus super inquisitione te-

stium, vel provisione seu collatione Beneficii, non potest alium subdelegare, quia ejus industria & fides electa est, cap. ult. hoc tit. Inquisitio & examinatio testium requirit diligentem inspectionem, an testes sint idonei: provisio Beneficii æquè, an persona sit idonea, quia mandatum de providendo habet tacitam inspectionem, an persona sit idonea, cap. *Cùm dilecta. de rescript.* Sed facilè ista conciliantur. Judex datus à Sede Apostolica super inquisitione, vel provisione, potest vices suas alii demandare, si eum idoneum repererit, quia nominatim ei non est injunctum, ut personaliter rem exequatur: sed si ei injunctum est, ut personaliter negotium exequatur, ut in casu dicti cap. ult. tunc delegatus non potest alium subdelegare, quia ejus industria & fides electa est. In criminalibus delegatus à Principe non potest delegare totius causæ cognitionem: certos tamen causæ articulos delegare non prohibetur, L. *Solent.* ff. *de offic. Proconf.*

TIT. IX. *De offic. Ordinarii.*

Clem. *Ut Clericorum.*

EPISCOPI correctioni Clericorum diligenter intendere debent, ne spe impunitatis prætextu privilegii, quia scilicet habent suos judices, enormia committant, & metu pœnæ à suis arceantur insolentiis, id est, audacia peccandi, & alii exemplo deterriti, in officio contineantur. *Insolentia est tumor & elatio animi.* Cornel. Nepos in Agesilao: *Tantum abfuit ab insolentia gloriæ.* Ambrof. 1. ad Cor. 14. *In mulierum enim insolentia etiam mariti notantur.*

Clem. ult. *Etsi ab Apostolica.*

COLLATIO Beneficii facta à Sede Apostolica tacito quolibet vel modico Beneficio, est nulla, nisi sit nominatim facta de motu proprio, cap. *Si motu proprio. de Præbend.* in VI. æquè collatio Beneficii facta à Legato Apostolico, non valet nisi facta mentione prioris Beneficii, ut hìc, & cap. ult. *de offic. Legat.* in VI. Tamen collatio Beneficii facta à quolibet alio collatore, vel jure proprio, vel jure devoluto, valet, non facta mentione prioris Beneficii, ex hoc cap. Ratio diversitatis est, quòd,

collatio Legati est extraordinaria, & ideo restringenda. Collatio Ordinarii est favorabilis, est amplianda, quia jure communi collatio omnium Beneficiorum pertinet ad Episcopum Diœcesanum, can. *Omnes basilicæ*. 16. qu. 7.

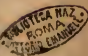
TIT. X. *De Procuratoribus.*

Clem. *Instrumento.*

LICET nemo invitus detur Procurator, L. *Filius*. §. *Invito*. ff. *de Procur*. L. *Invitus*. C. eod. tamen qui sciens recepit instrumentum vel literas, id est, procuratorium, quo Procurator constitutus est, & ei cautum debito modo, id est, de rato habendo, vel judicato solvendo, nulla facta protestatione quòd non recepit mandatum, animo acceptandi, sed tantùm deliberandi, cogitur defendere absentem in omnibus causis, ad quas pertinet prædictum instrumentum, seu literæ, quia qui sciens recipit mandatum, videtur acceptare, ut hîc, & cap. *Licet*. hoc tit. in VI. Traditione instrumenti debiti facta à Domino, præsumitur mandatum exigendi debiti, L. ult. C. *de pact. convent.*

Clem. *Non potest.*

PROCURATOR non potest excedere terminos mandati, L. 5. ff. *Mandat*. L. *Si Procurator*. C. hoc tit. Procurator constitutus ad agendum & defendendum & jurandum de calumnia, & generaliter ad alia omnia quæ speciale mandatum requirunt, non potest opponere crimina vel defectus in personam electi, vel ejus cui provisio est facta vel facienda, nisi aliud, id est, speciale super hoc mandatum habeat, cum tali generali mandato non veniant graviora, vel majora expressis in procuratorio, ex hac Constit. Procurator datus ad agendum & defendendum, & generaliter ad omnia, etsi speciale mandatum requirant, ex vi generalis mandati, non potest admitti ad ea quæ speciale mandatum requirunt, cap. *Qui ad agendum*. hoc tit. in VI.

Clem. *Religiosus.*

RELIGIOSUS non potest constitui Procurator per alium Religiosum sui vel alterius Monasterii, sine Prælati sui

licentia, ex hac Constit. & can. *Monachi*. 2. qu. 1. cap. 1. suprà. *de postuland.* quia Monachus habet vocem funestam, can. *Placuit.* 2. qu. 7. Religiosus, inquam, non potest constitui Procurator, nisi pro suo consorte in eadem lite, ut hîc: putà cùm Monachus denuntiat, vel accusat Abbatem, cap. *Ex parte*. cap. *Cùm olim. de accusat.* Ita Religiosus non potest alium Procuratorem constituere, vel substituere, etiamsi per constituentem hoc ei fuerit specialiter commissum, id est, concessum, scilicet sine Prælati sui licentia.

Clem. *Procuratorem.*

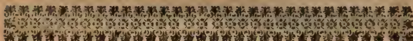
PROCURATOR constitutus revocatur morte constituentis re integra, secus re non integra, L. *Si defunctus*. ff. hoc tit. Procurator constitutus à Prælato vel Rectore Ecclesiæ revocatur morte constituentis, ex hac Constit. Ratio dubitandi erat, quòd Ecclesia non moritur, can. *Liberti*. 12. qu. 2. cap. *Si gratiosè. de rescript.* in VI. Unde Procurator datus nomine Ecclesiæ videtur non revocari morte Prælati. Sed tamen Procurator constitutus à Prælato, vel Rectore Ecclesiæ revocatur morte constituentis, quia vacante Ecclesia Procurator datus à defuncto non potest agere, Sede vacante nihil est innovandum, cap. 1. & ult. *Ne Sed. vac.* Ideo Procurator constitutus revocatur morte Prælati, vel Rectoris, etiam quoad negotia cœpta, vel in quibus lis jam contestata est, ante mortem constituentis.

TIT. XI. *De in integr. restitutione.*

Clem. unic.

ECCLESIA jure minoris utitur, & si læsa sit, in integrum restituitur, cap. 1. *de in integ. restit.* exemplo reipublicæ, L. 3. C. *de jur. Reip.* libr. 11. Ecclesia restituitur, si probet se læsam in lapsu temporis: putà quia probationes non produxit intra tempus statutum, vel pretium non obtulit emptori intra tempus retractus gentilitii, id est, intra annum & diem, cap. *Constitutus*. hoc tit. vel intra decendium non appellavit, cap. ult. eod. tit. in integrum restitui potest adversus lapsum temporis, & tempus restitutionis finitur intra quadriennium conti-

nuum à die læsionis. Et hoc distat Ecclesia à minore, quòd minori quadriennium currit à die impleti xxv. anni, L. ult. C. *de temp. in integr. restit.* Ecclesiæ verò tempus restitutionis currit statim à die læsionis, quia Ecclesia semper est minor, & tempus restitutionis ei currit à die læsionis, quasi desinat esse minor ab eo die. Ubi Ecclesia restituitur adversus lapsum temporis, in quo læsa est, non restituitur, nisi ad tantum tempus, quantum se læsam probavit, quia exemplo minoris Ecclesia non restituitur, nisi quatenus læsa est, L. *Quòd si minor.* §. 2. ff. *de minor.*

IN LIBRUM II.

TIT. I. *De judiciis.*

Clem. *Dudum.*

JURE communi citatio debet fieri ad personam, vel ad domum, L. *Scire oportet.* ff. *de excus. tutor.* Clem. *Causam. de elect.* Constit. Bonifacii VIII. quæ est in Extravag. *Rem non novam. de dol. & contumac.* Inter communes citatio facta auctoritate Apostolica de personis quibuscumque, id est, cujuscumque dignitatis, aut præeminentiæ, ac etiam undecumque ad instar edicti in albo Prætoris præpositi, etiam extra dies solemnes, in quibus Romani Pontifices processiones generales facere consueverunt: die Jovis Hebdomadæ sanctæ, die Ascensionis Dominicæ, & die Dedicationis Basilicæ BB. Petri & Pauli. Processus est processio solemnis seu pompa & traductio Magistratuum in initiis honorum, L. *Nam & Imperator.* ff. *de don. int. vir. & uxor.* L. 2. C. *de Consulib.* Nov. Justin. 105. vocat προόδους, Theoph. in §. *Item si quis.* Inst. *de rer. divis.* προπομπάς. Extra dies solemnes, inquam, in quibus processiones generales indicuntur, ipso Papa mandante specialiter & ex certa scientia, in audientia publica Apostolicarum literarum, vel in Papali Palatio, postmodum majoris Ecclesiæ valvis loci in quo Rom. Pontifex cum Curia residebit, affigenda, sic valet & arctat citatos post lapsum

terminum competentem, quem citationi ipsi apponi convenit, acsi ad eos personaliter pervenisset. Quia verò statutum ex justa causa edictum propter malitiam temporis nonnullis durius videbatur, ex hac Constit. idem statutum de modo citandi restringitur tantùm ad illos, qui faciunt, vel impediunt quoquo modo, per se, vel per alios, ne citatio ad eos perveniat, vel quorum domicilium vel locus non potest tutò vel liberè adiri, ex hac Constitut. cui congruit cap. *Quoniam. §. Porro. ut lit. non contestat.* Neque obstat, quod grave est dicere, quòd dicatur quis contumax, si non adsit judicio ex tali citatione, quæ facilè potest non pervenire ad notitiam ejus, sicut dicitur de citatione quæ fit voce præconis, quia vox præconis paucis innotescit, Auth. *Qui semel.* C. *Quomodo & quando judex.*

Clem. *Dispendiosam.*

IN causis electionum & matrimonii hoc speciale est, quòd ob contumaciam rei lite non contestata testes audiuntur, & sententia fertur, cap. *Quoniam. §. Porro. ut lit. non contestat.* Jure novo in causis electionum, postulationum & provisionum quorumcumque Beneficiorum, in causis matrimonii & super decimis & usuris, potest procedi simpliciter, & de plano sine strepitu & figura judicii, ex hac Constit. maximè in causis electionum, ne diutius Ecclesia vacet; in causis matrimonii, ne detur occasio fornicationi, d. cap. *Quoniam. §. Porro.* & in decimis & usuris, propter periculum excommunicationis. In causis summariis citatio requiritur, sed libellus citationis, vel litis contestatio non requiritur, Clem. *Sæpe contingit.* infr. *de V. S.*

TIT. II. *De foro competenti.*

Clem. *Quamvis.*

SICUT judex non potest jus dicere extra territorium, L. ult. ff. *De jurisdict.* L. *Duumvirum.* C. *de Decur.* cap. *Novit. de offic. Legati.* Episcopus pariter non potest jus dicere, vel Episcopalia defungi extra diœcesim suam, can. *Placuit.* & seq. 7. qu. 1. cap. *Cùm nullus. de temp. Ordin.* in VI. Et quod dicitur init. hujus Constit. ex sacris Canonibus generaliter interdictum, ne

quis

quis Episcopus jurisdictionem exerceat in aliena diœcesi. Tamen Episcopi vi pulsi suis sedibus, in aliena diœcesi in qua commorantur, in civitate scilicet vel loco insigni suis Ecclesiis viciniori, potest jurisdictionem suam exercere in suos expulsores, vel eorum consiliarios & fautores, dummodo ipsi in personam, vel ad domum citati fuerint, si hoc tutò fieri possit, vel publicè in Ecclesia Cathedrali loci, vel domicilii eorumdem, quæ est forma citationis, Clem. *Causam.* supr. *de elect.* Quòd si ita citari non possint, licet eis eosdem citare diebus Dominicis, vel festivis, in conventu populi, in Ecclesiis civitatum vel locorum insignium. Eisdem etiam Episcopis licet jurisdictionem exercere contra subditos in aliena diœcesi, ita ut subditi non trahantur ultra duas dietas à fine diœcesis suæ, quod est de Jure, cap. *Nonnulli. de rescript.* petitâ scilicet licentiâ ab Ordinario, etiam non obtentâ; ad hoc, ne Ordinarius spretus videatur: & per hujusmodi actus jurisdictionis factos in aliena diœcesi ab Episcopis pulsis suis sedibus, ex transcursu temporis nullum præjudicium infertur Diœcesanis Episcopis, quia cùm hoc fiat auctoritate Canonis, nihil potest imputari Diœcesanis Episcopis: ergo nec contra ipsos præscribi, ut notat Joannes Andreas. Neque obstat quòd jurisdictio adquiritur ex consuetudine præscripta, L. ult. C. *de emancip. lib.* quia hujusmodi actus jurisdictionis fiunt jure familiaritatis, nec pariunt possessionem, & non inducunt præscriptionem, L. *Qui jure familiaritatis. ff. de adqu. possess.* Hæc Clementina edita est, quia in Concilio Viennensi erant multi Episcopi Italici suis sedibus pulsi, quos inter fuere Archiep. Mediolanensis, & Episcopus Vicentinus, ut refert Joannes Andreas hic.

TIT. III. *De caus. possess. & proprietatis.*

Clem. *Causa.*

JURE Civili petitorium non potest cumulari simul cum possessorio: priùs agenda & terminanda est causa possessionis, quàm proprietatis, L. *Ordinarii.* C. *de rei vindic.* L. *Incerti.* C. *de interdict.* L. *Momentariæ.* C. *Unde vi.* Hoc jure possessorium potest cumulari cum petitorio, apud eundem judicem, cap. *Pastoralis. de caus. possess. & propriet.* In causa Beneficiali per appel-

lationem ad Sedem Apostolicam devoluta, tam appellanti, quàm appellato licet nedum petitorium, sed & possessorium intentare, ex hac Constit. id est, si priùs in prima instantia actum sit petitorio. In causa appellationis licet agere petitorio & possessorio, & in odium spoliantis suspenso petitorio potest procedi in possessorio, ex hac ipsa Constit. quia in causis Beneficialibus simpliciter & de plano proceditur, sine strepitu & figura judicii, Clem. *Dispendiosam.* supr. *de judic.* Et hoc speciale est in causa appellationis in Beneficialibus: aliàs si appelletur ab interlocutoria vel quopiam gravamine ante sententiam, judex cognoscit tantùm de causa, seu articulo, super quo appellatum est, Clem. *Appellanti.* infr. *de appellat.*

Tit. IV. *De dolo & contumacia.*

Clem. *Si ante.*

SI quis ab interlocutoria, vel à gravamine appellet ante definitivam sententiam, & judex appellationi non deferens, eo citato, vel non citato, ulteriùs procedens, quia non tenetur deferre frustratoriæ appellationi, cap. *Cùm qui.* hoc tit. in VI. contra ipsum etiam absentem sententiam definitivam promulget; poterit idem appellans à secunda sententia intra debitum tempus, id est, intra decendium appellare, nisi prior appellatio esset manifestè frivola: sed melius est sententiam latam post appellationem cassari per viam attentati, cap. *Bonæ memoriæ. de appellat.* cap. *Non solùm.* eod. tit. in VI. cap. *Veritatis.* hoc tit. L. un. ff. *Si quis jus dicent. non obtemperav.*

Tit. V. *Ut lite pendente nihil innovetur.*

Clem. *Si duobus.*

EX consuetudine antiqua à Jure approbata, Beneficia vacantia in Curia reservantur collationi Summi Pontificis, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Si duobus in Curia super Beneficio litigantibus, contingat utrumque mori in Curia, collatio hujusmodi Beneficii pertinet ad Rom. Pontificem; si extra Curiam, ad

Ordinarium. Quòd si unum in Curia, alterum extra Curiam mori contingat, si moriens in Curia Beneficium possidebat, collatio pertinet ad Rom. Pontificem; si verò alter extra Curiam defunctus Beneficium possidebat, collatio pertinet ad Ordinarium: neutro autem Beneficium possidente, Rom. Pontifex præfertur in collatione Beneficii, propter auctoritatis prærogativam, ut in casu cap. *Si à Sede. de Præbend.* in VI. Si verò alter tantùm, sive possessor, sive petitor decedat in Curia, vel extra Curiam, si superstes vel alius cujus interfit, causam persequatur, cùm interim Beneficium, litigiosum scilicet, conferri non possit pendente lite, ex eventu pendet, ad quem collatio pertineat. Nam si pronuntietur Beneficium pertinuisse ad defunctum, pertinebit ad Pontificem, si ille in Curia vita functus sit; vel ad Ordinarium, si extra Curiam. Quòd si illud ad neutrum pertinuisse constiterit, collatio pertinebit ad Ordinarium, salvo tamen jure Rom. Pontificis, ad quem de plenitudine potestatis pertinet plena & libera collatio omnium Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum, ex hac Constit. & dicto cap. 2. *de Præbend.* in VI. per præventionem scilicet, quia Rom. Pontifex concurrit cum omnibus Ordinariis, & jure præventionis habet collationem omnium Beneficiorum, cap. *Si à Sede. de Præbend.* in VI. cap. *Quia diversitatem. de concess. Præbend.* Pontifex confert Beneficia duobus modis: vel jure præventionis, ex quo declaratus est Ordinarius Ordinariorum, cap. *Antiqua. de privileg.* cap. *Si Papa.* eod. tit. in VI. vel confert Beneficia jure devoluto, ex quo cessante Ordinario in conferendo ultra sex menses, collatio devoluta est ad eum, cap. *Nulla. de concess. Præbend.* cap. *Sicut. de supplend. neglig. Prælat.*

Clem. *Cùm lite.*

LITE pendente nihil est innovandum, ex hac Constit. & cap. 1. & per totum hunc tit. Inde pendente lite privilegium de re litigiosa tacitâ veritate impetratum non valet, cap. *Causam.* 2. extr. *de testib.* cap. *Dudum. de privileg.* Nov. Justin. 113. cap. 1. Lis pendere dicitur lite contestata coram competenti judice, cap. *Ex parte.* 2. *de V. S.* vel libello Principi oblato, quia libelli oblatio habet vim litis contestatæ, L. 1. C. *Quand. libell. Princip.* vel etiam per nudam citationem coram competenti judice, quæ ad partem perve-

nit, vel per eam factum est, quominus ad ejus notitiam perveniret, ex hac Constit. Et attentata nedum post litem contestatam, imò post solam citationem idoneam revocantur per viam attentati, cap. *Cùm M.* in fin. *de constitut.* cap. *Ad dissolvendum. de despons. impub.* cap. *Olim. de accusat.* cap. *Non solùm. de appellat.* in VI. dummodo citatio facta sit per libellum, in quo expressa sint omnia, per quæ reus conventus possit instrui, super quibus judicio convenitur, id est, lis pendere dicitur per citationem factam expressis causis agendi. Præventio jurisdictionis fit per solam citationem: judicium constituitur per litem contestatam, cap. *Gratum. de offic. deleg.* cap. *Proposuisti. de for. compet.* Inde litis contestatio est initium litis, L. *Amplius.* ff. *Rem rat. haber.*

TIT. VI. *De sequestratione possess. & fructuum.*

Clem. *Ad compescendos.*

SI una sententia definitiva super Beneficio lata fuerit apud Sedem Apostolicam, per Auditores Curiæ, scilicet judices datos à Sede Apostolica, à quibus appellatur in possessorio & petitorio, & possessor victus appellaverit; interim pendente appellatione Beneficium ipsum, etiamsi sit Dignitas vel Personatus habens curam animarum, à possessore, dum tamen non sit triennalis antè pacificus possessor, id est, ante litem, per Ordinarium apud idoneam personam sequestro deponitur, quæ interim Beneficii curam gerens, & deductis oneribus fructuum rationem reddet illi, qui in causa appellationis vicerit. Ratio dubitandi erat, quòd si possessor victus appellaverit sententiâ latâ in possessorio vel petitorio, videbatur non esse locum sequestro, quia appellatio suspendit judicatum: & ita pendente appellatione, qui appellavit, manet possessor. Si possessor victus appellaverit, fructus quidem sequestro deponuntur, L. *Ab executione,* C *Quorum appell. non recip.* Sed hoc interpretandum est, si fructus populitentur ab adversario, L. *Imperatores.* §. ult. *de appell.* & ita intelligendum est cap. ult. extr. hoc tit. Sed hoc jure hoc specialiter introductum est in causis Beneficialibus, ad compescendam malitiam litigantium, ne possessor victus frustrandi & morandi causa appellet, ut litem diutius trahat, ut tuea-

tur possessionem suam, & ne diutius Ecclesia vacet: & hoc locum habet, si possessor ante litem per triennium pacificè non possederit Beneficium, quia triennalis pacificus possessor tutus est possessione triennii, ex hac Constitut. Unde desumpta est formula Decreti *De pacificis possessoribus*. Si quis autem sequestrationem hujusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo occupare præsumpserit, excommunicationis sententiam incurrit ipso facto, à qua non absolvitur, nisi amoto prius impedimento, de restituendis fructibus: imò si idem fuerit unus è litigantibus, cadit à jure Beneficii, ex hac Constit.

TIT. VII. *De probationibus.*

Clem. *Literis.*

LITERÆ Apostolicæ, quibus Rom. Pontifex narrat se Dignitates aut Beneficia quælibet collationi suæ reservasse, aut resignationem Beneficii alicujus recepisse, vel aliquem excommunicasse, seu suspendisse, vel aliquem Capellanum, vel familiarem suum fuisse, super narratis fidem plenariam faciunt, ex hac Constit. Nec obstat quòd enuntiatio non probat, nec creditur referenti, nisi constet de relato, Auth. *Si quis in aliquo*. C. *de edend.* quia assertioni Pontificis statur, propter fidem & auctoritatem Romani Pontificis, qui non præsumitur errare, in his quæ narrat de facto proprio. Aliàs si Summus Pontifex in aliquo instrumento narret aliquam Ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, per hæc verba non probatur exemptio, nisi de exemptione aliter constet, cap. *Si Papa. de privileg.* in VI. Ut si Pontifex in literis excommunicatum salutet, vel ei communicet literis, verbo, vel osculo, non propter hoc eum absolvit, cap. *Si aliquando. de sent. excommunic.* Clem. *Si Summus*. eod. tit. Hodie hæc Clem. sublata est per Concord. cap. *De sublata Clem. Literis.* ex quo verbis enuntiativis Papæ non statur in præjudicium tertii. Et hoc jure utimur.

Tit. VIII. *De testibus.*

Clem. *Cùm Judæi.*

SICUT Judæi & Sarraceni testes non audiuntur adversus Christianos, cap. *Cùm Judæi.* hoc tit. tamen Christiani testes audiuntur adversus Judæos & Sarracenos, nonobstantibus quibuscumque privilegiis Regum & Principum, quia Juri contraria, & Christianæ religioni contraria sunt & adversa, dicto cap. *Cùm Judæi.* Quòd si Judæi & Sarraceni talibus privilegiis utantur, Christiani ab eorum communione per censuram Ecclesiasticam abstinere compelluntur, ex hac Constit. in qua Pontifex hortatur de revocandis hujusmodi privilegiis.

Clem. *Testibus.*

TESTIBUS rite receptis post didicita testificata, & publicatas attestationes, non possunt alii, vel iidem super eisdem vel contrariis directo articulis iterum audiri in causa principali, id est, in prima instantia, vel in causa appellationis, ne detur occasio subornationi testium, ex hac Constit. cap. *Fraternitatis.* cap. *Intimavit.* hoc tit. L. *Eos.* §. *Si quis autem.* C. *de appellat.* L. *Per hunc.* C. *de tempor. appellat.* nisi ad declarationem eorum quæ obscuriùs deposuere, cap. *Cùm clamor.* hoc tit. L. *Heredes palam.* ff. *Qui test. fac.*

Tit. IX. *De jurejurando.*

Clem. *Romani.*

ELECTIO Imperatoris pertinet ad septem Electores Principes Germanicos, cap. *Venerabilem. de elect.* Electio, confirmatio, necnon uncti consecratio & coronatio pertinet ad Romanum Pontificem, ita ut post consecrationem & coronationem teneatur præstare Pontifici juramentum fidelitatis ut Filius, Advocatus, & Defensor Ecclesiæ Romanæ, juxta formam can. *Tibi Domino.* 63. dist. ut exponitur in hac Constitutioen,

quæ lata eſt hac occaſione, quòd cum Henricus VII. Lucẹburgenſis, à ſe in coronatione præſtitum Pontifici vel Legatis ejus, negaret juramentum fidelitatis, declaravit juramentum fidelitatis ab eo fuiſſe præſtitum juxta formam can. *Tibi Domino.* & Libri Pontificalis, & tale cenſeri debere: & hujuſmodi juramentum inde confectis patentibus literis ante coronationem Regio magno ſigillo, & poſt coronationem Imperiali aurea bulla munitis, in archivo Romanæ Eccleſiæ depoſitum, cuſtodiæ causâ, ex hac Conſtit. Hanc unam eſſe ex Decretalibus, quæ à jure abſonæ ſunt, ait Albericus in Dictionario, in verb. *Electio Imp.* Ab Imperatore enim abſonum videtur, Pontifici præſtari juramentum fidelitatis, quia Pontifex non habet poteſtatem in Reges & Imperatores, cùm tota ejus poteſtas verſetur in ſpiritualibus: tamen ferenda videtur ſaltem quoad Imperatores, quia non indignum videtur juramentum fidelitatis ab Imperatore præſtari Rom. Pontifici, per quem Imperium à Græcis tranſlatum eſt ad Germanos, & ad quem pertinet confirmatio, unctio, conſecratio & coronatio, & à quo electio ipſius Imperatoris tributa eſt certis Principibus Germanis: nec inde ſequitur Imperium eſſe Beneficium, vel Feudum Eccleſiæ Romanæ, quia Imperator præſtat juramentum ut Filius, Advocatus & Defenſor Eccleſiæ Romanæ, non ut cliens ſeu vaſſallus. Juramentum fidelitatis non habet vim homagii. Homagium præſtatur pro temporalibus, juramentum fidelitatis etiam pro ſpiritualibus, cap. 2. *de exceſſ. Prælat.* cap. *Ex diligenti. de Simon.* cap. *Indignum. de Regular.*

TIT. X. *De exceptionibus.*

Clem. *Excommunicationis.*

ALIÆ ſunt exceptiones dilatoriæ, aliæ peremptoriæ. Dilatoriæ ſunt, quæ litem differunt, actionem non perimunt, veluti exceptio fori, cùm quæritur, an judex ſit competens; exceptio procuratoria, cùm quæritur, an jure datus ſit Procurator. Peremptoriæ ſunt, quæ perimunt litem ſeu actionem, ut exceptio doli, rei judicatæ. Dilatoriæ proponendæ ſunt initio litis, ante litem conteſtatam: peremptoriæ opponi poſſunt in quacumque parte litis, ante ſententiam, L. *Præſcri-*

ptionem. L. pen. & ult. C. *de except.* Hoc speciale, quòd exceptio excommunicationis dilatoriè in quacumque parte litis opponi potest ad differendam actionem, & repellendum actorem, ex hac Constit. ut cap. *Pia*. hoc tit. in VI. nonobstante termino peremptorio per judicem assignato; ad proponendas exceptiones dilatorias, & declinatorias, ut Juris est, cap. *Pastoralis*. hoc tit. & hoc in odium excommunicationis: salva tamen Constitutione Innocentii IV. quæ est in dicto cap. *Pia*. Ex quo exceptio excommunicationis in quacumque parte litis opponi potest, ita ut probetur intra octavum diem.

TIT. XI. *De sententia & re judicata.*

Clem. *Ut calumniis*.

QUI in causa definivita, vel alia quavis tres contra se in petitorio vel possessorio sententias tulit, non admittitur ad agendum de nullitate earum, vel alicujus ex eis per exceptionem nullitatis, vel per appellationem, donec hujusmodi sententiæ plenariè fuerint executioni mandatæ. Similiter si is contra quem tres sententiæ definitivæ latæ sunt, ab interlocutoria vel gravamine, ante prolationem illarum, vel earum unius, appellaverit, non potest impedire prædictarum sententiarum executionem, prætextu appellationis ab interlocutoria vel gravamine. Hodie à secunda interlocutoria, & à trina sententia definitiva conformi provocare non licet, sed secunda interlocutoria, vel trina definitiva conformis, non obstante appellatione, executioni mandari debet ex Pragmatic. Sanctione tit. *Contra frivol. appellat.* & ex Concordat. tit. *de causis & appellat.* sub fin. Hoc differt appellatio à supplicatione, quòd non licet iterum Principi supplicare super eadem causa, L. 5. C. *de precib. Imper. offerend.*

Clem. *Pastoralis*.

HENRICUS VII. Luceburgensis Imperator Robertum Siciliæ Regem ob confœderationes & conspirationes initas, cum quibusdam ipsius subditis, citatum non comparentem, quasi læsæ majestatis reum, rebellem, proditorem, & hostem Imperii

Imperii damnavit, omnium Dignitatum, etiam Regni, Terrarum & Ditionum titulis privavit; & si quando veniret in ipsius & Imperii fortiam, capitis sententiam in eum promulgavit. Morte Henrici vacante Imperio Clemens Pontifex ipsum ex auctoritate, quam habet ad Imperium, & in qua, vacante Imperio, succedit, sententiam nullam & irritam pronuntiavit. Primùm, quia vacante Imperio Pontificis fuit cognoscere de meritis sententiæ latæ ab Imperatore, quia Rom. Pontifex, vacante Imperio, est Vicarius Imperii, & succedit in jurisdictione Imperatoria, cap. *Licèt.* supr. *de foro competent.* Tum quia sententia dicta est in absentem non legitimè citatum, extra fines Imperii domicilium habentem. Item sententia dicta est in loco suspecto, nempe Pisis, quæ civitas ei erat infensa, & Imperatore instructo magno exercitu; & sententia lata est in non subditum: quia etsi quasdam Terras ab Imperatore teneret in feudum, in his domicilium non habebat, sed in Sicilia, quæ est feudum Ecclesiæ Romanæ, cujus nomine erat homo ligius & vassallus Ecclesiæ, cap. *Ad Apostolicæ.* hoc tit. in VI. Et licèt delictum diceretur commissum in urbe per quosdam subditos ipsius Imperatoris dolo & instigatione Regis: punitio tamen ejus in Rege veluti extra districtum Imperii commissi, non pertinebat ad Imperatorem, quia in criminalibus forum quis sortitur ratione loci, ubi delictum commissum est, Auth. *Qua in provincia.* C. *Ubi de criminib.* cap. *Postulasti. de for. compet.* At Roma est temporalis dominii Ecclesiæ, can. *Ego Ludovicus.* 13. dist. can. *Igitur.* 23. qu. ult. cap. *Fundamentum. de elect.* in VI. Hanc speciem illustrat Jo. Villani lib. 9. cap. 49. Henricus Stero. in Chronic. ad ann. 1313. Pandulf. Covenreius Hist. Neapolit. lib. 5.

TIT. XII. *De appellationibus.*

Clem. *Si à judicibus.*

APPELLATIO debet fieri coram judice, à quo appellatum est apud acta, L. *A sententia.* L. ult. ff. *de appellat.* L. 1. §. *Biduum. quand. appell. sit.* can. *Biduum.* 2. qu. 6. cap. *Suggestum.* hoc tit. cap. *Ut circa. de elect.* in VI. Si à duobus vel pluribus judicibus appellatum sit, quia fortè eorum copia facilè haberi

non posset, coram ipsis, vel majori parte appellare licet, putà si sint tres, coram duobus, & apostolos separatim petere licet. Apostoli sunt libelli dimissorii, qui petendi sunt à judice, à quo appellatum est, per quos causam transmittit ad judicem, ad quem appellatum est, L. 1. ff. *de libell. dimissor.* L. *Dimissoriæ. de V. S.* L. *Eam* §. ult. C. *de appellat.* Et valebat hujusmodi appellatio, acsi fuisset ab omnibus coram his appellatum: quia quod factum est coram majori parte judicum, coram omnibus factum videtur, L. *Quod major.* ff. *Ad municipal.* Est tamen appellato ignoranti appellationis, necnon delationis judicum & termini præfixionis intimatio legitimè facienda. Judex à quo appellatum est, debet deferre appellationi, & præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, cap. *Personas.* cap. *Reprehensibilis.* cap. *Ad aures.* hoc tit. cap. *Cùm olim. de privileg.* Ideo appellato intimanda est, præter libellum appellationis, delatio appellationis facta per judicem, à quo appellatum est, & præfixio termini data à judice, ad quem appellatum est, ad prosequendam appellationem, cap. *Cùm sit Romana.* hoc tit. Auth. *Ei qui appellat.* C. *de tempor. appellat.*

Clem. *Quamvis.*

QUAMVIS de rigore Juris, is qui appellat à judice, à quo appellatum est, debeat petere apostolos, id est, libellos dimissorios congruo loco & tempore, id est, intra triginta dies à tempore dictæ sententiæ, cap. *Ab eo.* hoc tit. in VI. L. *Judicibus.* C. hoc tit. can. *Post appellationem.* 2. qu. 6. tamen ex communi & antiqua observantia fori, sufficit simul uno contextu, nullo alieno actu interposito, apostolos instanter & sæpius postulet. Verùm si judex, à quo appellatum est, certum terminum ad recipiendos apostolos appellanti assignet, & appellans in assignando sibi termino non compareat coram eo, nec petat apostolos sibi tradi, appellationi renuntiasse videtur. Similiter si judex, à quo appellatum est, appellanti responderit, se daturum apostolos intra terminum Juris, & appellans intra terminum congruo loco & tempore, instanter & sæpius, saltem uno contextu, apostolos non petat ab eodem judice sibi dari, vel oblatos recipere recusaverit, appellationi renuntiasse intelligitur, ex init. hujus Constit. A judice, à quo appellatum est, petendi sunt apostoli post interpositam appellationem, & reddendi ei, ad

quem appellatum est, post certum terminum, L. 1. §. ult. *de libell. dimissor.* Ex Constitutione Justiniani apostolos post interpositam appellationem, etiam non petente appellatore, sine aliqua dilatione judicem dare oportet, L. *Eos.* §. ult. C. hoc tit. Hodie ex Constitutione Francisci I. anni 1539. art. 117. apostoli non sunt petendi: sed interposita appellatione per literas regias, ad superiorem judicem recurrendum est.

§. *Quòd si judex.*

QUÒD si judex à quo appellatum est, appellanti petenti in termino præfixo apostolos non dederit, vel responderit se daturum eosdem, nullo termino præfixo, vel dixerit se intra Juris terminum eos daturum, & postea congruo loco & tempore, sæpius & instanter uno contextu requisitus, eos non exhibuerit intra terminum, appellans extunc appellationem prosequi potest, ac si expressè apostoli fuissent denegati, ex hoc §. & cap. *Ut super.* cap. *Ab eo.* hoc tit. in VI. quia requisitio habet vim apostolorum, cap. 1. *de suppl. neglig. Prælat.* nisi appellans nominatim appellationi renuntiaverit, dicto cap. *Ut super.*

Clem. *Sicut.*

APPELLANTI datur annus, vel ex justa causa biennium, ad prosequendam appellationem, cap. *Cùm sit Romana.* cap. *Ex ratione.* hoc tit. L. 2. §. *Illud.* Auth. *Ei qui.* C. *de temp. appellat.* Sicut appellans in appellatione judiciali, id est, à gravamine in judicio, sic & in appellatione extrajudiciali, putà ab electione, postulatione vel provisione Beneficii, Clem. *Causam.* supr. *de elect.* Electus intra annum à die interposita appellationis, eam prosequi, & ad finem perducere debet: quòd si cessante impedimento non fecerit, appellatio deserta censetur, & rata est sententia, ex hac Constit. cap. *Reprehensibilis.* cap. *Constitutus.* hoc tit. cap. *Licèt. de sententia excommunic.* in VI.

Clem. *Quamdiu.*

QUAMDIU prosecutio appellationis per compromissum, vel aliàs expresso consensu partium differtur, tempus prosequendæ appellationis ab homine, vel à Jure præfixum, non cur-

rit, ex hac Constit. cap. *Dilecti. de V. S.* & Auth. *Si tamen. C. de temp. appellat.* nisi judex ut consulat periculo animarum imminenti ex mora, præcipiat in causa appellationis procedi, putà in causa electionis, ne diutius vacet Ecclesia; vel in causa matrimonii, ne occasio detur fornicationi. Guid. Pap. qu. 115. Tempus prosequendæ appellationis non currit, durante compromisso, quia durante compromisso appellationis prosecutio suspenditur ex compromisso. Non valenti agere non currit præscriptio, cap. *Quia diversitatem. de conceß. Prabend.* L. *In rebus.* C. *de jur. dot.* & conventio apud arbitrum compromissarium interrumpit præscriptionem, perinde ac litis contestatio apud judicem ordinarium, L. pen. §. ult. C. *de recept. arbitr.* quia compromissa reducta sunt ad similitudinem judiciorum, L. 1. ff. eod.

Clem. *Appellanti.*

APPELLANS debet exprimere in libello appellationis causas appellationis, cap. *Constitutus.* 2. hoc tit. cap. *Cordi.* hoc tit. in VI. Appellans ab interlocutoria vel gravamine aliquo, non potest alias causas appellationis prosequi, quàm in libello appellationis nominatim expressas: nec processus primi judicis ex novis, aut de novo probandis, justificari potest, vel impugnari; sed tantùm ex illis, quæ acta fuerunt, vel exhibita, id est, producta erant, ex hac Constit. In judiciis spectatur tempus rei judicatæ. Tractatus futuri temporis non pertinet ad judicem, L. 1. ff. *de usur.* Secus definitiva sententia justificari, vel impugnari potest ex novis vel noviter probandis, cap. *Cùm Joannes. de fid. instrum.* Et hoc est quod dicitur, emissa in prima instantia posse suppleri in causa appellationis, L. *Eos.* §. *Si quid autem.* C. *de appellat.* L. *Per hanc.* C. *de tempor. & repar. appellat.*

Clem. *Si appellationem.*

SI appellans intra tempus non prosequatur causam appellationis, sententia manet rata, acsi non esset appellatum; & appellatio deserta censetur, Clem. *Sicut.* hoc tit. Quòd si appellans appellationem per negligentiam desertam cum appellato, aut appellatus ipse prosequatur, non ideo minùs in rem judicatam transiit sententia, à qua appellatum est, ex hac Constitut. quia sententia lata post desertam appellationem, quasi à

non suo judice lata non valet, & judex à quo appellatum est, potest mandare sententiam executioni, cap. *Non solùm.* hoc tit. in VI.

Clem. *Cùm à repulsione.*

APPELLANS secundò à repulsione exceptionis peremptoriæ, & succumbens in prima ex secunda appellatione, in causa appellationis, postmodum à definitiva emissæ, non est audiendus, nisi tunc exceptio peremptoria rite proposita priùs repulsa fuerit, quia ineptè proponebatur, ex hac Constit. quia exceptio ineptè proposita non excludit aptam & congruentem exceptionem, ut de actione scriptum est, cap. *Examinata. de judic.* Appellans secundò ab interlocutoria, per quam repulsa est exceptio peremptoria, veluti exceptio pacti vel præscriptionis, non est audiendus in causa appellationis emissæ à definitiva, per quam exceptio peremptoria repulsa est, cap. ult. hoc tit. quia secunda interlocutoria habet vim definitivæ, & non licet tertiò appellare in una eademque causa, L. 3. C. *Ne liceat in una eademque causa tertiò provocare.*

IN LIBRUM III.

TIT. I. *De vita & honest. Clericor.*

Clem. *Diœcesanis.*

CLERICI carnificum seu macellariorum, aut tabernariorum, id est, cauponum officium publicè & personaliter, id est, per se exercentes, si tertiò moniti non destiterint, si sint conjugati, omnino, id est, in rebus & personis; non conjugati, in rebus: & si omnino incedant ut laïci, in personis privilegium Clericale, quamdiu his institerint, eo ipso, id est, ipso facto amittunt, ex hac Constit. & cap. pen. & ult. hoc tit. Clerici negotiationibus, vel commerciis sæcularibus.

frequentiùs faciebant. Vulgò *un ſaye à tuyau d'orgue.* Clerici prohibentur etiam uti veſte partita, id eſt, diverſi coloris vel diverſæ partis, can. *Vidua.* 20. qu. 1. Notatur veſtis varia, & diſtincta. Valer. Maxim. libr. 2. cap. 7. *His præfectum ignominiæ generibus affici juſſit, cum toga laciniis abſciſſis amictum, diſtinctaque tunicâ indutum, nudis pedibus à mane noctem uſque ad principia per omne tempus militiæ adeſſe.* Curt. lib. 3. cap. 3. *Cultus Regis inter omnia luxuriâ notabatur, purpureæ tunicæ medium album intextum erat.* Clerici prohibentur etiam ferre infulam ſeu pileum lineum in capite. Infula ſeu pileus lineus erat faſcia alba linea, ut notat Joannes Andreas. Uſus hujuſmodi infulæ Clericis interdicitur, quia hoc erat inſigne tyronum militiæ. Thomas Cantipratenſ. lib. 7. cap. 2. *Nec aliud defuit niſi ſertum in capite, quod non novi tyrocinii militem ſequeretur.* Iidem prohibentur uti epitogio, ſeu tabardo foderato uſque ad oram. Tabardum quod eſt Anglicum, erat ſagum militare, olim proprium militum, hodie Fecialium ſeu Heraldorum. Thom. Cantiprat. dicto lib. 1. cap. 7. *Spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus cappam, & tabardum quem Gallici canem dicunt, id eſt, ulieger, induerat.* Joan. Froſſard. vol. 1. cap. 13. *Et luy fit veſtir un tabbar comme il ſouloit porter.* Clerici etiam maximè Beneficiati prohibentur uti publicè caligis ſcacatis, rubris, aut viridibus, ex hac Conſtit. ut & Moniales prohibentur uti ſcacatis & virgatis caputiolis, ne videantur uti habitu ſæcularium, Clem. *Attendentes.* inf. *de ſtat. Monach.* Caliga eſt genus calcei militaris clavis fixi. Juſtin. lib. 38. cap. 10. *Argenti certè aurique tantùm, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent.* Tranquill. in Caligul. cap. 52. Tacit. 2. Annal. Caligæ ſcacatæ ſunt calcei confecti ex pellibus teſſellatis in modum ſcacarii.

TIT. II. *De Præbendis.*

Clem. *Si Dignitatem.*

SI Pontifex mandet provideri cuipiam de Dignitate, Perſonatu, vel Beneficio, non facta mentione Beneficii Curati, non poteſt ei provideri de Beneficio Curato, quia major idoneitas requiritur in Beneficiis curam animarum habentibus, quàm in aliis. Quòd ſi Pontifex mandet alicui provideri de

Dignitate, aut Perſonatu ad collationem, proviſionem, vel præſentationem, vel diſpoſitionem cujuſcumque ſpectante in vim talis mandati, non poteſt ei provideri de Dignitate electiva, cap. *Cùm in illis.* hoc tit. in VI. Quòd ſi Dignitatem habenti Pontifex mandet de alia provideri, diſpenſatione facta, ut ſimul utramque valeat retinere, de animarum quæ illi vel alteri incumbit, non habita mentione, gratia hujuſmodi, velut ſubreptitia, nullius eſt momenti, quamvis adjectum ſit, quòd animarum cura, ſi Dignitati utrique vel alteri immineat, non negligatur, cap. *Ordinarii.* §. *Provideat. de offic. Ordinar.* in VI. Quòd ſi Pontifex mandet provideri alicui de Dignitate ad cujuſcumque collationem, proviſionem, ſeu quamvis diſpoſitionem in certa Eccleſia pertinente, quam intra menſem à die vel notitia vacationis ſcilicet duxerit acceptandam, non poteſt ei provideri de Dignitate electiva, etiamſi interim eis ad quos pertinet, collatio, proviſio vel electio prohibita ſit: quia in conceſſione gratiæ nulla facta eſt mentio Dignitatis electivæ, ad cujus executionem, non ampliationem pertinent quæ ſequuntur de prohibitione electionis. Si alicui provideri mandetur de aliqua Dignitate in certa Eccleſia, & ibi non ſit niſi unica & principalis, non debetur, ne Collator nimis gravetur, & unico lumine privetur, L. *Illicitas.* §. *Ne • nuis. ff. de offic. Præſid.* Clem. 1. in fin. *de ſent. excommunic.* ut rectè notat Joan. Andreas hîc. Eadem ratione Beneficium monoculum non cadit in nominationes Graduatorum, Gloſſ. in Pragmatic. tit. *de Collat.* §. *Ita quòd Parochialis.* verb. *Turnum.*

Clem. *Per literas.*

PER literas à Sede Apoſtolica, vel ipſius Legatis impetratas ſuper proviſione quorumlibet Clericorum de Xenodochiis, Leproſariis, Eleemoſynariis, ſeu Hoſpitalibus, etiam ſi Eccleſias ſeu Capellas, decimas & alia jura ſpiritualia habeant, ut cœmiterium & jus funerandi, non poteſt provideri, niſi in literis Apoſtolicis expreſsè caveatur. Literis Apoſtolicis ſuper proviſione Clericorum non includuntur Xenodochia, Leproſariæ, Eleemoſynariæ, ſeu Hoſpitalia, quia non veniunt nomine Beneficiorum, & ſæcularibus Clericis in Beneficium conferri non debent. Cùm enim ex voluntate Fundatorum in alium uſum ſint deſtinata, in alium converti non debent, Clem. *Quia contingit.*

contingit. de Religiof. dom. Xenodochia & Hofpitalia funt loca Religiofa, quæ poffunt habere adnexas Ecclefias, feu Capellas, decimas & alia jura fpiritualia accefforiè, fed principaliter funt Hofpitalia, & non veniunt nomine Beneficiorum Ecclefiafticorum. Sunt loca Religiofa, fi auctoritate Epifcopi fint inftituta, cap. *Ad hæc. de Religiof. dom.* Et ideo Ecclefiæ feu Capellæ & decimæ poffunt eis accedere, ut rectè notat Gloffographus hoc loco.

Clem. *Si plures.*

SI plures Dignitates obtinenti, ex difpenfatione fcilicet, alia Dignitas aut Beneficium habens curam animarum conferatur fine difpenfatione, priores Dignitates ipfo facto vacant, à die adeptæ pacificæ poffeffionis, ex hac Conftit. Si alicui habenti duo Beneficia incompatibilia, etiam ex difpenfatione, tertium conferatur fine difpenfatione, duo priora vacant, adepta pacifica poffeffione tertii, cap. *Licèt Epifcopus.* hoc tit. in VI. cap. *Commiffâ. de elect.* in VI. vel fi per eum ftet, quominus adipifcatur pacificam poffeffionem, dicto cap. *Licèt Epifcopus.* dicto cap. *Commiffâ.* Conditio pro impleta habetur, fi per eum ftet, quominus impleatur, in cujus perfona implenda eft, L. *Titius. ff. de condit. & dem.* L. 1. C. *de inftit. & fubftit.* cap. *Sicut ex literis. de fponfalib.* Difpenfatio fuper pluralitate Beneficiorum non porrigitur ad aliud Beneficium non expreffum, cap. *Non poteft.* hoc tit. in VI. Beneficium pacificè poffideri intelligitur, fi taliter per annum & diem poffeffum fit fine lite, Gloff. in Pragm. tit. *de pacif. poffeff.* §. 1. verf. *Non violentus.* Adeptione fecundi Curati, vel aliàs incompatibilis Beneficii, vacat primum, adepta pacifica poffeffione, ex hac Conftit. & Clem. ult. infr. hoc tit. cum reali fcilicet perceptione fructuum: habere enim eft cum effectu habere, L. *Nomen filiarum.* §. *Habere. de V. S.* Si obtinenti unicam Dignitatem alia fimilis conferatur, prior de jure vacat, adepta pacifica poffeffione, ex hac Conftitut.

Clem. *Si Romanus.*

SI alicui unum aut duo aut plura Beneficia obtinenti Pontifex de motu proprio provideat de Beneficio, non facta mentione prioris, vel priorum Beneficiorum, provifio feu gratia hujufmodi, qualiacumque, vel quotcumque fuerint Beneficia,

obtenta tempore provisionis, valet ex hac Constit. quoad hoc, ut excludat vitium subreptionis : quia clausula *de motu proprio* excludit subreptionem, cap. *Si motu proprio.* hoc tit. in VI. Clem. ult. supr. *de offic. Ordinar.* Sed non valet quoad dispensationem in pluralitate Beneficiorum. Clausula *de motu proprio* excludit subreptionem, sed non ampliat gratiam, & non tollit vitium incompatibilitatis plurium Beneficiorum, nec operatur dispensationem circa pluralitatem Beneficiorum quæ indiget speciali nota. Hodie clausula *de motu proprio* non habet locum in Gallia.

Clem. *Si de Beneficio.*

SI Pontifex mandet provideri alicui de aliquo Beneficio ad cujuscumque Episcopi collationem spectante, ei provideri non potest de Beneficio, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi devoluta est ad Capitulum, quia delegatus seu executor Apostolicus non habet plus juris quàm ipse Episcopus, licèt provideri ei possit de Beneficio, cujus collatio ex negligentia Abbatis, vel alterius Collatoris, putà Archidiaconi, devoluta est ad Episcopum, vel ad Pontificem ; & delegatus Papæ potest conferre ex mandato ultra sex menses, quia cap. 2. *de concess. Præbend.* locum habet in ordinariis Collatoribus, non in delegatis Pontificis, ut notat Gloss. hîc.

Clem. ult.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Dignitate, Canonicatu & Præbenda in aliqua Ecclesia, adeptus ex mandato Canonicatum & Præbendam in ea Ecclesia, Archidiaconatum in eadem Ecclesia postea vacantem potest acceptare, licèt Præbenda sit annexa Dignitati : sed quia non potest obtinere duas Præbendas sub uno & eodem tecto, cap. *Literas. de concess. Præbend.* & non potest retinere Dignitatem sive Præbendam, id est, non potest disjungere Præbendam à Dignitate, propter annexionem seu conjunctionem ; in promptu est remedium Juris, quia Dignitates annexæ sunt Canoniis & Præbendis, cap. *Cùm accessissent. de Constit.* ne duas Præbendas cum Dignitate habeat contra jus. Adepta Dignitate annexa Præbendæ, prior Præbenda ipso facto vacat, adepta pacifica possessione secundæ. Adepta pacifica possessione Præbendæ, vel Beneficii Curati, prius incompatibile ipso jure vacat, Clem. *Si plures.* supr. hoc tit.

TIT. III. *De concess. Præbend.*

Clem. unic.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio certi valoris vel minoris si voluerit, & hoc, si executori visus sit idoneus, tale mandatum est conditionale, & non ligat Ordinarium, quin possit conferre Beneficium alteri, ante impletam conditionem, antequam impetrans suam voluntatem declaret super acceptatione Beneficii, ex hac Constit. cui conjungendum est cap. *Cui de non Sacerdotali. de Præbend.* in VI. Quòd si Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio, quod intra mensem à notitiâ vacationis duxerit acceptandum, tale mandatum non est conditionale: dies certus non facit conditionem, L. *Ex his verbis.* C. *Quand. dies legat. vel fideic. ced.* Et collatio facta impetranti valet, antequam specialiter acceptet Beneficium, & sufficit quòd collatio fiat petenti, & recipienti collatum: & talis collatio valet. Acceptare Beneficium videtur, cum petit per executorem sibi conferri, vel præsenti collatum recipit. Beneficium non potest acceptari, nisi per se, vel per procuratorem speciale mandatum habentem, cap. *Accedens. de Præbend.* Ubi Beneficium mandatur conferri intra mensem à notitia vacationis, ut diutinæ vacationi occurratur, impetrans notitiam vacationis habere intelligitur, ex quo ipsa vacatio Beneficii in loco vel Ecclesia Beneficii publicè nota erit, ut hîc & cap. *Quia diversitatem. de concess. Præbend.* Hoc casu impetrans sibi imputare debet, qui quod per se vel per alium scire potuit, ignoravit; impetranti imputatur quod ignoravit, quod notum erat in Ecclesia vel loco Beneficii, & cujus interfuit scire, quia quilibet sibi vigilare debet, L. *Quod autem.* §. *Sciendum.* ff. *Quæ in fraud. cred.*

TIT. IV. *De reb. Eccles. non alienand.*

Clem. *Monasteriorum.*

RELIGIOSUS qui præest Monasterio, Prioratui, Ecclesiæ vel cuivis Administrationi, jura, reditus & possessiones

ejusdem Ecclesiæ alicui ad vitam, vel ad certum tempus, id est, ad longum tempus, putà decennium, concedere non potest, pecuniâ etiam inde receptâ, nisi necessitas, aut utilitas Monasterii, Prioratus, Ecclesiæ, aut Administrationis hoc exposcat, Conventus sui, aut si Conventum non habeat, Prælati proprii accedente assensu. Si quis secus fecerit, eo ipso ab officio suspenditur, nec ex concessione ipsius recipienti jus aliquod acquiritur, quia alienatio rerum Ecclesiæ nulla est, nisi fiat causa cognita inquisitione facta ex causa necessitatis & utilitatis, & requisito Capituli, vel Prælati assensu, cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Prohibita alienatione, vel concessione ad vitam vel ad longum tempus, prohibita non censetur locatio vel venditio fructuum redituúmve ad modicum tempus, ex hac Constit. putà ad triennium. Locatio fructuum Beneficiorum non valet ultra triennium, Extravag. *Ambitiosa.* infr. hoc tit. Locatio & venditio fructuum eodem jure censetur. Venditio fructuum pro locatione habetur. Locatio & venditio fructuum promiscuè accipiuntur, L. *Veteres.* & seq. ff. *de act. empt.* Hinc emptores fructuum pro conductoribus accipiuntur, L. *Liberto.* ff. *de ann. legat.* Plus est in reditu quàm in fructu, ut hîc, & cap. *Generali. de elect.* in VI. & ibi Gloss. Prohibitus alienare, vendere vel locare ad vitam vel ad longum tempus, non prohibetur locare ad modicum tempus, putà ad triennium, L. pen. §. *Instituto.* ff. *de legat.* 2. Fructuum appellatione continentur fructus naturales & industriales, qui ex cultura agrorum percipiuntur: redituum nomine etiam fructus civiles, putà pensiones ædium.

Clem. *Si una.*

EPISCOPUS potest unire unam Ecclesiam suæ Diœcesis alteri, vel loco Religioso, putà Monasterio, vel Prioratui, vel singulari Dignitati, vel Præbendæ, de consensu Capituli, ex hac Constit. & cap. *Sicut unire. de excess. Prælat.* quia unio est alienatio Beneficii Ecclesiastici, quæ non potest fieri per Episcopum absque consensu Capituli, cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Episcopus potest unire unam Ecclesiam alteri vel Dignitati seu Præbendæ, ut hîc, & cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò.* cap. *Exposuisti. de Præbend.* Episcopus potest unire unam Ecclesiam alteri, de consensu Capituli, non vocato Rectore; vel si vacat, non vocato vel dato Defensore. Et si unio fiat

non vocato Rectore, vel dato Defensore, non potest ob hoc impugnari, ex hac Constit. In unione Ecclesiæ non requiritur consensus Rectoris, quia ejus parum interest, quatenus quoad vixerit, unio manet in suspenso, & caret effectu, cap. *Consultatationibus. de donat.* At in dismembratione seu sectione Ecclesiæ matricis, requiritur consensus Rectoris, cap. *Ad audientiam. de Eccles. ædific.* Conc. Trid. sess. 21. *de reform.* cap. 4. quia dismembratio Beneficii statim in vita Rectoris suum sortitur effectum, nec movet quòd unio Beneficii, quamvis suspendatur quoad vixerit, ei nocet, quia tollit facultatem resignandi & permutandi: quia damnum hoc contingit Rectori minùs principaliter, & per consequentias, & uti tale minus spectatur, L. 1. ff. *de auctor. tutor.* In unione verò desideratur consensus Patroni, cap. *Suggestum. de jure Patron.* Et hoc interest inter Rectorem & Patronum, quòd Rector habet tantùm jus personale, quod cum persona, id est, mutatione personæ extinguitur, Clem. ult. *de Procur.* Patronus verò habet jus perpetuum Beneficio inhærens, quod ad hæredes transmittitur, cap. *Quoniam. de jur. Patronat.* Clem. *Plures.* eod. tit. Secus Episcopus non potest unire partem decimarum alicujus Ecclesiæ, etiam de consensu Capituli, Dignitati, aut Præbendæ tenuiori, nisi dato Defensore vacanti Ecclesiæ, d. cap. *Dudum.* Faciliùs permittitur unio Ecclesiæ in totum, quàm sectio seu dismembratio Beneficii, seu concessio partis decimarum, quia vix admittitur concessio partis decimarum, per quam inducitur sectio Beneficii, quæ hoc jure vetita est, cap. *Majoribus. de Præbend.* cap. unic. *Ut Eccles. Benefic. sine diminut. confer.* Episcopus potest unire unam Ecclesiam alteri, dicto cap. *Sicut unire.* Inferior, putà Abbas, licèt Ecclesiæ pleno jure ad eum spectent, non potest illas unire, vel unam alteri subjicere, cùm hoc sit proprium Episcopi, cap. *Cùm dilectus. de consuetud.* Clem. *Ne in agro.* §. *Ad hæc.* infr. *de stat. Monach.* Episcopus potest unire Ecclesias suæ Diœcesis unam alteri, sed non potest unire Ecclesiam mensæ suæ, vel ipsi Capitulo, etiam de consensu Capituli, ex hac Constit. non obstante contraria quavis consuetudine, quia non potest esse auctor in rem suam, exemplo tutoris, L. 1. ff. *de auctor. tutor.* Episcopus potest concedere Ecclesiam loco Religioso de consensu Capituli, ex hac Constit. & cap. *Pastoralis. de donat.* dummodo Beneficium unitum non sit extra Diœcesim, in qua est Monasterium, & Benefi-

cium unitum non sit Curatum, Conc. Trid. sess. 14. *de reform.* cap. 9. & sess. 24. *de reform.* cap. 13.

TIT. V. *De rer. permutat.*

Clem. unic.

EPISCOPUS potest conferre permutantibus Beneficia resignata ex causa permutationis, dummodo permutatio fiat propter utilitatem Ecclesiæ, cap. *Quæsitum.* hoc tit. Episcopus autem Beneficia vacantia ex causa permutationis, non potest conferre aliis quàm permutantibus, ut vitetur illusio, ex hac Constit. & cap. unic. hoc tit. in VI. cap. *Cùm venerabilis. de except.* Inferior Episcopo non potest admittere permutationem Beneficiorum: cùm enim ex Conc. Turonensi vetita sit, cap. *Majoribus. de Prebend.* dicto cap. *Quæsitum.* contra id non dispensat minor Episcopo, cui hoc licet, dicto cap. *Quæsitum.* Capitulum Episcopali Sede vacante potest conferre Beneficia ex causa permutationis, quia succedit in jurisdictione Episcopali, cap. *His quæ.* cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. unic. eod. tit. in VI. Capitulum etiam Sede vacante potest conferre Beneficia Patronata, quia horum collatio est necessaria, ut notat Gloss. hîc.

TIT. VI. *De testament.*

Clem. unic.

EX Constitutionibus Imperatorum executio testamentorum pertinet ad Episcopum, L. *Nulli.* C. *de Episc. & Cleric.* Nov. Leon. 68. cap. *Non quidem.* hoc tit. cap. 2. eod. in VI. Conc. Trid. sess. 22. *de reform.* cap. 8. si alii scilicet executores dati non sint, vel qui dati sint, sint in mora exequendæ voluntatis defuncti. Religiosi non possunt esse executores testamentorum, nisi petitâ priùs Superioris licentiâ & obtentâ, ex hac Constit. & tenentur reddere rationem Ordinariis locorum, & ipsi Ordinarii tenentur ab eis rationem administrationis exigere, ex hac ipsa Constit. Fratres Minores non possunt esse executores testamentorum, quia in tali officio plerumque versatur contrectatio

pecuniæ, quæ eis interdicta est. Clem. *Exivi. §. Proinde. de V. S.* Cæteri Mendicantes non prohibentur esse executores testamentarii de sui Superioris licentia, Bart. in L. *Alio hærede. ff. de aliment. legat.*

TIT. VII. *De sepulturis.*

Clem. *Eos qui.*

ETIAM exempti vel privilegiati scienter condentes defunctorum corpora in cœmiteriis, interdicti tempore, in casibus non concessis à Jure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos, ipso facto sunt excommunicati, & non absolvuntur, nisi priùs arbitrio Diœcesani Episcopi satisfaciant parti de illata injuria, ex hac Constit. cui conjungendum est cap. *Cùm & plantare. §. Excommunicatos. de privileg.* cap. *Episcopum.* eod. tit. in VI. Etiam exempti non servantes interdictum, excommunicati sunt ipso facto, Clem. 1. *infr. de sent. excommunicat.*

Clem. *Dudum.*

MONACHIS non licet verbum Dei prædicare sine licentia Episcopi, can. *Adjicimus.* 16. qu. 1. Cassian. de instit. Cœnobitar. lib. 10. cap. 8. Gregor. Moral. lib. 18. cap. 24. Conc. Trid. sess. 5. *de reform.* cap. 4. & sess. 24. *de reform.* cap. 4. Ratio est, quia Monachus non docentis, sed lugentis habet officium, can. *Monachus.* 16. qu. 1. Chrysost. in 1. ad Timoth. Homil. 14. Bernard. in Cantic. sermon. 64. Speciali ex privilegio Fratres Prædicatores & Minores, in Ecclesiis & locis propriis, & in plateis communibus liberè valent plebi prædicare verbum Dei, exceptâ horâ, in qua loci Prælati voluerint prædicare per se, vel per alium, nisi hoc fiat ex speciali licentia Prælati, ex hac Constitut. In Studiis autem generalibus, id est, in locis ubi sunt Studia generalia, id est, Universitates, ubi sermones ad Clerum ex more fieri solent, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus, seu peculiaribus eorumdem Fratrum, iisdem Fratribus licet liberè prædicare, nisi fortè horâ quâ solet in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus vel Prælatus su-

perior, id est, Metropolitanus, ex causa urgente Clerum duceret congregandum, ex hac Constitut.

§. *In Ecclesiis.*

FRATRES Prædicatores & Minores non possunt prædicare verbum Dei in Ecclesiis parœcialibus, nisi à Parocho seu Plebano invitati seu vocati fuerint, vel de ipsius beneplacito & assensu, seu petitâ licentiâ & obtentâ, vel de mandato Episcopi, vel Prælati superioris. Ad hoc, ut Fratribus Mendicantibus liceat prædicare in Ecclesiis parœcialibus, requiritur assensus Parochi, qui est Prælatus & Ordinarius in sua Ecclesia, cap. *Cùm ab Ecclesiarum. de offic. Ordinar.* vel Vicarii perpetui, ad quem spectat cura animarum, cap. ult. *de offic. Vicar.* cap. *Super eo. de Prabend.* in VI.

§. *Statuimus.*

FRATRES Prædicatores & Minores non possunt Confessiones audire, & Pœnitentiam ministrare, nisi à suo Superiore probati fuerint, & Episcopo præsentati, quo recusante licet eis auctoritate Apostolica Confessiones audire, ex hoc §. & Conc. Trid nt sess. 23. *de reform.* cap. 10. Requisitio habet vim tituli & concessionis, cap. 1. *de suppl. neglig. Prælat.*

§. *Hujusmodi.*

MORTUORUM sepultura pertinet ad Parochum de jure parochiali, deficiente familiari sepulcro, vel electione sepulturæ, cap. *Ex parte.* hoc tit. cap. *Is qui.* eod. tit. in VI. Ex privilegio Apostolico Fratres Prædicatores & Minores habent liberam sepulturam in Ecclesiis & locis suis, id est, quoscumque possunt admittere ad sepulturam, qui apud eos sepulturam elegerint, ita ut de omnibus funeralibus, id est, de omnibus quæ funeris causâ offeruntur, putà cereis, pane & vino, & nummis, vel de aliis relictis distinctè vel indistinctè; ad quoscumque certos, vel indeterminatos usus, de quibus quarta non consuevit dari, vel non debet de jure, necnon de datis, vel donatis in morte, seu mortis articulo, vel infirmitate, de qua decesserint, semper quarta funeraria seu canonica portio detur Ecclesiæ parœciali,

ejúsve

ejúsve Rectori, ex hac Constit. quod est de Jure, cap. *Certificari.* hoc tit. cap. *Requisisti. de testam.* Conc. Trid. sess. 25. *de reform.* cap. 13. Canonica portio funerum quæ debetur Ecclesiæ parœciali, est varia, putà media, tertia, quarta, pro consuetudine regionum, dicto cap. *Certificari.* Licèt Regulares ex privilegio habeant jus sepeliendi eos qui elegerint sepulturam apud ipsos; tamen si talis consuetudo sit, prius corpus deportandum est seu deponendum apud propriam Ecclesiam, ut ibi recipiat ultimum vale à suo Parocho, ut notat Joan. Andreas hîc, ne discedat quasi sine formatis seu dimissoriis, can. *Nullam.* 81. dist. Hoc jure quidem Rectores Ecclesiarum intendebant, ut si quis in Monasteriis Fratrum Mendicantium eligeret sepulturam, funus priùs ad Ecclesiam parochialem deferretur: quod refertur inter gravamina, quæ Mendicantibus inferebantur, cap. *Nimis. de excess. Prælat.*

TIT. VIII. *De decimis.*

Clem. *Religiosi.*

RELIGIOSI quidam, putà Cistercienses Hospitalarii, habent privilegium de non solvendisdecimis laborum suorum, id est, de prædiis quæ propriis manibus, aut sumptibus excolunr, cap. *Ex parte.* cap. *Licet.* suprà. hoc tit. Tamen Religiosi quicumque non solventes decimas novalium, aut alias Ecclesiis debitas, vel de animalibus familiarium, aut pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium, vel de animalibus quæ in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus, vel aliis tenenda, seu terris quas tradunt aliis excolendas, putà colonis seu conductoribus, vel colonis partiariis: si requisiti per eos quorum interest, intra mensem non destiterint, aut intra duos menses de damno non satisfecerint Ecclesiis prædictis, ipso facto sunt suspensi ab Officiis & Administrationibus & Beneficiis suis. Quòd si Administrationes vel Beneficia non habeant, ipso facto sunt excommunicati. Privilegium de decimis laborum est personale, nec porrigitur ad colonos censuales, vel colonos partiarios, ut notat Joannes Andreas hîc. Ita privilegium Leprosorum de decimis non solvendis ex nutrimentis animalium suorum, non pertinet ad animalia quæ aliis nutrienda traduntur, cap. *Cùm dicat. de Eccles. ædificand.*

Clem. *Si Beneficiorum.*

JURE communi Clerici de decimis & obventionibus fidelium non tenentur aliud onus præstare, quàm Ecclesiasticum servitium, cap. 1. *de censib.* Tamen Romanus Pontifex de plenitudine potestatis, decimam Beneficiorum sibi vel alii solvendam, sæpius imposuit justis ex causis, ut belli sacri causâ, cap. ult. *de vot. & vot. redempt.* Et à tempore Clementis IV. Honorii IV. & Bonifacii VIII. sæpius impositæ sunt hujusmodi decimæ, & sæpe in Gallia concessæ Principi, ut notat Joannes Andreas hîc. Et decimæ Episcopo vel Principi conceduntur ad tempus ob causam publicam, putà ob sumptus belli sacri. Si decima Beneficiorum cuivis concedatur ad tempus, decima Beneficiorum imponi debet secundùm taxationem decimæ in illis partibus in quibus fiat concessio, consuetam, & ad monetam currentem. Census solvendus est ad monetam, in qua constitutus est, cap. *Olim. de censib.* Decima Papalis solvenda est ad monetam currentem tempore solutionis; nec à Collectoribus decimæ pro solutione ipsius, Ecclesiæ calices, libri & ornamenta sacra pignori capi possunt, & distrahi, ex hac Constitut. Vasa sacra Ecclesiæ non possunt distrahi, nisi pro alimonia pauperum, tempore gravioris annonæ, & pro redemptione captivorum, L. *Sancimus.* C. *de SS. Eccles.*

TIT. IX. *De Regularibus.*

Clem. *Ut Professores.*

MENDICANTES ad Non-Mendicantium Ordines etiam auctoritate Sedis Apostolicæ transeuntes, non habent vocem, vel locum in Capitulo, & Prioratus, Administrationes, aut quæcumque Officia non possunt ibi obtinere, etiam tamquam Vicarii seu Ministri, vel aliorum locum tenentes, necne pro se, vel aliis animarum curam vel regimen exercere; quod optima ratione statutum est, ut Mendicantes in sua vocatione perseverent. Unusquisque enim in quo vocatus est, in hoc debet manere, juxta consilium Apostoli 1. Cor. 7. can. 1. 21. qu. 1. Si quid contrà tentatum fuerit, est irritum & inane. Hæc

Constitutio pertinet ad Ordines Mendicantium, qui approbati sunt, id est, Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum: non ad cæteros Ordines Mendicantes, qui explosi sunt, ita ut nullum in illis deinceps admittere liceret ad Professionem, quibúsque tantùm concessum ad alios Ordines approbatos transire, ex hac Constit. & cap. unic. *de religios. domib.* in VI. cap. unic. *de excess. Prælat.* eod. non generaliter, sed singulariter, id est, singulis quibusque, ex hac Constit. & cap. unic. *de religios. domib.* in VI. cap. unic. *de excess. Prælat.* eod. Hodie Mendicantes non possunt transire ad Ordines Non-Mendicantium, vi cujuscumque indulti Apostolici, excepto Carthusiensium Ordine, Extravag. *Viam ambitiosæ.* infr. hoc tit. inter Communes.

Clem. *Eos qui.*

PROFESSIO regularis alia est expressa, alia tacita. Expressa est, quæ emittitur post probationem per annum, cap. *Ad Apostolicam.* cap. *Statuimus.* hoc tit. Tacita est, quæ inducitur per gestationem habitus Novitiorum per annum, si non sit distinctus ab habitu Professorum, cap. *Ex parte.* cap. *Statuimus.* hoc tit. cap. I. eod. tit. in VI. Constituti in ætate discretionis, id est, in pubertate, qui habitum in aliqua Religione gestarunt per annum, hoc ipso pro Professis habentur, nisi habitus Novitiorum colore, scissura, vel forma sit distinctus ab habitu Professorum, ex hac Constit. Gestatio habitus Novitiorum per annum non inducit tacitam Professionem, si sit distinctus ab habitu Professorum, ex hac Const. & cap. unic. hoc tit. in VI. Portatio habitus in aliqua Religione per annum, inducit Professionem, si gestatus sit in Religione per Sedem Apostolicam approbata, quia Professio non valet, nisi fiat in Religione approbata, cap. unic. *de vot. & vot. redempt.* in VI.

TIT. X. *De statu Monachorum.*

Clem. *Ne in agro.*

MONACHIS nigris interdicitur inordinatus aut elegans in vestibus ornatus aut cultus, necnon in cibo & potu,

equitaturis & lectisterniis quivis notabilis excessus, ex hac Constit. Monachi nigri sunt Benedictini, sic dicti à nigra veste qua utuntur, ut Monachi albi sunt Cistercienses, sic dicti ab alba veste. Monachis interdicitur cultus & ornatus in equitaturis. Evectiones vocat cap. *Cùm Apostolus. de censib.* cap. *Cùm ad quorumdam. de excess. Prælat.* Petr. Blesens. epist. 102. Lectisternia sunt lecti strati & parati seu instructi coopertoriis, & omni paramento, ut explanat Joan. Andreas hìc, de quo scripsi in Gregor. libr. 6. epist. 23.

§. *Statuimus.*

SUPERIOR vestis ipsorum habitui, id est, flocco, cucullæ, scapulari proxima, nigri, bruni, aut albi coloris esse debet, juxta morem regionis in qua degunt, ex hac Constit. Ne camisiis lineis utantur, vetat cap. *Cùm ad Monasterium. de stat. Monach.* In veste Monachorum servatur consuetudo regionis. In vestibus Monachorum, nec in qualitate panni excedatur modestia, nec quæratur quod pretiosius & subtilius est, sed quod vilius sit. Vestis eorum debet esse rotunda per circuitum, & non scissa, nec longior, nec brevior, id est, demissa & talaris, can. *Non liceat.* 2. 23. dist. Reg. Benedict. cap. 55. *De grossitudine non causentur Monachi.* Vestes Monachorum laxiores manicas habeant, usque ad pugnum protensas, non consutitias, vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro, vel pellibus caputiorum loco, cum caputiis habitus quem gestaverint, sint contenti. Almutium est vestis nigra, qua utebantur etiam Romani Pontifices. Radevic. de Gest. Frideric. libr. 2. cap. 67. *Cum pellibus nigro pallio coöpertis, & cum nigro almutio.* Almutium est tegumentum capitis, de panno vel pellibus caputii vice, quo utebantur olim Monachi, sicut Canonici Regulares, quod nunc Canonici Sæculares deposuere in brachium, Regulares uno gestant super humeris. Juxta tamen dispositionem Abbatis scissis super humeros & honestis caputiis uti possunt. In vestibus sendatum pro foderaturis non portent. Foderatura est pellicea, qua vestes substernuntur, vel frigoris arcendi causâ, vel ornatus causâ, si sit de pellibus pretiosis, ut Clem. ult. *de vit. & honestat. Cleric.* Clericis interdicitur uti tabardo foderato usque ad oram, Conc. Constantiens. sess. 36. Sendatum est sericum purpureum. Guill. Brito x i. Philippid. de auriflammula regia:

Vexillum simplex cendato simplice textum.
Vulgò *sendail.* Joan. Froffard. lib. 1. cap. 16. *Rouge comme sendail.* Æstivalibus largis, aut botis altis pro calceamentis utantur. Æstivalia erant calcei de corio, quibus æstate utebantur, vulgò stivalia. Nullus zonam, id est, cingulum, cultellum, calcaria cum ornatu deferat, vel cum sella clavis ornata, vel nimis sumptuosa equitet. Sumptum in ornamentis equorum & mulorum, etiam in Episcopis damnat Bernard. epist. 42. *Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum: annuli, catenulæ, tintinnabula & clavatæ quædam corrigiæ mulorum dependent cervicibus.* In locis in quibus fuerit Congregatio duodecim Monachorum, aut ultra intra septa Monasterii, Abbas, Prior, aut alius Præpositus portet floccum de panno pro floccis aut cucullis in ipso Monasterio consueto; alii verò Monachi debent uti floccis in Monasteriis, in quibus floccos soliti sunt portare. In aliis verò minoribus Monasteriis in quibus est minor Congregatio Monachorum, cucullas clausas deferant. Cùm verò Abbates, Priores, & Monachi alii extra Monasterium proficiscuntur, floccum, cucullam, aut cappam clausam gestabunt, & subtus cappam, si eam portaverint, cucullam deferent, aut si maluerint, scapulare. Floccus est vestis Monachorum villosa, quæ longas & amplas manicas habet. Floccus est villus lanæ, villus vestis. Plaut. in Trinummo: *Sed enim tu qui sis, qui non sis, floccum non interduim.* Donatus in Adelph. *Aut enim stipulam aut floccum moverat.* Cornel. Cels. libr. 2. *In veste floccos legit, fimbriásve deducit.* Plin. libr. 30. cap. 9. *Sanguis flocco impositus. Floc de laine.* Inde defloccatus senex pro decalvato. Plaut. in Epidic. *Priusquam pereo? nam per urbem duo defloccati senes quæritant me.* Et mutata litera floccus vocatur froccus. Cuculla est vestis Monachorum longa & ampla sine manicis. Conc. Aquisgran. I. can. 25. Caff. de inst. Cœnob. libr. 1. cap. 4. Hoc distat à cappa, quòd cappa superponitur cucullæ. Cæsarius de miracul. lib. 4. cap. 91. *Mox ut eum cognoverat nigrum Monachum fuisse, cappam illi mutavit in cucullam.* Cappa erat communis Clericorum & Monachorum. Thom. Cantipratens. libr. 1. cap. 7. de Abbate quodam: *Spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus cappam.* Scapulare hoc distat à cuculla, quòd est stricta vestis, ut expeditiores essent in opere vel in sacris officiis; & hoc est quod sequitur, uti eis licere scapulari, cùm ad serviendum in divinis officiis albis vel sacris vestibus induentur,

aut cùm occupabuntur in opere. Reg. Benedict. cap. 55. *Scapulare propter opera.*

§. *Verùm.*

CUCULLA hoc distat à flocco, quòd cuculla est vestis longa & ampla sine manicis: floccus est vestis quæ longas & amplas manicas habet, ut declaratur hìc, dubitationis tollendæ causâ, ex diversa acceptione, quam habent hæ voces in diversis regionibus. Cuculla est vestis propria Monachorum, unde Canonici Regulares qui transibant ad Monachos, si redirent ad suos, deinceps cucullam memorialem ferebant, in memoriam defectionis, & in pœnam levitatis, ex Constit. Urbani II. can. *Mandamus* 19. qu. 3. cap. *Intelleximus. de ætat. qualit. & ordin. præfic.* Goffrid. Vindocinens. libr. 2. epist. 7. *Domnus Ernaldus, quem Decanum vestrum dicitis, si sibi secundùm justitiam placuisset, teste floccello de capite suo, potiùs in nostra, quàm in vestra sorte manere debuisset.* Regula Benedict. cap. 55. Monachis tribuit cucullam & tunicam, cucullam hieme villosam, æstate puram & detritam, & scapulare propter opera.

§. *Sanè.*

MONACHI tenentur semel ad minus singulis mensibus ad Confessionem accedere, & primâ Dominicâ cujuslibet mensis communicare, nisi fortè ex causa Abbati, Priori aut Pœnitentiariis Monasterii intimata, eorumque judicio abstineant, ex hoc §. Veteres Monachi singulis Dominicis diebus communicabant, Basil. epist. 289. Sozomen. libr. 3. Hist. 13. Pallad. Hist. Lausiac. cap. 18. & 59. Cassian. de instit. Cœnobitar. libr. 3. cap. 2. idem Collat. 27. in fin. Regularibus Confessio & Communio injungitur singulis mensibus. Conc. Trid. sess. 25. *de Regular.* cap. 10. Fidelibus cæteris semel in anno, cap. *Omnis utriusque. de pœnit.* Propter Religionis enim perfectionem aliquid addendum est ad pensum sanctæ institutionis, can. *Denique.* dist. 4.

§. *Regula.*

REGULA semper legitur in Capitulo, ex Regula Benedict. cap. 66. Conc. Aquisgran. can. 69. *Ut ad Capitulum primitus*

Martyrologium legatur, deinde Regula, aut Homilia quælibet legatur. Et hoc est quod scriptum est à Monachis Fuldensibus, in epistola ad Carolum, per quam supplicatum, ut eis liceret, antiquum orationum & psalmodiæ modum tenere. Tradit. Fuld. lib. 3. cap. 2. *Mane quando in unum convenimus, capitulum de Regula coram Fratribus legebatur.* Et hoc adhuc servabatur istis temporibus: sed ut junioribus imperitis consuleretur, cùm Regula legitur in Capitulo, ab illo qui præest Capitulo, vel alio ejus jussu, propter juniores vulgariter, id est, vulgari sermone & vernaculo exponi præscribitur, ex hac Constit. Qui enim docet, debet se accommodare ingenio & captui discentium, can. *Oportet.* 8. qu. 1. Novitiis etiam fidelis instructor seu magister deputandus est, tam in divinis officiis, quàm in observantia regulari, ex hac Constit. Ex veteri instituto Novitii disciplinæ causâ traduntur seniori, qui decem junioribus instituendis præponitur, unde Decanus dicitur, Conc. Aquisgran. can. 35. Cassian. de instit. Cœnobitar. libr. 4. cap. 7. Juniores deputantur seniori probatissimo, quem magistrum disciplinæ & vitæ testem habeant, can. *Omnis ætas.* 8. qu. 1.

§. *Porro.*

MONACHI omnes à venatione & aucupio semper abstinere debent, nec canes aut aves venaticos per se, vel per alios tenere debent, nec à familiaribus, id est, servis, vel oblatis, seu donatis, teneri facere, nisi saltus, vivaria, vel garennas proprias habeant, vel jus venandi in alienis prædiis habeant, in quibus cuniculi vel aliæ feræ essent: quo casu hoc eis permittitur. Venatio quandoque est in fructu, L. *Venationem.* ff. *de usur.* Venatio permittitur Monachis, ubi fructus prædiorum consistit in venatione, ut cuniculorum in Provincia, vel ferarum in Anglia: nec jus venandi competit in alienis prædiis, jure servitutis scilicet vel dominii directi seu capitalis, dum tamen intra septa seu clausuras Monasterii canes venaticos non teneant, nec venationi intersint, ex hac Constit. Idem prohibetur Clericis sæcularibus, cap. 1. & 2. *de Cleric. venator.*

§. *Si quis autem.*

SI Abbas vel Prior Conventualis, non habens super se Abba-

tem, vel alias Administrationes habens, sotulares altos, & non corrigiatos deferat, & caputium non fissum, super humeros scilicet, per annum suspenditur à collatione Beneficiorum vel Administratione. Quòd si Administrationem non habeat, per annum arcetur ab Administratione, vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Pœnæ regulares sunt privatio collationis Beneficiorum, vel Administrationum, vel inhabilitatio ad tempus ab Administratione vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Clem. *Quoniam. de vit. & honest. Cleric.* Clem. I. *de decim.* Clem. *Multorum.* infr. *de pœn.*

§. *Si qui verò.*

SI Abbas vel Prior super se Abbatem non habens, id est, Prior Conventualis, vel aliàs Administrationem habens, vel non habens, venationi vel aucupationi clamosæ interfuerit ex proposito, juxta distinctionem præmissam personarum, suspensionis, aut inhabilitatis pœnas incurrit ipso facto in biennium, ex hoc §. Abbate autem vel Priore suspensis à collatione Beneficiorum, collatio devolvitur ad Priorem Claustralem, cum consilio & assensu Conventus, vel majoris partis ipsius, ex hoc §. Abbate vel Priore cessante in conferendis Beneficiis ad eorum collationem spectantibus, infra tempus Lateranensis Conc. collatio devolvitur ad Episcopum Diœcesanum; in exemptis, tanquam delegatum Sedis Apostolicæ; in non exemptis, velut Ordinarium, Clem. *Quia Regulares. de supplend. neglig. Prælator.* Episcopo mortuo vel suspenso, ubi collatio Beneficiorum spectat ad Episcopum, collatio non devolvitur ad Capitulum, nisi Episcopus sit in mora petendæ sublationis suspensionis, cap. *Quia diversitatem. de concess. Præbend.* Ab Abbate vel Priore Conventuali collatio devolvitur ad Priorem Claustralem, quia Prior Claustralis est Vicarius natus Abbatis, vel Prioris Conventualis, cap. *Cùm ad Monasterium.* vers. *Prior.* hoc tit. Clem. *Etsi principalis. de rescript.*

§. *Quia verò.*

EXCOMMUNICATIONEM ipso facto incurrunt Monachi & Canonici Regulares, qui relictis suis Monasteriis, fingentes se in eis tutò non posse morari, vel alio colore quæsito, per Curias Principum vagantur, ut Monasterio & Prælatis suis molesti sint, idque sine Prælatorum licentia. Excommunicationem quoque

quoque ipso facto incurrunt Monachi intra sæpta Monasterii arma portantes sine licentia Abbatis, ex hoc §. Eadem ratione excommunicantur Monachi exeuntes Claustro, ut studio Legum vel Physicæ dent operam, cap. 3. & ult. *Ne Cleric. vel Monach.*

§. *Ad hæc.*

CONC. Lateran. vetatur, ne Monachi singuli collocentur in parœcialibus Ecclesiis, cap. 2. cap. *Quod Dei timorem.* supr. hoc tit. Monachi etiam singuli in Prioratibus, vel Administrationibus suis inhabitare vetantur, sed debent habere socium Ordinis testem conversationis: & si reditus non sufficiat duobus, Monasterio aut ipsius Monasterii Officiis vel locis vicinioribus ad Monasterium pertinentibus, nisi per Abbatem quod deest ad sustentationem duorum, suppleatur, cum consilio & assensu Abbatis per Ordinarium loci uniendi sunt. Inferior Episcopo, putà Abbas, vel alius Prælatus, non potest facere uniones, quamvis habeat Ecclesias sibi pleno jure subjectas, nisi hoc juris habeat ex titulo, putà ex Pontificio privilegio, vel consuetudine præscripta, Clem. *Si una.* supr. *de reb. Eccles. non alien.* quia cùm istud sit jurisdictionis, non Ordinis, præscribi potest. Et hoc casu per unionem Prioratus seu Administrationis, Monachi revocantur ad Claustrum, & Vicario perpetuo imposito congrua portio assignanda est, cap. *Avaritiæ.* cap. *De Monachis.* cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò. de Præbend.* can. *Visis.* can. *Sanè quia.* 16. qu. 3. Prioratus solent uniri Officiis Regularibus Monasteriorum ad sustinendum onus eis impositum, ut Sacristiæ, Eleemosynariæ, Cellerariæ, Camerariæ, ut hìc & Clem. 1. verbo *Officia,* supr. *de Regular.*

§. *Cæterùm.*

PRIORATUS Conventuales, id est, qui super se Abbatem non habent, non sunt conferendi, aut committendi cuiquam, nisi XXV. annum attigerit, quia Priores Conventuales sunt vice Abbatum, & in eis requiritur eadem ætas, quæ in Abbatibus, id est, ætas XXV. annorum, quæ est ætas legitima ad sacerdotium, cap. 1. *de ætat. qualit. & ord. præfic.* Alii verò Prioratus curam animarum habentes, etsi cura ipsa per Presbyteros sæculares, id est, Vicarios perpetuos, vel temporales habeat exerceri, cuiquam conferri, aut committi non possunt, nisi majori

xx. annis. Priores Conventuales, vel non-Conventuales, intra annum computandum à tempore collationis, seu commissionis, & adeptæ possessionis, vel intra xxv. annum ætatis, si ante annum ipsum non-Conventuales Prioratus acceperint, ad sacerdotium promovendi sunt: quòd si cessante causa non fuerint promoti, ipso jure privantur ipsis Prioratibus, ita ut ex jure rursus eis conferri non possint. Similiter Beneficia curam animarum habentia non conferuntur nisi ei qui attigerit xxv. annum, & Curati nisi promoveantur in Presbyteros intra annum, ipso jure privantur, cap. *Licèt canon.* cap. *Commissâ. de elect.* in VI.

§. *Sanè Prioratus.*

PRIORATUS & Administrationes non possunt conferri, nec committi, nisi expresè Professis, ex hac Constit. & cap. *Nullus. de elect.* in VI. nisi à Summo Pontifice cum derogatione conferantur iis qui habitum suscipere, & Professionem post annum emittere teneantur, Conc. Trid. Sess. 14. *de reform.* cap. 10. Oldrad. consil. 222. Prioratus aut Administrationes obtinentes tenentur in ipsis Prioratibus aut Administrationibus residere, nonobstante quacumque consuetudine, de residendo scilicet in Monasteriis, nisi studiorum causâ, vel aliâ justâ causâ, putà ob valetudinem à residentia ad tempus excusentur, ex hac Constit. & cap. *Relatum. de Cleric. non resid.* Prioratus manuales, id est, amovibiles, in multis æquiparantur perpetuis Beneficiis, ut in residentiæ onere.

§. *Ad ampliationem.*

MONACHI non sunt promovendi ad Ordines sine testimonio Abbatis, can. *Si quis.* 58. dist. can. *Monachi.* 16. qu. 1. Monachi quilibet ad omnes Ordines sacros promovendi sunt, salva qualibet excusatione legitima ad monitionem Abbatis. Olim Monachi erant extra Clerum, Constit. Syricii admissi sunt ad Ordines, can. *Monachos.* 16. qu. 1. Monachi non sunt ordinandi contra prohibitionem Abbatis, cap. *Ad aures. de tempor. Ordin.* Sicut in singulis Ecclesiis Cathedralibus debet institui Magister, qui Clericos sæculares doceat, cap. 1. & 2. cap. *Quia Monachi. de Magistr.* ita & in singulis Monasteriis, quibus facultas suppetit,

idoneus Magister constituendus est, qui Monachos in primitivis scientiis, id est, in Grammatica, diligenter instituat. Etiam pueri sæculares, maximè nobiles, institui solebant in Monasteriis: in his erant Scholæ interiores & exteriores, Reg. Benedict. cap. 59. Conc. Aquisgranens. cap. 45. de quo plura dixi in Asceticis.

§. ult.

CONSTIT. Innocentii IV. vetatur, ne Monachi utantur camisiis lineis; néve edant carnes, præterquam in infirmitate; ut silentium servetur in Oratorio, Refectorio, & Dormitorio; ne Monachi habeant proprium, cap. *Cùm ad Monasterium.* hoc tit. & ut Capitulum habeatur quoque triennio, cap. *In singulis.* eod. tit. Observantiæ regulari instaurandæ maximè profuit ritus Capitulorum à Cistercienfibus primitus institutus; & notatur quòd Ordo B. Benedicti hoc maximè lapsus est, quia alii Ordines, ut Cistercienses & Camaldulenses, habent Capitulum, quo quia carent nigri Monachi, ibi minùs viget disciplina, & observantia regularis, ut notat Joan. Andreas hîc.

Clem. *Attendentes.*

VIENNENSI Conc. statutum est ut singula Monasteria Virginum singulis annis visitentur per Ordinarium: exempta scilicet, auctoritate Apostolica; non exempta, auctoritate ordinaria: necnon exempta, etiam per eos quibus subsunt, singulis annis visitentur, quod restituit Conc. Trident. Sess. 25. *de Regular.* cap. 9.

§. *Visitatores.*

VISITATORES Monasteriorum Virginum debent observare, ne Moniales utantur pannis sericis, variorum foderaturis, id est, foderaturis è pellibus murium Ponticorum, quas Varias vocant. Arnulf. Lexov. epist. 26. *Sericis adornatus & variis.* Vulgò *menu vair.* Sandaliciis cornutis, & comatis crinibus. Sic enim restituenda est lectio, quæ inscitia librariorum interversa est: *Sandaliciis comatis & cornutis crinibus.* Sandalicia cornuta sunt calcei aculeati, quod erat genus calceamenti sæcularium. Orderic. Vital. libr. 8. *Inde sutores in calceamentis, quasi caudas*

scorpionum, quas vulgò pigacias appellant, faciunt. Idem libr. 11. *Et in summitate pedum suorum caudas scorpionum gerunt.* Néve utantur scacatis & virgatis caputiolis, simile prohibetur in Clem. *Quoniam.* supr. *de vit. & honest. Cleric.* ubi dixi. Ne choreas & festa, id est, ludos sæcularium prosequantur. Non die noctúve per vices & plateas incedant, aut voluptuosam aliàs vitam ducant. Moniales ne egrediantur Monasterio sine justa & necessaria causa, & absque Superioris licentia, cap. *Periculoso. de stat. Regular.* in VI. Conc. Cabillonens. II. can. 57. Turonens. III. can. 30. VI. in Trullo can. 46. Trident. Sess. 25. *de Regular.* cap. 5. Abbatissa vel Priorissa, quæ feudi nomine tenetur præstare juramentum fidelitatis cuipiam domino sæculari, si non potest per Procuratorem, exeat cum honesto comitatu, & statim præstito juramento domum revertatur: sed si dominus sit spiritualis, putà Episcopus, vel Abbas, juret per Procuratorem, dicto cap. *Periculoso.* Ordinarii sua in Diœcesi curent clausuram Monialium etiam exemptarum observari, auctoritate Apostolica, invocato, si opus fuerit, brachio sæculari; & Ordinarii nullam habeant jurisdictionem in exemptis, præterquam quoad clausuram, cap. unic. in fin. *de stat. Regular.* in VI.

§. *Statuimus,*

ABBATES solent benedici, cap. 1. *de suppl. neglig. Prælat.* cap. *Cùm contingat. de ætat. & qual. & ord. præfic.* cap. *Ne Dei. de Simon.* Ivo Carnot. epist. 73. Abbatissæ, etiam si sit consuetudo Abbatissæ ubi solent benedici, si intra annum à tempore confirmationis, benedictionem non suscipiant, jure suo excidunt, nisi rationabilis causa subsit; & de alia Abbatissa, ad eos ad quos pertinet, providendum est.

§. *Illas quoque.*

MULIERES quæ vulgò dicuntur Canonicæ sæculares, non renuntiantes proprio, nec Professionem emittentes, per locorum Ordinarios, si non sint exemptæ, sua; si sint exemptæ, Apostolica auctoritate visitari debent. Statutum cap. *Indemnitatibus. de elect.* in VI. locum habet in hujusmodi Canonicis sæcularibus. Harum institutum non probatur, sed toleratur, ut hîc & dicto cap. *Indemnitatibus.* In Germania & Flandria sunt hujus-

modi Monasteria Canonicarum sæcularium, de quibus Jacob. à Vitriaco libr. 2. Hist. Occid. cap. 31.

§. *Ipsos autem.*

VISITATORES Monasteriorum Monialium, visitationis officio fungi debent, adhibitis duobus Notariis, & duabus personis suæ Ecclesiæ, id est, Dignitatem, vel Personatum obtinentibus, & aliis quatuor viris honestis, Clericis scilicet, non sæcularibus, cap. *Ut juxta. de offic. Ordinar.* Extravag. *Debent.* eod. tit. int. commun.

§. *Si qui verò.*

EXCOMMUNICATIONEM ipso facto incurrunt, qui Visitatores in officio visitationis impedire præsumunt, nonobstante quocumque privilegio, statuto, aut consuetudine contraria

TIT. XI. *De Religiosis domibus.*

Clem. *Cùm de quibusdam.*

IN Concilio Viennensi Beguinæ, & eorum hæresis damnata, ex hac Constit. & Clem. *Ad nostram.* infr. *de Hæretic.* Beguinæ erant mulieres, quæ non promittebant obedientiam, nec profitebantur aliquam Regulam, nec propriis renuntiabant. Deferebant quendam habitum qui Beguinarum dicebatur. Hac Constit. non comprehenduntur Sorores Minorum, quæ dicuntur Tertii Ordinis, in privatis domibus degentes, quarum Ordo est approbatus, ut notat Gloss. hìc, ex Clem. *Cùm ex eo.* infr. *de sent. excommunicatio.*

Clem. *Quia contingit.*

XENODOCHIA seu Hospitalia pertinent ad curam, seu sollicitudinem Episcoporum, cap. *de Xenodochiis.* cap. *Ad hæc.* hoc tit. quia plerumque Rectores Xenodochiorum, Leprosariarum, Eleemosynariarum, seu Hospitalium, res & jura ipsorum ab occupatorum manibus excutere negligunt: quin

imo ea collabi & deperdi, domus & ædificia ruinis deformari sinunt, & reditus eorum destinatos in sustentationem Pauperum & Leprosorum, suos in usus convertunt nefariè, quum ea quæ ad certum usum sunt destinata largitione Fidelium, non sint ad alios transferenda, salva Sedis Apostolicæ auctoritate. Ii ad quos de jure ex statuto fundationis, vel ex consuetudine præscripta, vel privilegio Sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant reformare, res occupatas, deperditas, alienatas indebitè, in statum debitum reducere, & Rectores compellere, ut impendantur in sustentationem Pauperum & Leprosorum; & his cessantibus, Ordinarii locorum in non exemptis, suâ, in exemptis, Apostolica auctoritate, id curare debent, ex hac Constit. Clem. *Per literas. de Præbend.* Conc. Trid. Sess. 7. *de reform.* cap. 15. Res donatæ vel legatæ ad certos usus, non sunt transferendæ ad alios sine auctoritate Principis, L. 1. L. *Legatum. ff. de adm. rer. ad civit. pertinent.* L. *Legatum. de usufr. legat.* Et legata ad pias causas non possunt transferri ad alios usus sine auctoritate Summi Pontificis, ex hac Constit. Guid. Pap. qu. 556. Hodie Episcopi legata relicta ad pias causas, si non sufficiant ad usus conditos, possunt ad alios usus transferre, non suo jure tamquam Ordinarii, sed tamquam Sedis Apostolicæ Sedis delegati, Conc. Trid. Sess. 22. *de reform.* cap. 6. Quod innuitur L. *Si quis ad declinandum.* §. *Sin autem.* C. *de Episc. & Cleric.*

§. *Ut autem.*

HOSPITALIA, Leprosariæ non sunt Beneficia, & sæcularibus Clericis conferri non possunt in Beneficium, etiam si de consuetudine hoc fuerit observatum, nisi aliud in fundatione constitutum fuerit, can. *Eleutherius.* 18. qu. 2. cap. *Cùm dilectus. de consuetud.* cap. *Præterea.* 2. *de jur. Patronat.* & de Rectore per electionem sit providendum. Eorum autem gubernatio debet committi viris providis & idoneis, qui instar tutorum & curatorum tenentur juramentum præstare, de rebus locorum inventarium facere, & Ordinariis locorum, quibus subsunt, annis singulis administrationis rationem reddere, & si quid aliter fuerit tentatum, collatio, provisio, seu ordinatio viribus caret, ut hìc, & Conc. Trid. Sess. 22. *de reform.* cap. 9. Hospitalia non possunt conferri in titulum seu Beneficium sæcularibus Clericis, quia non sunt Beneficia, sed nudæ Administrationes ad

tempus, reddendis rationibus obnoxiæ, nisi cùm habent Ecclesiam annexam, Clem. *Per literas. de Præbend.* Hospitalia, ex quo Episcopi auctoritate fundata sunt, possunt habere Ecclesias & decimas, & Rectores in titulum, dicta Clem. *Per literas.*

§. *Præmissa.*

HÆc Constitutio non pertinet ad Hospitalia militarium Ordinum, putà S. Joannis Hierosolymitani, S. Mariæ Teutonicorum, Calastrensium, & alia, quorum Rectores secundùm statuta suorum Ordinum, & antiquam observantiam pauperibus providere, & hospitalitatem debitam illis impendere debent, ad hoc compellendi per suos Superiores, nonobstantibus quibuscumque statutis, vel consuetudinibus contrariis.

§. ult.

JURE communi Hospitalia non sunt Beneficia, Clem. *Per literas.* supr. *de Præbend.* Quia si quæ sunt Hospitalia altaria, id est, Ecclesias & decimas habentia, & Presbyteros celebrantes, id est, servientes in eisdem Ecclesiis, & pauperibus Ecclesiastica sacramenta ministrantes, seu si Rectores parœciales ea omnia consueverint exercere in illis, antiqua consuetudo servanda est quoad exercenda & ministranda spiritualia, quia jura parochialia præscribi possunt consuetudine XL. annorum, cap. *De quarta. de præscript.*

TIT. XII. *De jure Patronat.*

Clem. *Ut Constitutio.*

PRÆSENTATUS per Patronum Ecclesiasticum, etiam de exemptis, non potest institui ab Episcopo, priusquam de reditibus Ecclesiæ ei assignetur congrua portio, de qua possit jura Episcopalia solvere, & congruam sustentationem habere, cap. *De Monachis.* cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò. de Præbend.* cap. I. eod. tit. in VI. Ex hac Constitutione si præsentato per Patronum Ecclesiasticum non assignetur congrua portio intra terminum competentem, congrua portio ei assignanda est per Epi-

ſcopum Diœceſanum, in pœnam moræ Patroni. Proviſio ſeu aſſignatio congruæ portionis devolvitur ad Epiſcopum. Sicut ceſſante Patrono in præſentando intra tempus collatio libera devolvitur ad Epiſcopum, cap. *Quoniam. de jure Patron.* ita etiam ceſſante Patrono in aſſignanda congrua portione præſentato, aſſignatio congruæ portionis devolvitur ad Epiſcopum, vel potius ab eo non abiiſſe videtur, quia aſſignatio congruæ portionis propriè competit ſoli Epiſcopo, dicto cap. *De Monachis.*

Clem. *Plures.*

UBI jus præſentandi ſpectat ad plures ut ſingulos, poſſunt præſentare ſeparatim ſinguli. Ubi jus præſentandi ſpectat ad plures ut univerſos, nomine Collegii vel Univerſitatis debent præſentare, convocato Collegio vel Univerſitate, alioquin præſentatio non valet, L. 2. C. *de Decurio.* libr. 10. Gloſſ. in cap. *Cùm omnes. de Conſtitut.* Si plures ſint hæredes Patroni, jus Patronatus tranſmittitur ad hæredes pro hæreditariis portionibus, non pro virilibus portionibus, ſeu in capita, quia jus Patronatus cohæret prædio, cap. *Cùm Bertholdus. de re judic.* cap. *Ex literis. de jur. Patronat.* Et ſi plures ſint hæredes unius ex Patronis, habent tantùm vocem unius in præſentatione Rectoris, quia pro uno habentur, ex hac Conſtitut. Et ſi plures ſint Patroni, non inconveniens erit, id eſt, ſuadetur, ut diſcordia vitetur, ut conveniant inter ſe de Rectore alternis vicibus præſentando, ex hac ipſa Conſtitut. & in multis Eccleſiis ubi collatio pertinet ad Epiſcopum & Capitulum, diſcordiæ vitandæ cauſâ collatio fit per turnum ſeu alternis, cap. *Mandatum.* & ibi Gloſſ. *de Prabend.* in VI.

TIT. XIII. *De cenſib. exactio. & procur.*

Clem. *Cùm ſit.*

RELIGIOSI quicumque pro Monaſteriis & Eccleſiis ad eos quocumque titulo devolutis, procurationes Legatis Sedis Apoſtolicæ, & jura Epiſcopalia, & alia præſtari ſolita, priuſquam ad eos perveniant, præſtare debent, ex hac Conſtit. niſi privilegio Sedis Apoſtolicæ, vel exemptione, vel aliâ legitimâ

cauſâ

causa ab his se valeant excusare, quia res semper transit cum sua causa & onere, L. *Alienatio. ff. de contrah. empt.* can. *Si quis laicus.* 16. qu. 1. cap. *Ex literis. de pignor.* cap. *Pastoralis. de donat.*

Clem. *Ad nostrum.*

EPISCOPIS ad Monasteria visitationis causâ accedentibus Monachi visitationis causâ procurationes sibi debitas, de jure communi, consuetudine, vel privilegio extra sæpta Monasterii præstare debent, si quæ domus ad hoc aptæ; alioquin intra sæpta, non tamen intra portam quam vocant regularem, ex hac Constit. ne Clerici misceantur temere sæcularibus, cap. *Ex quo. §. Præcipimus.* supr. *de stat. Monach.* & Cistercienses licèt carnes non esitent, Episcopo visitanti pro tempore carnium cibaria ministrare possunt, nonobstante privilegio, ex hac Constitut. Suadetur tamen ut Episcopi visitationis causâ accedant ad Monasteria Cisterciensium feriâ sextâ vel sabbato, vel die quó cibaria regularia convenirent, ut notat Joan. Andreas.

Clem. *Præsenti.*

CLERICI sunt immunes à pedagiis, & guidagiis pro rebus suis, quas non negotiandi causâ deferunt, & ab his exigentes hujusmodi vectigalia, excommunicationis vel interdicti sententiam incurrunt, cap. *Quamquam.* hoc tit. & locorum Diœcesani debent publicare sententias excommunicationis vel interdicti à jure prolatas in exactores hujusmodi vectigalium, ne ignorentur, ex hac Constitut.

TIT. XIV. *De celebratione Missarum.*

Clem. *Gravi.*

CONCILIO Viennensi statutum est, ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis, horis debitis devotè psallatur, id est, ut divinum Officium, diurnum & nocturnum statis horis devotè celebretur: & hæc sunt quæ dicuntur Horæ Canonicæ, quæ sunt septem, Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium: quia justis intervallis dis-

tinctæ sunt. Hieronym. in Epitaph. Paulæ ad Eustochium: *Mane horâ tertiâ, sextâ, nonâ, vespere, noctis medio per ordinem Psalterium recitabant.* Ivo Carnot. epist. 19. *Rarò etiam Canonicum pensum determinatis horis solvere prævalemus.* Hinc divinum Officium dicitur cursus, quia est quasi cursus nocturnus & diurnus. Gregor. Turon. de mirac. Martyr. lib. I. cap. 11. *Exurgente mane Abbate cum Monachis ad celebrandum cursum.* Hugbald. Abbas in Vit. S. Rictrud. 12. Maii apud Surium: *Cursum verò suum, id est, pensum precum Canonicarum:*

Clem. *Dignum.*

CLERICI tam Sæculares quàm Regulares Cardinalium Ecclesiæ Romanæ, & quorumcumque Pontificum, ipsis in divinis Officiis se coaptare possunt: id est, idem quod ipsi Cardinales, vel Pontifices Officium, putà Ambrosianum, Gregorianum, vel Regulare Officium, licitè dicere valent.

TIT. XV. *De Baptismo.*

Clem. unic.

CONCILIO Viennensi vetatur, ne Baptismus in privatis ædibus celebretur, sed in Ecclesiis, in quibus sunt fontes ad hoc specialiter destinati, id est, Baptisteria, nisi in liberis Regum vel Principum, vel urgente necessitate, putà periculo mortis, ex hac Constitut. Sic confirmatio Electi debet fieri in Ecclesia, non in Camera Regis, vel Metropolitani, cap. *Qua fronte. de appellat.* Baptismus debet celebrari in Ecclesia Parœciali, ubi sunt fontes: unde Parœcialis Ecclesia dicitur Baptismalis, can. *Plures.* can. *Statuimus.* 16. qu. I. Syn. Meldens. can. 48. Ticin. can. 11.

TIT. XVI. *De reliq. & vener. Sanctor.*

Clem. unic.

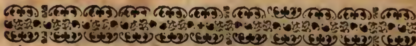
CONSTIT. Urbani IV. institutus est dies solemnis Corporis Christi feriâ quintâ post Octavam Pentecostes, quæ

in Conc. Viennensi confirmata est à Clemente V. Pontifice.

TIT. XVII. *De immunitat. Eccles.*

Clem. unic.

EX Constitutione Bonifacii VIII. laici, putà Reges, Principes, vel alii exigentes collectas tallias ab Ecclesiis & Clericis sine dispensatione Sedis Apostolicæ, ipso jure excommunicationis & interdicti sententiam incurrunt, cap. *Clericis.* hoc tit. in VI. Sed quia hæc Constitutio lata erat in odium Philippi Pulcri Regis Francorum, Clemens V. Pontifex ope Regis promotus, memor beneficii revocavit hanc Constitut. & observari circa hæc voluit can. Lateranensis Concil. qui extat in cap. *Non minus.* hoc tit.

IN LIBRUM IV.

TIT. I. *De consanguinit. & affinitate.*

Clem. unic.

OLIM nuptiæ inter cognatos & affines vetitæ erant ad septimum usque gradum, can. 1. can. *Nulli.* 35. qu. 1. can. *Ad Sedem.* ead. caus. qu. 5. cap. 3. & 6. hoc tit. cap. 3. in princip. *de clandestin. despons.* Hodie ex Conc. Generali Lateranensi nuptiæ prohibentur usque ad quartum gradum cognationis & affinitatis inclusivè, cap. pen. hoc tit. cap. *Licèt ex quadam. de testib.* Nuptiarum intra vetitum gradum pœna hæc est, quòd scientes contrahentes has nuptias, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt, ex hac Clem. Ignorantes ignorantia facti probabili, non supina, se esse cognatos vel affines, Constitutio non ligat. Ignorantes verò jus prohibitionis, tenentur Constitutione, quia ignorantia juris non excusat, cap.

Ignorantia. de R. J. in VI. Ut si qua mulier ignorans servo quasi libero nupserit, & dotem dederit, & postea is servus judicatus sit, matrimonium solvitur, & dotem recipit, & liberi nati ex ea conjunctione, ut nati ex libera, & incerto patre spurii, ingenui intelliguntur, L. *Si ignorans.* C. *Solut. matrimo.* Quæritur an contrahentes sponsalia in gradu vetito teneantur Constitutione. Videbantur teneri, quia prohibitio nuptiarum tacitè includit sponsalia, L. *Oratio. ff. de sponsalib.* Tamen verius est non teneri, quia Constitutio quæ est pœnalis, non extenditur, nisi secuta copula carnali, quia matrimonium contrahitur per sponsalia secuta copula carnali, cap. *Is qui. de sponsalib.* Eadem est pœna nuptias contrahentium cum Monialibus, & Clericorum in sacris Ordinibus constitutorum, & Monialium nuptias contrahentium, ex hac Clem. & cap. 1. & tot. tit. *Qui Cleric. vel vovent, matrimo. contrah. possunt.*

IN LIBRUM V.

TIT. I. *De Magistris.*

Clem. 1.

Ex Concilio Viennensi, ne deesset peritia linguarum, per quam infideles possent instrui institutis Christianæ fidei, statutum est, ut Scholæ linguarum Hebraïcæ, Arabicæ & Chaldeæ erigerentur, & his imponerentur Magistri periti harum linguarum, duo scilicet cujuscumque linguæ, qui eas publicè docerent; & hæ Scholæ erigerentur in Romana Curia, ubicumque ejus Sedes esset, necnon in Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi & Salamantino Studiis, quæ ea ætate erant clariores Academiæ orbis Christiani. Constitut. Innocentii IV. in Scholis Romanis cœpit audiri studium Juris divini & humani, id est, Canonici & Civilis, & statutum est, ut Magistris linguarum statuantur stipendia idonea, & sumptus, id est, annonæ & victualia: nimirum in Romana Curia, per Sedem Apostolicam; in Stu-

Universitates præcipuæ orbis: Romana, Parisiensis, Oxoniensis, Bononiensis, Salamantina, de quibus dixi libr. 1. de Univers. cap. 14.

dio Parisiensi, per Regem Franciæ; in Oxoniensi, per Reges Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Walliæ; in Bononiensi, per Italiæ; in Salamantino per Hispaniæ Prælatos. Monasteria, Capitula, Conventus, Collegia exempta, & non exempta, & Ecclesiarum Pastores, pro rata facultatum cujusque, Professoribus liberalium Studiorum stipendia statuta è fisco, L. *Medicos.* C. *de Profess. & Medic.* Tranquill. in Vespas. 18. Lamprid. in Severo, Symmach. I. epist. 79. & III. epist. 33. Zonar. in Justinian. Cassiodor. 9. Var. 11.

Clem. 2.

EX hac Constitutione modus imponitur expensis Doctoratus assumendi. Invaluerat usus, ut suscipientes honorem & insignia Doctoratus, quæ sunt Cathedra, id est, jus sedendi in Cathedra, & docendi; byrretus seu byrrus, apud aliquos liber, id est, traditio libri, annulus, osculum, ut notat Joan. Andreas hìc, circa cibos, vestes & alia ita modum excedebant, ut sumptu exhausti plerique vacui & inanes discederent, & gravati, id est, gravati ære alieno, ut sumptibus in hac re modus imponatur. Is ad quem pertinet collatio Doctoratus, vel Magisterii, (Doctores dicuntur in Jure Canonico & Civili, Magistri in Theologia & Artibus) Doctorandum debet obstringere juramento, ne ultra trium millium Turonensium argenteorum in hac re impendat. Quòd si quis etiam Pontificali dignitate præfulgens, Doctoratum vel Magisterium conferat, non exacto hujusmodi juramento, per sex menses suspenditur à collatione Doctoratus, vel Magisterii. Aliqui Doctoratum conferunt auctoritate Apostolica, ut Bononiæ Archidiaconus Bononiensis, ex privilegio Honorii III. aliqui de consuetudine; aliqui de jure communi. Hostiens. in Summa hoc tit.

TIT. II. *De Judæis & Sarracen.*

Clem. unic.

NE Sarraceni habitantes in terris ditionis Principum Christianorum permixtim vel seorsim, ut in Hispania, & in Calabria, & Apulia, in Templis seu Mesquitis suis nomen Mahumetis invocent, nec peregrinationis causâ accedant ad ejus

ſepulcrum. Sarraceni non pelluntur è terris Chriſtianorum Principum, ſed in Templis ſeu Meſquitis ſuis vetantur invocare nomen Mahumetis. Sarraceni Luceria pulſi à Carolo Rege Siciliæ & Neapolis. Pandulf. Convenat. libr. 5. Clem. IV. epiſt. 163. & ſeq.

TIT. III. *De Hæreticis.*

Clem. 1:

JURE communi inquiſitio & coërcitio hæreticorum pertinet ad Epiſcopum Diœceſanum, etiam in exemptis, non jure proprio tamquam Ordinarium, ſed tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatum, cap. *Ad abolendam.* in fin. *de Hæretic.* Sed propter negligentiam Epiſcoporum in inquirendis & compeſcendis hæreticis, de qua male audiviſſe Epiſcopos Toloſanos, teſtem habemus ipſum Innocentium III. in cap. *In cauſis.* in fin. *de elect.* à Sede Apoſtolica inſtituti ſunt Inquiſitores hæreticæ pravitatis, qui ex ſpeciali commiſſione ſeu mandato inquirerent de hæreticis, & eos punirent quaſcumque per diœceſes, cap. *Filii.* cap. *Super eo.* cap. *Ne aliqui.* & paſſim hoc tit. in VI. cap. 4. *de offic. Ordin.* eod. Sed quia ſæpius Inquiſitores nimis ſua poteſtate abutebantur in oppreſſionem fidelium, hac Conſtitutione cautum eſt, ut inquiſitionis officium exerceatur tam per Diœceſanos Epiſcopos, quàm per Inquiſitores à Sede Apoſtolica delegatos: ita ut quilibet ex ipſis, hæreſis reos ſine alio poſſit capere ſeu arreſtare, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, etiam eos ponendos in vinculis, dummodo non valeant eos tradere duro, ſeu arcto carceri, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam adhiberi videatur, vel quæſtioni ſeu tormentis ſubdere, vel contra eos procedere uſque ad ſententiam, alter ſine altero, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo, aut ejus Officiali, vel Delegato, vel Vicario Capituli Sede Epiſcopali vacante, quia Capitulum Sede vacante ſuccedit in his quæ ſunt juriſdictionis, cap. *Iis quæ.* cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. 1. *de inſtit.* in VI. idque intra octavum diem à die requiſitionis invicem factæ. Quòd ſi Epiſcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, monitus nolit, vel non poſſit convenire cum Inquiſitore, aut Inquiſitor cum Epiſcopo, vel Vicario Capituli Sede vacante,

Episcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, vel Inquisitor, potest alteri vices suas committere.

§. *Sanè quia.*

NE circa carceres hæreticorum, qui in quibusdam partibus vulgò muri appellantur, & carcerati immurati, ut hîc, & cap. *Ut commissi.* vers. *Et illorum.* hoc tit. in VI. fraus committatur; hac Constit. cavetur, ut quilibet carcer vel murus hujusmodi sit communis Episcopo & Inquisitori, & cuique præponantur duo Custodes idonei, quorum quisque unum elegerit, ita ut quilibet Custodum possit habere sub se Ministrum seu Clavigerum; & in quolibet conclavi ejusdem carceris sive muri, sint duæ claves diversæ, quarum unam habeat unus Custodum, alter alteram, quam quisque Custodum cum officio ministrandi carceratis poterit committere Ministro.

§. *Porrò.*

EADEM Constitutione carcerum hæreticorum, vel eorum Ministri, seu Adjuvæ, non priùs admittendi sunt ad officium, quàm coram Episcopo, vel Capitulo Sede vacante, & Inquisitore, sacramentum præstiterint de officio diligenter gerendo, & cura fideliter adhibenda carceratis. Idem juramentum desideratur à Notariis Inquisitionis, coram Episcopo, vel Inquisitore, vel ab his substitutis.

§. *Verùm.*

EPISCOPUS & Inquisitor adversus suspectos, vel famosos de hæresi debent ex fide procedere. Quòd si per gratiam vel sordes omiserint contra quem procedere, aut quem per injuriam vexare præsumpserint, per triennium ab officio suspenduntur; alii verò ad officium inquisitionis ab his substituti, excommunicationis sententiam, eo ipso, id est, ipso facto incurrunt, à qua non valent absolvi, nisi à Romano Pontifice, prӕterquam in mortis articulo. Excommunicatus, quo casu excommunicatio reservata est Summo Pontifici, à quocumque potest absolvi, in articulo mortis. Hic casus semper excipitur, Clem. prox. infr. hoc tit. cap. *Pastoralis.* §. *Præterea. de offic. Ordinar.* can. *Si quis suadente.* 17. qu. 4.

Clem. 2.

HAc Constit. cavetur, ne inquisitionis officium cuiquam committatur, nisi qui quadragesimum ætatis annum attigerit. Ex hoc in Inquisitore major ætas requiritur, quàm in Episcopo, cui sufficit ætas xxx. annorum, cap. *Cùm in cunctis. de elect.* can. *Episcopus.* 77. dist. Cur tam variè laborat hîc Joan. Andreas; tamen potest dici in Inquisitore majorem ætatem requiri, quia potestas Inquisitoris est delegata & extraordinaria, & minùs favorabilis, & in Inquisitore electa est industria personæ, cap. *Is cui. de offic. deleg.* in VI. Quare idoneitas requiritur. Eadem Constit. Episcopi & Inquisitores eorumque Vicarii vetantur, ne prætextu inquisitionis officii à quoquam pecuniam extorqueant, ne res Ecclesiarum ob delictum Clericorum, fisco Ecclesiæ vindicentur, quia delictum Prælati non debet nocere Ecclesiæ, can. *Si Episcopum.* 16. qu. 6. cap. *Delictum. de R. J.* in VI. Gunter. 2. Ligurin. alioquin excommunicationis sententiam ipso facto incurrunt, à qua non valent absolvi, nisi in mortis articulo, donec his quorum interest, plenè satisfecerint de erepta pecunia. Notarii & Officiales inquisitionis officii, necnon fratres & socii Inquisitorum, seu Vicariorum, & Substitutorum ipsorum, Inquisitores aut Substitutos delinquentes in officio, si secretò, id est, privatim noverint, ipsos debent corrigere & arguere in secreto, id est, seorsim, remotis arbitris, can. *Si peccaverit.* 2. qu. 1. Quòd si ita sciant, ut non desit probatio, si sit opus, id Prælatis Inquisitorum & Vicariorum denuntiare debent, per quos re cognita Inquisitores & Vicarii ab officio removendi, & Prælatis Inquisitorum cessantibus in his puniendis, hoc denuntiandum Sedi Apostolicæ. Inquisitores & eorum Officiales monentur, ne abutantur jure portus armorum, si Magistratus per injuriam quid fecerit, fiduciâ Magistratus injuriarum tenetur, L. *Nec Magistratibus. de injur. & fam. libell.*

Clem. 3.

ANno Christi MCCCXI. à Clemente V. P. M. celebratum est Conc. Gen. Viennense. In hoc damnata est secta Beguardorum, & Beguinarum, quæ his temporibus surrexit in partibus Alemanniæ, quorum execrandi errores hîc referuntur,

tur, & simul damnantur, & Episcopis unà & Inquisitoribus munus imponitur de eorum vita & conversatione inquirendi. De iisdem agitur in Clem. 1. supr. *de Religios. domib.* nonobstante judicio Viennensis Conc. Beguinarum genus non est penitus sublatum conniventia Pontificis, ne deteriores fierent, redeundo ad sæculum, ut refert W. Nangius in Chronic. ad ann. 1317. Hodieque supersunt Beguinæ in Germania & Belgio, de quibus Miræus in Chronic. ad annum 1359.

TIT. IV. *De homicid. volunt. vel casuali.*

Clem. unic.

SI furiosus aut infans, aut dormiens, hominem mutilaverit, vel occiderit, nullam ex hoc irregularitatem contrahit, ex hac Constit. Infans vel furiosus, si hominem occiderit, non tenetur Lege Cornelia, cùm alterum innocentia consilii, alterum infelicitas fati excuset, L. *Infans.* ff. *Ad Leg. Cornel. de sicar.* Et satis furore suo punitur, L. pen. *Ad Leg. Pomp. de parricid.* L. *Divus. de offic. Præsid.* Afflicto non est addenda afflictio, L. *Tam dementis.* in fin. C. *de Episc. aud.* can. *Cùm percussio.* 7. qu. 2. cap. *Ex parte. de Cleric. ægrot. vel debilit.* Augustin. Quæst. Veter. Testam. cap. 2. *Nam aliquos scimus subitò dementes factos, fuste, ferro, lapidibus, morsibus, multis nocuisse; quosdam etiam occidisse: captos autem industria, & judicibus oblatos, minime reos factos, eo quòd non voluntate, sed impellente vi nescioqua hæc gesserint inscientes: quomodo enim reus constitueretur, qui nescit quid fecerit.* Infans, id est, minor septem annis, non punitur, quia non est capax doli: ætas illa ignorat quod videt, L. 1. C. *de fals. monet.* Idem dicendum de illo qui mortis vitandæ causâ invasorem occidit, vel vulneravit.

TIT. V. *De usuris.*

Clem. unic.

USURÆ non debentur, & solutæ repetuntur, licèt permissæ sint statuto municipali juramento municipum firmato, ex hac Constit. quia jusjurandum contra bonos mores

non est obligatorium, cap. *Non est.* 2. *de R. J.* in VI. Usuræ solutæ repetuntur nonobstante juramento de non repetendis usuris, cap. *Ad nostram.* 2. *de jurejur.* Ex Constitut. etiam usuræ indebitæ solutæ repetuntur expleta veteris juris varietate, L. *Indebitas.* C. *de usur.* id est, sublata, L. *Si non sortem.* ff. *de condict. indebit.* Ex qua usuræ indebitæ solutæ sortis debitæ non repetebantur.

§. *Cæterùm.*

FOENERATORES si conveniantur actione usurarum, per censuras Ecclesiasticas compelluntur edere codices suarum rationum, ex hac Constitut. quia ita callidè contractus fœneratitios ineunt, ut vix aliter convinci possint de vitio usurarum, quàm editione suarum rationum. Ita Argentarii & Nummularii coguntur proprias rationes edere, quia eorum officium publicum est, L. *Quædam.* §. *Nummularios.* & seq. ff. *de edend.* L. 1. C. eod.

§. *Sanè.*

PERTINACITER affirmans, fœnerari, seu usuram exercere non esse peccatum, velut hæreticus puniendus est per Ordinarios & Inquisitores hæreticæ pravitatis. Hæreticus est non modò malè sentiens de articulis Fidei Catholicæ, vel de Sacramentis Ecclesiæ, vel etiam qui perversa habet dogmata, vel falsas aut novas opiniones comminiscitur, aut sequitur, can. *Inter hæresim.* can. *Hæreticus.* 24. qu. 3.

TIT. VI. *De excessib. Prælator.*

Clem. unic.

IN hac Constitut. proponuntur varia gravamina, quæ per Episcopos & alios Prælatos superiores inferuntur Religiosis exemptis, privilegiatis, & non exemptis, Mendicantibus & Non-Mendicantibus, à quibus abstinere monentur. Ejusdem argumenti est cap. 1. & 2. hoc tit. Ordinarii exemptos capiunt, & incarcerant in casibus non concessis à jure, id est, in casibus exceptis à jure, quia Ordinarii habent jurisdictionem in exemptos in quibusdam casibus, tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, ut in

casu hæresis, cap. *Ad abolendam. de Hæretic.* vel ex causa delicti commissi, aut contractus initi in loco non exempto, vel in actione in rem, seu vindicatione rei sitæ in loco non exempto, cap. 1. *de privileg.* in VI. Quidam impediunt per vim & minas, ne decimæ & reditus exemptis solvantur. Exempti scilicet habent decimas ex privilegio, vel consuetudine præscripta, cap. *Tua. de decim.* cap. ult. eod. tit. in VI. cap. *Sanè. de privileg.* Quidam impediunt ne aliqui eorum Missas audiant. Privatis licet Missas audire in Monasteriis exemptis sine præjudicio Parochialium Ecclesiarum, cap. 2. *de Paroch.* Exempti tamen non debent amovere laïcos ab accessu & frequentatione suarum, id est, Parochialium Ecclesiarum, Clem. 1. *de privileg.* Quidam molentes in molendinis, vel coquentes in furnis exemptorum, servientes, & vassallos & domesticos eorumdem, vel alios qualitercumque contrahentes, & participantes cum ipsis; suspendunt, interdicunt, excommunicant, absque rationabili causa eorum bona occupant, appellationibus ab exemptis interpositis ob prædicta gravamina non deferunt, appellantes capiunt, incarcerant. Quidam Capellanos seu Vicarios in Ecclesiis pleno jure, id est, in spiritualibus & temporalibus eis subjectis, Missas celebrare non sinunt, vel Parochianis Ecclesiastica Sacramenta ministrare sine causa. De his Ecclesiis nonnulli etiam Abbates Monachos & Conversos exemptos, necnon & Clericos ipsos pleno jure subjectos, si eis non pareant, in iis etiam in quibus non tenentur, eos temere suspendunt, excommunicant, capiunt, incarcerant, ipsorum Ecclesias & loca interdicunt. Quidam in exigendo caritativo subsidio ab ipsis exemptis, eorumque subditis modum excedunt. Caritativo subsidio modus imponitur, cap. *Conquerente. de offic. Ordinar.* cap. *Cùm Apostolus.* §. *Prohibemus. de censib.* Novos census & onera indebita imponunt Parochialibus Ecclesiis, in quibus exempti habent jus patronatus, quod prohibetur cap. *Prohibemus. de censib.* Sententias jure latas à Delegatis Sedis Apostolicæ vel Conservatoribus pro exemptis, publicari & executioni mandari à suis subditis non ferunt. Judex delegatus à Sede Apostolica potest coërcere Ordinarium impedientem publicationem vel executionem sententiæ à se latæ pro exemptis, cap. 1. *de offic. Delegat.* Tabellionibus publicis inhibent, ne instrumenta conficiant; & judicibus, ne justitiam faciant; Jurisperitis, ne consilium vel opem præbeant exemptis in ipsorum causis seu negotiis. Præsentatos per exem-

ptos ad Ordines vel Beneficia, quorum præsentatio ad eos pertinet, non admittunt, nisi præsentantes ponant obedientiam, id est, professionem obedientiæ in salutatione literarum, quam pro hujusmodi præsentatione transmittunt, his verbis: *Salutem & obedientiam debitam & devotionem*: quod notandum est, quia exempti non tenentur præstare obedientiam, cap. *Cùm olim. 2. de privileg.* Non exempti, satis est, quod ab initio promiserunt, cap. *Ne Dei. de Simon.* Vacantibus Ecclesiis, in quibus Monasteria habent jus Patronatus, repulsis præsentatis idoneis, inhabiles & indignos instituunt. Quidam etiam Ecclesias curam animarum habentes ad mensam Abbatum spectantes, putà quæ sunt unitæ mensæ Abbatum, quarum fructus quandoque sæcularibus Clericis tradunt ad firmam, cujus moris vestigium extat in cap. *Vestra. de locat.* & cap. ult. *Ne Prælat. vices suas.* Decedentibus Clericis, quasi vacantes conferunt Clericis suis, etsi revera non vacent: illi enim Clerici non erant Rectores, sed firmarii seu conductores. Nonnulli etiam fructus Ecclesiarum ad Monachos spectantes sibi vindicant, ita ut Vicariis perpetuis non supersit unde sustententur. Quidam cum armis & erecto vexillo molendina & alia bona exemptorum destruunt, mittunt frequenter nepotes & alios consanguineos, animalia sua & custodes, ut alantur de rebus Monasterii. Abbates & Priores compellunt, ut possessiones seu prædia concedant in perpetuum vel ad tempus, nepotibus & consanguineis suis: quæ concessiones nullæ & irritæ declarantur. Abbates & Priores quandoque compellunt præsentare ad Ecclesias vacantes, in quibus habent jus Patronatus, & ad monachandos suos familiares, consanguineos vel nepotes, frequenter etiam permittunt, ut in suo dominio temporali per milites, vassallos, & temporales ipsorum Officiales, res Monasteriorum mobiles & immobiles per vim occupentur, in casibus non permissis à jure. Quidam fructus Beneficiorum Abbatum & Priorum primi anni, sibi adscribunt obtentu privilegii, quod intendunt se habere ad tempus de percipiendis fructibus Beneficiorum vacantium primi anni. Ex privilegio fructus Beneficiorum primi anni reservantur Ordinario ad tempus, cap. *Si propter. de rescript.* in VI. Nonnulli etiam indebitè Monasteria dirimunt, id est, scindunt, dividunt: alii domos & hospitalia Monasteriorum, & alia bona mobilia & immobilia occupant. Abbates, Priores & alii exempti non sunt prohibendi venire ad Capitulum Generale, vel Provinciale,

ex calce hujus Constit. cap. *In singulis. de stat. Monach.* can. *Sicut.* 23. qu. 4.

Tit. VII. *De privilegiis.*

Clem. 1.

RELIGIOSI qui Clericis, aut laïcis Sacramentum Extremæ-Unctionis vel Eucharistiæ ministrant, Matrimonia solemnizant, id est, solemniter celebrant, vel excommunicatos à Canone, præterquam in casibus à jure expressis, nimirum in cap. *Monachi.* & cap. *Cùm illorum. de sent. excommunicat.* vel ex privilegio Sedis Apostolicæ, vel à sententiis per Statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis, seu à pœna & culpa quemquam absolvunt, ipso facto incurrunt sententiam excommunicationis, per Sedem Apostolicam dumtaxat absolvendi, ità ut Ordinarii locorum excommunicatos faciant publicè denuntiari.

§. *Quibus.*

RELIGIOSIS interdicitur, ne in Sermonibus suis, privatis scilicet, vel publicis, Ecclesiarum Prælatis detrahant; ne laïcos ab Ecclesiarum accessu, & frequentia, id est, frequentatione retrahant; ne Indulgentias indiscretas pronuntient, id est, Indulgentias non concessas non prædicent; ne cùm confectioni testamentorum intersint, testatorem retrahant à restitutione debita, aut à legatis Matricibus Ecclesiis; ne legata, aut debita, aut malè ablata incerta, (malè ablata incerta sunt, de quibus incertum est à quo ablata sint) Clem. 2. §. *Ad hæc.* infr. *de pœnitent.* sibi aut aliis singularibus Religiosis sui Ordinis, vel Conventibus, in aliorum præjudicium fieri, aut erogari curent; vel quemquam absolvant in casibus Sedi Apostolicæ, nec Ordinariis reservatis.

§. *Sanè.*

RELIGIOSI exempti, ex privilegio Sedis Apostolicæ, familiaribus suis, domesticis, aut pauperibus in Hospitalibus suis degentibus, Sacramenta Ecclesiastica possunt ministrare; aliis non.

Clem. 2.

ARCHIEPISCOPI in locis exemptis Provinciæ suæ in transitu, id est, in itinere: M. Tull. 5. ad Attic. 20. *Ariobarzanes operâ meâ vivit, ἐν παρόδῳ*, id est, *in transitu*; quia à Senatu ei tradita erat tutela Regis Ariobarzanis: vel ad ea declinantes, id est, ad ea declinantes à recto itinere, Orationis vel Missæ celebrandæ gratiâ, possunt crucem præferre, benedicere populo solemnibus hisce verbis: *Sit nomen Domini benedictum*: divina Officia privatim vel publicè ibi audire, & in Pontificalibus celebrare, vel coram se sine Pontificalibus facere celebrari, nonobstante quovis privilegio. Episcopus quoque etiam in locis exemptis suæ Diœcesis, potest populo benedicere, audire divina Officia, eaque celebrare, vel coram se facere celebrari, salva exemptione loci. Episcopi etiam possunt celebrare intra suam Diœcesim cum altari viatico, cap. ult. hoc tit. quod portatile dicitur Ivoni Carnot. epist. 72. & 80.

TIT. VIII. *De pœnis.*

Clem. 1.

UT consuleretur vitæ & securitati Episcoporum & Pontificum, per tempora varii Canones editi sunt. Adversus Belisarium Patricium, qui Sylverium Pontificem cepit, & in exilium misit, latus est can. *Guilisarius*. 23. qu. 4. Scyllacænorum civitas in Calabria Sedis Episcopalis dignitatem amisit, ob interemptos duos Præsules, can. *Ita nos Scyllacænorum*. 25. qu. 2. Si Episcopus occisus fuerit, alter non eligatur, priusquam detecti & puniti sint rei cædis, ex Epist. Nicolai I. Ivo. Decret. part. 10. cap. 19. In Cardinalium interfectores editum est cap. *Felicis*. hoc tit. in VI. quod varias pœnas continet. Hac Constitut. continentur variæ pœnæ interfectorum, vel mutilatorum Episcoporum. Si quis per injuriam percusserit, ceperit, banniverit, vel percuti mandaverit Episcopum, anathematis mucrone feritur, à quo absolvi non valet, præterquam à Summo Pontifice, nisi in articulo mortis. Percussor seu interfector hoc ipso cadit à feudis, locationibus, Beneficiis spiritualibus & temporalibus, quæ tenet

ab Ecclesia, cui offensus præest Episcopus, ita ut revertantur ad Ecclesiam jure commissi scilicet; & ipsius percussoris liberi, per masculos descendentes ad secundam usque stirpem, adempta omni spe dispensationis, fiant inhabiles ad obtinenda Ecclesiastica Beneficia in civitate & Diœcesi, cui idem præfuit Episcopus. Terra quoque ipsius, dummodo non sit amplior una Diœcesi, necnon locus vel loci, in quibus detinetur captus Episcopus, usque ad condignam satisfactionem subjicitur interdicto. Civitas quæ quid tale admiserit, usque ad idoneam satisfactionem subjaceat interdicto. Potestas verò, Consiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Consules, Rectores & Officiales ipsius civitatis, in præmissis culpabiles, excommunicationis sententiam incurrunt.

§. *Sanè.*

OB hanc causam absolutus in mortis articulo alio quàm à Rom. Pontifice, si convaluerit, nisi quamprimum commodè pœnæ se præsentet ipsi Pontifici, absolutionem impetraturus, in eandem excommunicationis sententiam recidit ipso facto, ex hac Constit. & cap. *Eos. de sent, excommunic.* in VI.

Clem. 2.

SÆCULARES capientes viros Ecclesiasticos ad extorquendam resignationem Beneficiorum, vel ne citati veniant ad Sedem Apostolicam, incurrunt sententiam Canonis, id est, pœnam Canonis *Si quis suadente.* 17. qu. 4. & si fuerint Prælati, à perceptione fructuum Ecclesiarum per triennium suspenduntur. Si inferiores, eo ipso privantur obtentis Beneficiis. Eandem pœnam incurrunt, qui ne citati ad Sedem Apostolicam veniant, à potestate sæculari se capi procurant; & resignationes Beneficiorum per potestatem sæcularem extortæ, licèt à Prælatis admissæ vel ratæ habitæ, nullæ sunt ipso jure.

Clem. 3.

RELIGIOSI qui in Sermonibus auditores retrahunt à solvendis decimis Ecclesiis Parochialibus, excommunicationis sententiam subeunt ipso facto, ex hac Constit. qua confirmatur Constitutio Gregorii X. cap. 1. *de decim.* in VI.

§. *Sanè.*

RELIGIOSI & Clerici ſæculares aliquem inducentes, ut ex voto, juramento, vel promiſſione apud eos ſepulturam eligant, vel electam non mutent, excommunicantur ipſo facto, ex hac Conſtit. cap. 1. *de ſepultur.* in VI. cap. *Nimis.* 1. *de exceſſ. Prælat.*

TIT. IX. *De pœnitentiis.*

Clem. 1.

POENITENTIÆ Sacramentum non eſt denegandum damnatis ultimo ſupplicio, nonobſtante contrario abuſu, ex hac Conſtitut. imò nec ipſa Euchariſtia, can. *Quæſitum.* & dd. ſeqq. 13. qu. ult. Gregor. Turon. libr. 5. cap. 25. Petr. Bleſenſ. epiſt. 73. Marcus part. 2. qu. 10.

Clem. 2.

QUÆSTORES Eleemoſynarum non admittuntur ſine literis Apoſtolicis, vel Diœceſani Epiſcopi, ita ut literæ Apoſtolicæ priùs examinentur per Epiſcopos Diœceſanos, ex hac Conſtitut. cap. *Tuarum. de privileg.*

§. *Ad hæc.*

NOTANTUR abuſus Quæſtorum, qui motu proprio Indulgentias de facto concedunt, ſuper votis diſpenſant, à perjuriis, homicidiis & aliis peccatis apud ſe confitentes abſolvunt, malè ablata incerta, id eſt, de quibus incertum eſt à quo ablata ſint, Clem. 1. §. *Quibus.* ſupr. *de privileg.* certo pretio remittunt, tertiam aut quartam partem de injunctis pœnitentiis relaxant, animas tres vel plures amicorum aut parentum illorum, qui eleemoſynas illis conferunt, de purgatorio extrahunt, benefactoribus pleniſſimam remiſſionem peccatorum indulgent, &, ut loquuntur, à pœna & culpa abſolvunt, quod ſolus Papa concedit, Extravag. *Antiquorum.* hoc tit. inter Communes.

TIT. X. *De sentent. excommunicat.*

Clem. 1.

RELIGIOSI cujusque Ordinis tam exempti, quàm non exempti, non servantes generale interdictum, vel cessationem à divinis, quam servat Cathedralis, vel Matrix seu Parochialis loci Ecclesia, hoc ipso subjacent sententiæ excommunicationis, ex hac Constit. cap. *Alma mater.* hoc tit. in VI.

Clem. 2.

NOBILES & Domini temporales terris eorum Ecclesiastico interdicto suppositis, nedum in locorum suorum Capellis, sed & in Collegiatis & aliis Ecclesiis, Missas & alia divina Officia publicè & solemniter celebrari facientes, excommunicationis sententiam incurrunt, à qua per Sedem Apostolicam tantùm absolvi possunt, ex hac Constit.

Clem. 3.

FRATRES Minores tempore interdicti recipientes in suis Ecclesiis ad audienda divina Officia Fratres & Sorores Tertii Ordinis à B. Francisco instituti, qui Continentes seu de Pœnitentia vocantur, eo ipso subjacent excommunicationis sententiæ, à qua non sunt absolvendi per alium quàm per Rom. Pontificem, vel Episcopum loci, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatum in hac parte, ex hac Constit. Fratrum Tertii Ordinis Ordo à B. Francisco institutus pro sæcularibus utriusque sexus, etiam conjugatis, qui dicuntur Continentes, quia certis diebus quâlibet septimanâ à toro, exemplo Sacerdotum Veteris Testamenti tempore ἐν μείρᾳ, id est, anno vicis suæ, can. *Plurimos.* 82. dist. Est potiùs modus vivendi quàm regula: est tamen approbatus à Nicolao IV. ut ait Gloss. hîc.

Clem. 4.

SUMMUS Pontifex etiam sciens excommunicato participans literis, verbo, vel osculo, vel alio quovis modo, per hoc ip-

ſum abſolvere non cenſetur, ut hîc & cap. *Si aliquando.* hoc tit. niſi fortè exprimat ſe velle ex hoc pro abſoluto haberi. Similiter ſi S. Pontifex, quem ſub titulo certæ dignitatis, etiam ex certa ſcientia, verbo, Conſtitutione, vel literis nominet, honoret, ſeu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipſum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris, ex hac Conſtit.

TIT. XI. *De verb. ſignificat.*

Clem. 1.

TRIA ſubſtantialia vota Religionis ſunt: obedientia, caſtitas, paupertas, id eſt, abdicatio proprietatis, cap. *Cùm ad Monaſterium. de ſtat. Monach.* & tria ſubſtantialia ſunt Ordinis B. Franciſci.

§. *Cùm autem.*

FRATRES Minores tenentur ſub peccato mortali non ſolùm ad tria vota, obedientiæ, caſtitatis, paupertatis; ſed etiam ad ſervanda ea omnia, quæ pertinent ad illa tria vota.

§. *Dubitaverunt.*

NE quid exigatur pro introitu Religionis vetitum eſt, cap. *Non ſatis. de Simo.* Hac Conſtit. vetatur ne Fratres Minores ingredientes inducant ſuaſione vel conſilio, ad ſibi dandum de rebus ſuis, quia hoc abhorret à profeſſione paupertatis Ordinis B. Franciſci, qui eſt fundatus in maxima paupertate. De Fratribus Minoribus & Prædicatoribus dictum eſt in cap. *Nimu. 2. de exceſſ. Prælat.* quòd in arctiſſima paupertate Chriſto pauperi famulantur. In paupertate & humilitate radicata dicitur Religio, cap. *Exiit.* ſub init. hoc tit.

§. *Cùm verò.*

CUM ingredientibus ex Regula liceat de rebus ſuis facere quod volunt, ſi quid ultro offeratur ab ingredientibus per modum

eleemosynæ, sicut & cæteris pauperibus, licet accipere, quia non debent esse deterioris conditionis ac cæteri pauperes: sed cavendum est ne data & accepta modum excedant, ne ex oblatorum notabili quantitate præsumatur sinister oculus contra ipsos, id est, ne præsumatur, quòd oculos, id est, respectum habuere accipientes ad temporalia.

§. *Præterea.*

FRATRES Minores non possunt pluribus tunicis uti, nisi in necessitatibus, ex licentia Ministrorum & Custodum, ex hac Constit. & cap. *Exiit. de V. S.* Item ex eadem Regula Fratres vilibus indui debent: vilitas vestis æstimatur secundùm consuetudinem & conditionem patriæ, quoad colorem panni, & pretium vilitatis; & judicium vilitatis vestium committitur Ministris & Custodibus, seu Guardianis: quod per Extravag. *Quorumdam.* Joan. XXII. hoc tit. extenditur ad longitudinem, grossitiem, subtilitatem, & quoad formam & figuram.

§. *Deinde.*

CUM dicitur in Regula Fratres Ordinis duobus temporibus, scilicet à festo Omnium Sanctorum, usque ad Nativitatem Domini, & maximè Quadragesimæ, teneri jejunare, aliis autem temporibus non teneri, nisi sextâ feriâ, id est, die Sabbati; ex eo eis non remittuntur jejunia, aliis temporibus statutis ab Ecclesia. Sed Regulæ sententia est, quòd aliis temporibus non tenentur ad jejunia, nisi sextâ feriâ.

§. *Porro.*

CUM ex Regula Fratres Ordinis prohibentur recipere pecuniam per se, vel per interpositam personam, ex eo prohibitus intelligitur omnis quæstus pecuniæ, & oblationum pecuniæ receptio, in Ecclesia, vel alibi cippi vel trunci ordinatio, ad offerentium pecuniam continendam, & recursus ad dantem pecuniam, ut hîc & cap. *Exiit.* hoc tit. & recursus ad amicos speciales conceditur tantùm duobus casibus, pro necessitatibus scilicet infirmorum, & vestiario Fratrum, quod extenditur etiam ad alios casus necessitatis Fratrum, deficientibus, seu cessantibus eleemosynis, ex hac Constit. & dicto cap. *Exiit.*

§. *Proinde.*

FRATRES Minores nihil habent proprium tam in particulari quàm in communi, & in rebus concessis vel donatis habent tantùm usum facti, non juris; & rerum dominium pertinet ad Ecclesiam Romanam, ex hac Constit. & Extravag. *Ad Conditorem.* Joannis XXII. hoc tit. Ideo Fratres Minores non sunt capaces successionum, ne hoc fiat in fraudem Regulæ; nec possunt esse executores testamentorum, ut hîc, & Clem. unic. *de testam.*

§. *Cumque annui.*

FRATRES Minores non possunt percipere vel habere possessiones, id est, prædia immobilia, vel annuos reditus, qui inter immobilia computantur, ex hac Constit. & Nov. Justin. 7. Excipitur unus casus, si annuus reditus legetur ad tempus Fratribus Ordinis, pro sumptu divini cultus, putà pro vino ad sacra Missarum, vel pro frumento ad hostias. Frideric. Senens. cons. 112.

§. *Ex talibus.*

§. *Cumque dicti.*

FRATRES Minores non debent agere in judicio pro rebus temporalibus, neque in Curia seu Foro adesse, Advocatis vel Procuratoribus agentibus in eam rem, ne videantur aliquid quærere tamquam suum.

§. *Verùm etiam.*

FRATRES Minores non modò prohibentur à receptione, proprietate, & usu pecuniæ, sed etiam à contrectatione ipsius pecuniæ, ex hoc §. & cap. *Exiit.* §. *Cæterum.* hoc tit. in VI.

§. *Cumque dicti Ordinis.*

FRATRES Minores non possunt esse executores testamentorum & ultimarum voluntatum, quia in tali executione plerumque versatur contrectatio pecuniæ, quæ eis est vetita; sed non

prohibentur super eis exequendis dare consilium, ex hoc §. quia nudum consilium non dat occasionem contrectandæ pecuniæ. Cæteri Mendicantes non prohibentur esse executores ultimarum voluntatum, de sui Superioris licentia, cap. ult. *de testam.* in VI.

§. *Licet verò.*

FRATRIBUS Minoribus qui laboribus spiritualibus occupantur, putà orationis & studii, licet habere hortos & areas ad recollectionem & recreationem seu remissionem animi, & ad opus manuum, & ad habenda necessaria hortalicia, id est, olera, suos in usus: sed non licet eis habere hortos & vineas quæstûs causâ, ut fructus distrahantur, ut hîc, & cap. *Exiit.* §. *Ad hæc.* hoc tit. in VI.

§. *Rursus cùm prædictus.*

FRATRES Minores non debent temere habere granâria & cellaria, in quibus reponatur vinum & granum, tempore messium & vindemiarum mendicatim collecta, ubi possunt sperare se vitam tolerare posse ex diurna mendicatione: sed ubi multùm credibile est ex jam expertis, se non posse vitæ necessaria aliter invenire, hoc relinquitur judicio Ministri, id est, Provincialis, & Custodis, cum Guardiani, & duorum Conventus loci Discretorum assensu.

§. *Hinc est.*

FRATRES Minores non debent habere Ecclesias & ædificia excessiva, id est, modum excedentia, quia fundati sunt in paupertate & humilitate: Olim Monachi habebant tantùm Oratoria, can. *Quidam.* 18. qu. 2. can. *Eleutherius.* de quo fusiùs in Ascetic. libr. 9. cap. 7.

§. *Quamvis.*

FRATRES Minores non debent habere paramenta & vasa Ecclesiastica superflua, & nimis pretiosa, sed decentia, ne videantur contravenire propositæ paupertati. Vestes pretiosæ non congruunt professoribus paupertatis. Matth. 11. *Qui mollibus vestiun-*

tur, in domibus Regum sunt. Etiam gentilibus displicuit usus pretiosarum vestium in sacris. Pers. Satyr. 2.

Dicite, Pontifices, in sancto quid facit aurum.

§. *Circa equorum.*

FRATRES Minores equorum & armorum oblationes in funeribus non debent recipere. Ecclesiæ Parœciali debetur quarta funerum ab Hospitalariis, præterquam de equis & armis, quæ ipsis efferuntur in subsidium Terræ Sanctæ, cap. *In nostra. de sepult.*

§. *Ex præmissis.*

FRATRES Minores non habent dominium & proprietatem rerum, sed nudum usum facti, §. *Proinde.* supr. & habent tantùm tenuem & arctiorem usum ex professione Regulæ. Præsumptuosum & temerarium est dicere & tenere, quòd hæreticum sit usum pauperem, id est, abdicationem proprietatis includi, necnon includi sub voto Evangelicæ paupertatis; tamen indeterminatum relinquitur. Hodie standum est Extravag. *Cùm inter nonnullos.* & seq. Joan. XXII. hoc tit. quibus damnata est sententia eorum qui asserebant Christum & Apostolos nihil proprium habuisse.

§. *Demum quia.*

ELECTIO Ministri, id est, Provincialis, pertinet ad Capitulum Provinciale, & debet fieri die sequenti quam fuerit congregatum, ne Capitulum sit sine capite: & si ad electionem procedatur per scrutinium, & votis in diversa divisis plures electiones fiant in discordia, electio facta à majori parte Capituli confirmatur, nonobstante exceptione, vel contradictione alterius partis, vel infirmatur priùs cognitâ causâ; & si infirmetur electio, redit ad Capitulum. In confirmatione electi non admittitur exceptio vel contradictio alterius partis, quæ tamen admittitur in confirmatione aliarum electionum, cap. ult. *de elect.* in VI. Simile in confirmatione Abbatissæ factæ à duabus partibus Monialium, quæ etiam confirmatur, nonobstante contradictione partis alterius, cap. *Indemnitatibus.* §. *Sanè.* eod. tit. in VI. Infirmata electione, electio indistinctè redit ad Capitulum; vel distinguitur, an scientes, an ignorantes elegerint indignum: cùm

tamen aliàs scientes eligentes indignum, priventur jure eligendi pro hac vice, & electio non revertatur ad eos, sed ad Superiorem devolvatur, cap. *Cùm in cunctis.* §. ult. cap. *Bonæ memoriæ. de elect.* cap. *Quamquam.* eod. tit. in VI.

§. *Verùm si.*

IN Provinciis ultramarinis Hiberniæ & Græciæ, in Provincia Romana, electio Provincialis non pertinet ad Capitulum Provinciale, sed solet spectare ad Ministrum Generalem cum proborum Ordinis consilio. Sic quandoque electio Abbatis non liberè spectat ad Conventum, cap. *Cùm dilectus. de consuetud.*

§. *In destitutione.*

IN destitutione Ministri Provincialis spectatur consuetudo.

§. *Cæterùm.*

DEFICIENTE Ministro Generali, Vicarius Ordinis supplet ejus vices in electione Ministri Provincialis, quibus casibus ad eum pertinet, & in aliis, donec provisum sit de Ministro Generali, mortuo Ministro Generali, per quem creetur Vicarius Ordinis. Vide Gloss. hìc.

Clem. 2.

CAUSÆ summariæ sunt, in quibus proceditur simpliciter & de plano, stante judice, non sedente pro tribunali, in quibus proceditur summariè, quasi summatim & per capita causâ cognitâ, L. *A Divo Pio.* §. *Si rerum. de re judicat.* L. *Si is à quo.* §. 1. *Ut in possess. legat.* L. 3. §. *Sciendum. Ad exhib.* L. *Judices.* C. *de judic.* Summa est commentariolus per summas, aut capita redactus. Quintil. Instit. libr. 10. cap. 7. *Illud quod Lenas præcipit, displicet mihi, quæ scripserimus, in summas sive commentarios & capita referre.* Summariæ causæ sunt, ut causæ matrimoniales & usurarum, causæ Beneficiales & decimarum, causæ electionis, postulationis & provisionis Beneficiorum, Clem. *Dispendiosam.* supr. *de judic.* Causæ hæresis, cap. ult. *de Hæretic.* in VI. causæ alimentorum & salariorum, arrestationes seu pignorationes debi-

torum suspectorum de fuga. Bartol. ad L. *Momentaneæ.* C. *Qui legit. pers. standi in judic. hab.* Quæcumque causæ pleniorem cognitionem desiderant, per libellum, id est, nudam subscriptionem ad libellum de plano expediri non possunt, sed pro tribunali, L. *Omnia. de R. J.* L. *9. §. 1. de offic. Præsid.* Ubi judex datus est à Summo Pontifice, ita ut procedat simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii, necessario non exigitur libellus, id est, citatio per libellum. In causis summariis non requiritur libellus; quia in his non servatur ordo judiciorum. In aliis causis necessariò datur libellus, Auth. *Necessaria.* C. *de litis contestat.* quam Gratian. inseruit post can. *Induciæ.* 3. qu. 3. cap. 1. *de libell. oblat.* In judiciis summariis non requiritur citatio per libellum, sed nudo verbo, sive scripto, nec litis contestatio. In causis summariis judex potest procedere feriis indictis à jure, putà feriis messium vel vindemiarum, quibus etiam partes renuntiare possunt, cap. ult. *de feriis.* In judiciis summariis amputantur dilationes, quod commune est cum cæteris judiciis, exceptiones dilatoriæ, & appellationes frustratoriæ tolluntur: tamen probationes necessariæ & defensiones legitimæ in his admittuntur. Per hoc non tollitur in his recusatio judicis, cùm exceptiones & defensiones legitimæ reserventur, ut notat Gloss. hîc in verb. *Hic litis contestationem.* In summariis judiciis non requiritur libelli oblatio, sed citatio, quæ fit verbo sive scripto. Verùm quia sententia debet esse conformis libello, in ipso litis exordio petitio facienda est verbo vel scriptis, actis tamen statim inserenda, ut appareat super quibus positiones & articuli formari debeant. In his judex debet statuere terminum partibus, ad edenda omnia acta, & munimenta. In causis summariis judex datus sententiam definitivam citatis ad hoc partibus, licèt non peremptoriè, id est, tribus edictis, vel uno pro tribus, quod peremptorium dicitur, in scriptis stans vel sedens pro tribunali proferre potest, etiam non facta conclusione, etiam si non sit conclusum in causa. In aliis judiciis requiritur conclusio in causa, cap. *Pastoralis. de caus. possess. & propriet.* cap. *Quoniam contra. de probat.* cap. *Cùm dilectus.* cap. *Cùm Ioannes. de fid. instrum.* In summaris judiciis non requiritur solemnis ordo judiciorum; si tamen in totum vel ex parte observetur, non contradicentibus partibus processus judicis valet, quia facilè res redit ad jus commune, L. *Si unus.* §. *Quòd si non ut totum. 2. de pactis.* Clem. *Dispendiosam.* supr. *de judic.*

Notandum

Notandum quòd Joannes Fasoli Pisanus Legum Doctor edidit tractatum de Summaria Cognitione, quem Joan. Andreas laudat hîc in verb. *Non postules.* & quem Speculator inseruit libr. 1. tit. *de offic. omn. judic.* §. ult.

FINIS.

ADDITIO ad Clem. ult. De jure Patronatus. *pag.* 64. *post lineam* 27.

Sic & si duo vel plures sint fructuarii, convenire debent, ut per tempora utantur, fruantur, L. *Communi.* §. *Cùm de usufructu.* ff. *Communi dividundo.* L. 4. *De aqua quotid. & æstiva.* Id est, alternis vicibus, ad evitandas rixas & discordias, quas materia communionis excitare solet, L. *Cùm pater.* §. *Dulcissimis.* ff. *de leg.* 2. L. *In re communi.* ff. *de servit. Urban.*

ANTONII
DADINI ALTESERRÆ.
U. J. PROFESSORIS
ET DECANI UNIVERSITATIS TOLOSANÆ
SEX PRÆLECTIONES
SOLEMNES
Habitæ pro inſtaurandis Scholis.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Constitutus*. IX. *De in integ. restit.*

Habita XIX. Octobris M. DC. LIII.

ELEBERRIMA in Scholis & in Foro est species hujus cap. sed à Glossographis infeliciùs accepta, ob inscitiam Juris Gallicani, cujus pulcherrima argumenta latent in ejus contextu. Nec mirum hæc Transalpinos effugisse, qui dum sua tantùm mirantur, nostra contemnunt; ignoratione rerum externarum, in multis hujusce Juris partibus facilè lapsi sunt. Quod cùm variis constet rescriptis, quæ ad Gallias & alias gentes orbis Christiani pertinent, hæc plerumque interpretanda sunt, ex legibus & moribus illarum gentium, quarum in gratiam edita sunt.

Hoc vitio interpretes Decretales Pontifices, magis suo studio fœdarunt, quàm illustrarint; hisque magis tenebras obduxere, quàm lucem attulerint. Ego qua par est religione, priorum judicia colo & veneror: sed non ita his me mancipio addictum reor, ut novis cogitationibus, tamquam aqua & igni me interdictum putem. Ea libertate gaudet literaria Respublica, ut civile & honestum videatur, quod passim fervescit inter literatos certamen: pulcherrima lux veritatis, quæ variis ex sententiis oritur, velut igniculus è collisione silicum.

Hujus capitis species hujusmodi est. Guillelmus proprio & fratris Joannis Canonici Parisiensis nomine. Parona sive Perona, est castrum non ignobile Veromanduorum, de quo Frodoard. in Chronic. *Rodulphus Heriberto* (is erat Comes Veromanduorum) *denique Parronam, & Hugoni filio Rodberti Cinomannis dedit.* Et Baldric. Noviomens. Chronic. Camerac. lib. I. cap. 21. *In municipio Viromandensi quod Perona vocatur.* Guillel-

mus, inquam, proprio & fraterno nomine, oblato libello questus est apud Pontificem, quòd his nondum adultis, eorumque matre, cui heredes extitere, è vivis sublata, G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique, id est, patri & matri communes, nonnullis vendidit certo pretio; ac quò hujusmodi venditio rata esset, liberos qui erant in potestate, emancipavit, eosque contractui adhibuit. Sed quia venditio bonorum quæ liberis competebant, ipso jure nulla & irrita erat, nec convalescere poterat, consensit secreto emancipationem, quæ à patre dolo facta erat, meditatæ venditionis firmandæ causâ; supplici prece rogavit Pontificem, ut aut nulla aut irrita venditio diceretur; aut cùm adhuc occurrerent intra tempus restitutionis in integrum, id est, intra annum & diem, à tempore contractus, ipsis tamquam proximioribus liceret retrahere illam portionem, id est, paternam, oblato emptori pretio, juxta usum receptum Consuetudinis Paronensis municipii, & ut super utroque, id est, partibus paternis & maternis, eis subveniretur beneficio restitutionis in integrum, cùm nimis læsi probarentur, ac emptori vel ejus heredibus offerrent pretium portionis ejusdem, id est, maternæ.

Re audita, Pontifex mandavit judicibus in hanc rem datis, ut venditionem pro parte quæ liberis competebat jure materno, nullam & irritam pronuntiarent, si facta esset omissis solemniquòd si in venditione non deessent quidem solemnia, sed de læsione constaret super utraque portione, id est, paterna & materna, auctoritate Apostolica in integrum restituerentur, dum tamen quod offerebant, pretium emptori præstarent.

Liberis in potestate manentibus, certum erat venditionem factam à patre nullius esse momenti, cùm abesset causa alienandi in rem filiorum. Pater bona adventitia filiis non potest alienare, vel obligare, saltem nisi in rem filiorum, putà æris alieni hereditarii solvendi, vel aliâ justâ causâ: alioquin filio quandocumque sui juris facto, competeret vindicatio, silente interim præscriptione, L. 4. L. *Cùm oportet.* §. *Non autem.* L. ult. §. *Sin autem.* C. *de bon. quæ liber.* Sed liberis emancipatis consentientibus, videbatur alienatio valere, perinde acsi ipsi alienassent sine patre. Emancipatus beneficio emancipationis fit paterf. & ex omnibus causis obligatur tamquam paterf. Nec corrumpitur alienatio facta per emancipatum interventu patris, quia emancipatus ita absolvitur à patria potestate, ut videatur

agere cum patre, veluti cum alio quolibet: ac demum emancipatus pro extraneo habetur, L. *Quin etiam.* in fin. ff. *de rit. nuptiar.*

Nec alienationem labefactat emancipatio continens actori quasi dolo affectata, & comparata ex insidiis, ut robur quæreretur nefario contractui, quia spectanda est persona patris. Nimis grave, ac pæne sacrilegum est malè suspicari de pietate & affectu patris. In patrem non cadit actio de dolo, propter affectionis causam, quæ omnem suspicionem fraudis amovet, L. *Non solùm.* §. 1. ff. eod. Non tenetur actione in factum de dolo pater, qui filiam impuberem nuptum dedit, quia magis vota festinasse, quàm dolo fecisse, magis affectu proprio, quàm dolo malo id fecisse videtur, L. pen. §. *Julianus.* ff. *Quod fals. tut. auctor.* Si filia emancipata transegerit cum patre qui rem ejus curavit, non datur ei actio de dolo adversus patrem, L. *Si superstite.* C. *de dolo.* Paterna pietas semper anxia & sollicita est in commoda & salutem liberorum. Pietas paterni nominis semper optimum consilium capit pro liberis, L. *Nec in ea lege.* §. ult. ff. *Ad leg. Iul. de adulter.* cap. *Super eo. de testib.* Denique in rerum natura non datur affectus, qui æquet, nedum vincat paternum, L. ult. C. *de curat. furios.* Hinc patri datur actio quòd vi metusve causâ, ob vim metumve, quem passus est in liberis, cùm pro affectu parentes magis in liberis terreantur L. 8. §. ult. *Quod met. caus.* Vibrantur viscera patris casu & periculo nati: unde non fert paterna pietas, filium noxæ dedi, quòd per filii corpus pater magis quàm filius periclitetur, § ult. Inst. *de noxal. act.* Se ipsam nescit paterna caritas, totaque in liberos effunditur: totus pater insudat filiis, per vitæ discrimina, per naufragia, terra marique opes quæritat, quas natis relinquat: adhuc spirans eos suos hæredes nanciscitur, aut potiùs rerum socios & condominos sibi ascisciт, L. *In suis. de liber. & posth.*

Votum parentum est liberos sibi esse superstites: hac prece numen fatigant; unde superstitiosos vocamus: & si intempestivo facto rapi contigerit, nedum queruli & flebiles, imò furentes, naturæ indignantur de turbato ordine mortalitatis, L. *Nam etsi parentibus. de inoffic. testam.* Quàm ingeniosus amor parentum! Quam cautus pater in periculo nati! Anguem faucibus ejus hærentem, affectus spiritu magis quàm dolo elisit.

Ars erat esse patrem, vicit natura periclum.

Nec modò vitæ & fortunis liberorum, ſed & famæ, & pudori conſulit paterna pietas. Votum patris eſt, ut filia nubat, quò ejus pudicitia tuta ſit matrimonii ſolatio, L. *Mulier.* §. *Cùm proponeretur. Ad Trebell.* L. *Pater filiæ. de evict.*

Singula natorum funera, totidem parentum vulnera oſtendunt, quæ patris animam & viſcera ſauciant. Quintil. 6. Inſtit. in Procem. *Reppetito vulnere orbitatis.* Et Tacit. in Agricola: *Domeſtico vulnere ictus, anno ante filium amiſit.* Tot naturæ vinculis, tot animi, & ſanguinis nexibus, tot ſacris pignoribus & argumentis ſancita parentum fide in liberos; quiſnam in malignis ſuſpicionibus locus ſuperſit? Itane erit, proh pudor! ut in patrem audiantur liberi, audiantur apud Summum Pontificem, pæne coram ipſo numine reveletur patris pudor per liberos? Sed pudori minimè parcitur, ut conſulatur egeſtati, & alimentis liberorum. Non injuriâ beneficio reſtitutionis reſcinditur alienatio bonorum maternorum, quæ à patre facta fuit in necem liberorum: bona ſcilicet alienata erant communia utrique, id eſt, patri & matri; non ea ſola ratione quam Gloſſa obſervavit, quòd communi pecunia parta eſſent; ſed magis quòd parta eſſent conſtante matrimonio, manente bonorum ſocietate, quæ moribus contrahitur inter virum & uxorem: mulier ſocia totius vitæ, & utriuſque fortunæ, ſocia rei humanæ & divinæ, L. 1. *de rit. nupt.* L. 1. C. *Expil. hered.* Socia non modò tori & voluptatis, ſed & laborum & periculorum domi & peregrè, in pace & bello: quæ propria laus fuit Gallicarum & Germanicarum mulierum. Hac laude demerita ſocietas, quaſi præmium, & merces commilitii, noſtri collaborationem, cujus tertiam tulit mulier, Capitul. lib. 4. cap. 9. Hanc partem Nantildi Reginæ ſervatam in diviſione regiæ gazæ Dagoberti, refert Aimoin. lib. 4. cap. 36. Et quidquid pecuniæ fuit, Rodulphum in Franciæ & Burgundiæ Monaſteria ſparſiſſe, ſepoſita uxoris parte, narrat Frodoard. in Chronic. ad an. 821.

Nequaquam igitur valebat alienatio prædiorum pro ea parte, quæ uxoris erat, cùm patri non liceret alienare prædia, quæ liberis competebant ex hereditate materna. Nec erat quòd duceretur ad invidiam nomen paternum, quia patria poteſtas in pietate debet, non in atrocitate conſiſtere, L. *Divus. Ad leg. Pomp. de parricid.* Patria poteſtas non datur in exitium & necem liberorum, ſed potiùs in eorum commodum & ſalutem. Conjecturâ pietatis, pater ſemper intelligitur eo animo fuiſſe, ut

vellet

vellet consultum liberis, L. *Cùm avus. de condit. & dem.* L. *Cùm acutissimi.* C. *de fideic.* Hac conjecturâ & abstinendi beneficium datur liberis à Prætore, quasi ex tacita voluntate patris, ut consulatur pudori liberorum; & parentum nomine, potiùs quàm ipsorum bona veneant à creditoribus, §. *Sui.* Inst. *de hered. qualit. & diff.* Tanti præstat affectio paterna, ut sibi & proprio cineri non parcat, quo adjuvetur fortuna & status liberorum.

Nec alienationem sua labe & vitio exemit consensus liberorum, & emancipatio ipsa, quia consensum fraude & dolo elicitum satis arguit ipsa, quæ alienationem prævivit, emancipatio. Malignè & intempestivè non licet patri filium emancipare, nec nisi in ipsius gratiam & honorem. Emancipatio est præmium bene affecti patris, beneficium quod debet esse gratuitum: nec pater qui filium emancipat, quidquam retinet præter dimidiam usufructus bonorum adventitiorum, in præmium emancipationis, L. *Cùm oportet.* §. *Cùm autem.* C. *de bon. quæ liber.* Emancipatio quæ est actus legitimus, non recipit conditiones quæ onerent libertatem, L. 1. § *Quæ onerandæ. Quar. rer. act. non det.* Ergo vix defendi potuit emancipatio, quam secuta alienatio non alio animo factam satis arguit, quàm firmandæ alienationis consensu liberorum emancipatorum, qui memoria recentis beneficii, vix patri poterant consensum denegare.

Emancipatio est beneficium quod debet prodesse, non obesse accipienti. Emancipatio est præmium obsequii & meritorum: adjuvari nos beneficio, non decipi oportet, L. *In commodato.* §. *Sicut autem. Commodat.* Absit igitur ut dicamus emancipatum, quem proximus eventus ostendit, non alio animo emancipatum, quàm ut exitii potens esset, & profligationem bonorum suo consensu ratam faceret; atque ita faciliùs pateret insidiis infensi hostis, ne dicam patris. Hoc argumento notatur emancipatio facta à Regulo, cùm emancipatum, ut heres matri existeret, statim ipse fœda & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captaret, teste Plin. lib. 4 cap. 2. Eodem argumento emancipatus mox testamento patris præteritus, non compellitur præstare fideicommissum à se relictum, utpote injuriâ affectus, L. *Cùm quidam.* C. *de fideicommiss.* Injuriâ affectum dico, non modò quòd præteritus, & fideicommisso tamen gravatus; sed maximè quòd ante hæc omnia emancipatus maligno consilio prætereundi, & onerandi fideicommisso. Insuper intempe-

N

ſtivam emancipationem fraude & dolo carere facilè intelligitur; quo enim animo fuit pater, qui emancipationem contulit in hunc diem, quo erat alienaturus materna prædia liberorum? nonne magis ſibi indulſiſſe videtur, quàm liberis, & liberos emancipaſſe, ut alienationem irritam & inanem firmaret?

Intempeſtivæ prohibentur emancipationes, quòd omnino comparatæ ſint in rem & utilitatem liberorum: quapropter vetantur Epiſcopi & Clerici, ne liberos emancipent, niſi pleniùs probaverint de eorum ætate & moribus. Conc. Carthag. can. 38. apud Balſam. id eſt, niſi priùs cauſâ cognitâ de moribus & ætate, & interpoſito decreto Prætoris. Nempe cùm ordinabantur Epiſcopi & Clerici, ſecedebant ab uxoribus & liberis; & quò intentiùs ſacris vacarent, juris ſæcularibus ſoluti, ſolebant emancipare liberos, & propria iis bona dimittere. Sed quia interdum tradebantur perdituris ob lubricum ætatis, proſpectum eſt, ne liberi priùs emanciparentur, quàm ejus ætatis & diſciplinæ eſſent, ut rebus ſuis gerendis non impares eſſent. Vetat Conc. intempeſtivas & præcoces alienationes, ne liberi ætatis lubrico credantur, neve emancipatio quæ datur in præmium, eis cedat in pœnam & injuriam. Jure Civili pater non prohibetur liberos impuberes emancipare; ſed ſi eos emancipet, legitimi tutoris vicem ſuſtinet, L. 3. in fin. *de legit. tutor.* ne deſinente officio patris, vicarium deſit officium tutoris. Pater emancipat liberos ſub id tempus, quo alienaturus eſt bona adventitia liberorum, adhibito conſenſu emancipatorum. Nonne abſque injuria, intempeſtivam dicimus alienationem, quæ liberos non mittit è familia, ſed projicit ſpoliatque; non patresfamilias facit, ſed miſeros & inanes dimittit?

Nec obſtabat emancipatio rite & abſque dolo facta, quin liberi reſtituendi eſſent adverſus conſenſum præſtitum alienationi bonorum, auctore patre: quia emancipatio quidem ſolvit patriam poteſtatem, ſolvit civile vinculum poteſtatis; ſed nequaquam ſolvit naturalia jura, id eſt, auctoritatem, reverentiam & obſequium, quæ naturâ altiùs infixa hærent animis, quàm ut manu Prætoris avelli poſſint. Non uno actu fiebat emancipatio: per trinam imaginariam venditionem & manumiſſionem, ut intelligeretur quàm ægrè reluctante natura, & ipſo jure, filius è poteſtate patris abiret. Per emancipationem ludicro & imaginario actu ſolvitur patria poteſtas; ſed ejus veſtigia altiùs inſita manent in animo. Hinc ſi filius emancipa-

tus mandante patre, manu sua scripserit, domum suam pignori futuram creditori patris, videtur obligationi consentire, quia pater emancipato filio facilè persuasit, ut ait L. *fidejussor.* §. 1. *de pignorib.* Æquè liberos afficit auctoritas & reverentia patris, ac potestas: æquam igitur parit utraque causam restitutionis. Pari argumento, si libertus post manumissionem in continenti, vel ex intervallo, operas vel obsequium patrono promiserit, quæ onerent libertatem, restituitur, quòd metu & nimiâ reverentiâ promisisse intelligatur, L. 1. §. *Quæ onerandæ. quar. rer. act. non det.*

Variis actionibus enitebantur liberi revocare res alienatas à patre. Primùm petebant sibi reddi partem maternam, quasi nullo & irrito consensu præstito alienationi post emancipationem: tum si staret emptio pro ea parte, petebant ut sibi liceret, retrahere aliam portionem, id est, paternam, tamquam proximiores jure retractus gentilitii, oblato pretio emptori juxta Consuetudinem municipalem, quandoquidem nondum elapsum esset tempus retractus, qui datur intra annum & diem à tempore contractus. Et quia consenserant alienationi, adhucque erant intra tempora restitutionis, poscebant se in integrum restitui beneficio ætatis, vel exceptione, quòd metus causâ.

Romanis non ignotum fuit jus retractus. Jure veteri nimirum, quadam Constitutione quæ desideratur, proximi & consortes præferebantur extraneis in emptione rerum, L. *Dudum.* C. *de contrah. empt.* quòd Jus nescitum stante Republica, quæ cives rerum suarum arbitros plenissimè constituit, & de eis liberam inter vivos, vel mortis causâ disponendi potestatem fecit. M. Tull. pro Balbo: *Prædiorum nullam esse gentem, emptionibus ea solere sæpe ad alienos homines, sæpe ad infimos, non legibus tamquam tutelas pervenire.* Constit. Valentiniani, quæ continetur dicta L. *Dudum.* Exploso Jure veteri libera est cuique emptio & venditio rerum suarum: quilibet potest eligere emptorem, ita ut propiores arceantur à jure submovendi extraneum ab emptione, ne cuiquam tollatur rei suæ arbitrium, neve gravior injuria, inani honestatis colore veletur.

Moribus constitutum est jus retractus ex voto parentum. Honesti & cordati patrisf. votum est, ut bona conserventur familiæ. Bona lege deferuntur proximis, ita ut non dicantur ad eos pervenire, sed ad eos redire, L. *Quo tutela. de R. I.* Terent. in

Andria: *Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.* Et idem in Hecyra: *Ea ad hos redibat lege hereditas.*

Francorum moribus restitutum Jus antiquum, ut propinquis liceat retrahere rem venditam intra annum & diem à tempore contractus, oblato venditori pretio. Et hæc fuit Consuetudo Paronensis municipii, quæ celebratur in hoc cap. Jus retractus præscribitur intra annum & diem. In præscriptione annali anno adjicitur dies, quasi supplementi & corollarii vice, ne ita angustis terminis coërceatur, qui jure retractus utitur, quin admittatur etiam intra modicum tempus post annum. Ita actore misso in possessionem rei servandæ causâ, reo absente, & non defenso, reus auditur, si intra annum & diem offerat cautionem judicio sisti, & redintegratur ei possessio, cap. *Cùm venissent. de eo qui mitt. in poss. rei. serv. caus.* Ita feudum amittitur, si vassallus investituram non petierit intra annum & diem à morte Domini, cap. 1. *Quæ fuit prima caus. benef. amitt. in usib. feud.* Et apud Gunter. Ligur. libr. 8. Et virgini professæ ante XII. annos datur annus & dies, intra quem licet pœnitere. Conc. Aurelian. V. can. 19. Tribur. can. 25. can. *Puella*, 20. qu. 2. Et ita apud Latinos Syriâ armis receptâ à Sarracenis, ne possessorum desertione & ignavia regio careret defensore, annalis præscriptio admissa est, ut qui per annum & diem pacificè fundum possedisset, tutus esset. W. Tyrius libr. 9. cap. 19. Hi causam edicto dederunt, ut annua præscriptio locum haberet, & eorum foveret partes, qui in tribulatione perseverantes per annum & diem tranquillè & sine quæstione aliquid possiderent. Vassallis Carnotensis Ecclesiæ casamenta, id est, feuda Ecclesiastica per annum & diem possessa, sese confirmasse memorat Ivo Carnot. epist. 284. *Adjecimus etiam, ut quidquid hactenus de casamento Carnotensis Ecclesiæ, concessione possidentium & præsidentium per annum & diem quietè possederint, de cætero nostra concessione quietè possideant.* Et hoc additamentum est quasi fœnus modici temporis in præscriptione temporali, quod non caret etiam auctoramento Juris Civilis: nam & in L. *Ubi lex. de R. I.* cùm dantur duo menses à lege, & sexagesimo primo die veniens auditur. Et quod dicitur solvendum statim ab adita hereditate, cum aliquo temperamento temporis accipiendum est, ne heres cum sacco, id est, pecunia præsenti in manu, adire cogatur, L. *Quod dicimus. de solut.*

Non abs jure igitur rem venditam à patre liberi reposcebant

jure retractus gentilitii, cùm municipali Consuetudine adjuvarentur, & ipsi occurrerent intra annum & diem à tempore contractus. Quòd verò implorarent beneficium restitutionis in integrum, in causa erat consensus præstitus alienationi: qui enim semel consensit alienationi, tacitè à jure retractus discessisse videtur. Nemo potest venire contra factum suum, & retrahere adversus se ipsum. Alioqui retractus patebat jure communi absque beneficio restitutionis. Frustra postulatur à Principe, quod de jure communi obtineri potest, L. *In causa. de minorib.* L. *Imperatores. de reb. auctor. jud. possid.* Adeoque filiusfamilias, etiam si nihil habeat in bonis, potest retrahere rem à patre venditam, ex Consuetudine, quæ hoc remedio prospexit ne bona migrent ad extraneos.

Denique infelices liberi poscebant, se in integrum restitui super utroque, id est, adversus venditionem utriusque partis, paternæ & maternæ, propter immodicam læsionem. Justissima causa restitutionis erat enormis læsio, facto patris illata. Liberis etiam adversus patrem, si ultra modum læsi sint, non de dolo propter paternam reverentiam, sed in factum actio datur, dicta L. *Si superstite.* quia enormis læsio est idoneum argumentum doli & fraudis etiam in patre, nec liberis ad invidiam occentandum paternum nomen, non invidiosum liberis, si querantur de patre apud Parentem orbis Christiani, qui præsentis numinis vices gerit in terris. Ipsam Palladem de Jove parente suo tamquam virtutis impedimento queritantem audimus apud Homerum Iliad. Θ.

Κρέτλιος αἰὲν ἀλιθεὸς, ἐμῶν μενέων ἀπερωεύς.

Infestus semper peccator, virtutis meæ impeditor.

Liberorum querelam non respuit Pontifex, judicibus in hanc rem datis demandans, ut si rerum fides constaret, venditionem nullam & irritam pronuntiarent pro ea parte, quæ spectabat ad liberos jure materno, si in ea abesset juris solemnitas; quòd si non deessent solemnia, verùm enormis læsio subesset pro utraque parte, pro materna, & residua, id est, paterna, in integrum eos restituerent auctoritate Apostolica, dum tamen quod offerebatur pretium, emptori restitueretur.

Aditus Pontifex etiam in temporalibus, quod postremum expendo, licèt primum esset in ordine processus, quia Prætoris primum est scire, an sua sit jurisdictio, L. *Si quis ex aliena. de judic.* aditus, inquam, Pontifex etiam in temporalibus, resti-

tutionis beneficium poſtulantibus impertiri, & ſuper ea re judices dare non dubitavit, etſi videretur falcem mittere in meſſem alienam : idque vel propter admixtam perſonam Clerici, qui unus erat actorum, quia ea ætate Sedes Apoſtolica ἀμέσως cognoſcebat de omnibus cauſis Clericorum, cap. ult. *de foro competent*. vel propter conſenſum ultro ſe adeuntium, quo prorogatur jurisdictio non competentis judicis. Ea ætate ſolebant adiri Summi Pontifices, è toto orbe Chriſtiano in temporalibus pariter ac ſpiritualibus, uno agmine à laïcis & Clericis. Tanta erat reverentia & demiſſio omnium fidelium erga Sedem Apoſtolicam, ita ut Roma major viſa ſit arce Religionis, quàm ſolio poteſtatis, Ambroſ. de vocat. Gent. libr. 2. Sed cùm tota jurisdictio Pontificis verſetur in ſpiritualibus, temporalium cognitione eam fœdari nequaquam convenit.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Nisi essent* XXI. *De Præbend.*

Habita XVIII. Octobris M. DC. LXVI.

EDITO jam Innocentio III: & qualicumque opera industriáve à me exculto, proximâ curâ succedit Alexander III. Pontifex ætate prior, juris divini ac humani scientiâ non impar. Qualis enim quantusque fuerit, ex hoc uno intelligere licet, quòd è Professore Juris Canonici in Academia Bononiensi Romam evocatus, primùm Cardinalis, postea Cancellarius Ecclesiæ Romanæ factus, his gradibus ad Pontificatus culmen pervenit: de quo apud Radevicum extat libr. 2. cap. 31. gratulatoria ejus epistola ad Episcopum & Doctores Bononienses. Ut opus, etsi arduum, aggrediar, movet me præstantia Pontificis, movet me Scholæ & Studiosorum utilitas. Interim dum operi incumbo, auspicato pro instaurandis Scholis ex more solemni, cap. *Nisi essent. de Præbend.* quod est Alexandri III. selegi, quasi insignes primitias concepti operis, & studiorum non ignobile argumentum.

Hujus cap. species hujusmodi est. Vacante Prioratu, Conventuali scilicet, ut colligitur ex eo, quòd super eo per electionem provisum memoratur, quia Prioris Conventualis electio pertinet ad Monachos, Clem. *Etsi principalis. de rescript.* Tum ex eo quòd Prioratus infrà dicitur habere Capitulum, cujus præpositus erat Prior Conventualis, qui non habet super se Abbatem, cap. *Cùm in Ecclesiis. de major. & obed.* cùm ex eo quòd idem Prioratus Dignitas dicitur in fine hujus cap. Vacante, inquam, Prioratu, & divisis in partes eligentium votis, pars unum in Priorem elegit, pars alterum. Cùm de electione lis mota esset, & delata ad Summum Pontificem, ab eo judices dati sunt, apud quos cùm res diutius traheretur, litis tædio partes

Sententia datorum judicum nulla erat defectu potestatis, utpote lata à judicibus, quorum potestas desierat, ex quo arbitrium suscepere : quod non licebat, quia lege Julia *de judiciis.* Judex datus à Magistratu, ejus rei, de qua semel judex datus est, arbitrium ex compromisso suscipere prohibetur. Judex datus, omissâ personâ judicis, non potest arbitri personam in se transferre, L. 9. §. *Si quis judex.* L. *Non distinguemus.* §. *Quæsitum. de recept. arbitr.* Multo fortius judex datus à Sede Apostolica, quasi spreto mandato, non potest compromissum suscipere, propter reverentiam, quæ debetur mandatis Sedis Apostolicæ.

Præterea judices dati non poterant diversis officiis fungi, partim judicum datorum, partim arbitrorum compromissariorum : nemo duorum vicem sustinere potest, L. *Si plures. de pact.* Et quod dicitur à judicibus statutum, ut unus Prioratum consequeretur, hoc ex jurisdictione delegata constitutum videtur. Quod autem ordinatum est, ut alter annuam pensionem ferret de fructibus Beneficii, magis pertinebat ad officium arbitrorum, quàm judicum, tamquam à Jure prorsus alienum : quia unus & idem in eadem causa non potest fungi officio judicis simul & arbitri, quia hæc duo sunt valde discrepantia. Munus judicis est publicum, L. ult. §. *Iudicandi. de muner. & honor.* munus arbitri privatum. Hæc ita inter se differunt, ut in eandem personam cadere non possint : atque ita judex in eadem causa non potest diversas personas sustinere, ne munus judicis comicum, versatile, & ludibriosum videatur. Unus & idem judex non potest diverso jure censeri, partim ex mandato Apostolico, partim ex compromisso, ne illusio & injuria fiat Summo Pontifici, cap. *Bonæ memoriæ. de postul. Prælat.* Et judices dati postquam sententiam dixerant vi delegatæ potestatis, addicendo Prioratum uni ex electis, non poterant transire ad officium arbitrorum : quia judex datus postquam sententiam dixit, functus est officio suo, id est, definit esse judex, L. *Iudex posteaquam. de re judicat.* L. 1. §. pen. *de usur.* cap. *In literis. de offic. Deleg.*

Imò si judices dati ex delegata potestate, uni Prioratum adjudicarunt, quia eis liquebat illum canonicè electum : quo jure eis fas fuit ipsum condemnare ad solvendum alteri pensionem indebitam ? Non habenti jus in Beneficio, pensio reservari non potest, cùm non possit imponi sine causa & Canonico titulo, quo jure Beneficium sine Canonico titulo obtineri non potest, cap. 1. *de R. J.* in VI.

Imò & ſuper Beneficio, reque ſpirituali compromitti non poteſt, cap. *Contingit. de arbitr.* Et hanc eſſe ſententiam Cancellariæ Romanæ refert Collectarius in cap. *Forus.* num. 25. *de V. S.* Felin. in cap. *Capitulum.* in fin. *de reſcript.* Nulla igitur eſt ſententia, quæ fuit lata in cauſa beneficiali à judicibus datis, ex compromiſſo deſultoriè ſuſcepto.

Non deerant & aliæ rationes. Prioratus, quæ nuda erat adminiſtratio, Clem. *Ne in agro. §. Sanè. de ſtat. Monach.* non poterat recipere onus penſionis. Præpoſitus Eccleſiæ non poteſt ei ſervitutem, vel cenſum imponere, non poteſt alienare vel obligare rem Eccleſiæ, quia eſt nudus Procurator, non Dominus, can. *Si privatum.* 12. qu. 1. Beneficio Eccleſiaſtico non poteſt aliud onus imponi, præter ſervitium & obſequium Eccleſiaſticum, cap. *Significatum. de Præbend.* cap. 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* cap. 1. *de cenſib.* Eccleſiæ vacanti onus vel penſio imponi non poteſt, cap. 2. *de ſuppl. neglig. Prælat.* cap. *Cùm Clerici.* cap. *Tua nos. de jurejur.* cap. ult. *de rer. permut.* ne inducatur ſectio & ſciſſio Beneficiorum, ne titularis abſciſſis fructibus deficiat in opere, & fucus devoret mellificium, id eſt, operam & induſtriam apicularum. Eadem ratione Eccleſiis novus cenſus imponi, vel antiquus augeri non poteſt, cap. *Prohibemus.* cap. *Significavit.* cap. *Gravis.* cap. *Quanto. de cenſib.* Quæ comprobavit Conſtitutio Caroli VI. quæ refertur à Benedicto in cap. *Raynut.* in verb. *Si abſque liberis.* Tot argumentis corruit ſententia, per quam Beneficio, maximè Regulari, penſio imponebatur.

Et quod pejus erat, hujuſmodi ſententia ſimoniæ labe non carere videbatur, quatenus etiam ſpirituale non poteſt dari pro ſpirituali, cap. ult. *de rer. permut.* Quia per hanc ſententiam pars una pro re ſpirituali recompenſationem certæ penſionis accepit, quæ eſt ratio quæ proponitur in cap. *Conſtitutus. de Religioſ. domib.*

Satis incivile & irregulare etiam videbatur, quòd ex ſententia judicum unus ex electis penſionis nomine laturus erat xx. ſolidos de reditibus Capituli, id eſt, de fructibus quos Prior percepturus erat de menſa Capituli. Prior ut Præpoſitus Eccleſiæ habebat proprios reditus adſcriptos Prioratui, qui non erant communes cum Capitulo. Ex quo intelligimus jam ab ea ætate defeciſſe diſciplinam regularem, & communionem vitæ regularis inter Abbatem & Conventum, & cœpiſſe tolerare diviſionem menſarum. Cuius rei locuples veſtigium extat in cap.

Edoceri. de rescript. de quo Panormit. in cap. *Cùm ad Monasterium. de stat. Monach.* Abbatem Westmonasteriensem in Anglia & Conventum discretas mensas habuisse jam ab anno 1252. refert Matth. Westmonasteriens. *Cùm bona Abbatis Vvestmonasteriensis & ejusdem loci Prioris & Conventus discreta sunt, & ab invicem separata.* Discretionem mensarum introductam credere par est, ad vitandam discordiam, quam materia communionis solet excitare, L. *Cùm pater.* §. *Dulcissimus. de legat.* 2. Verùm ne tolleretur omne vestigium communionis regularis, Abbas vel Prior præter partem propriam quam habebat, etiam partem seu quotam ferebat de mensa Conventus seu Capituli. Sicut unus è Monachis vel Canonicis, nomine servitii & obsequii, quod præstabat in Ecclesia, non tam ut Præpositus, quàm ut unus è Capitulo, meritò videbatur Priori non licere afficere illam partem, quam ferebat de mensa Capituli, sine consensu Capituli, cujus intererat, ne delibaretur portio illa quæ erat obnoxia speciali oneri, putà obsequio Ecclesiæ, ut cuilibet è Monachis seu Canonicis.

Sed si rem diligentiùs expendamus, non videbatur incivile, quod factum erat auctoritate judicis propter auctoritatem rei judicatæ, quia res judicata pro veritate habetur, L. *Res judicata. de stat. hom.* L. *Res judicata. de R. J.* Facilè excusatur creditor vel emptor, qui re evicta per injuriam judicis, adquievit sententiæ, nec provocavit tœdio litis, vel metu pœnæ appositæ compromisso, L. *Claudius. Qui potior in pign.* L. *Herennius.* §. 1. *de evict.* In dubio pro sententia præsumitur, nec est vituperandus qui adquievit sententiæ non jure latæ, litis execratione. Non est vituperanda cogitatio ejus qui lites execratur, L. *Item si res. de alien. judic. mutand. caus. facta.* cap. *Constitutionem.* §. *Statutum. de V. S.* in VI.

Nec erat rejicienda sententia lata à judicibus delegatis, postquam in se compromissum esset: quia licèt de Jure Civili judex datus non posset arbitrium suscipere; tamen Jure Canonico quod est melius & laxius, nihil vetabat partes compromittere, etiam in judices delegatos, cap. *Cùm olim. de arbitr.* cap. ult. *de rer. permutat.* cap. *Literas. de præsumpt.* Constitutio pensionis non videbatur vitiosa & illicita, quia non debebatur ex conventione partium: quo casu non valeret, cùm non valeat pactum privatorum super Beneficio Ecclesiastico, cap. *Cùm pridem. de pact.* Inprimis quod fit dato vel retento aliquo, quod est simonia-

cum, cap. *Super eo. de transact.* Nihil erat quod partibus imputaretur, quod factum erat auctoritate judicis. Jussus judicis excusat, ut qui de crimine paciscitur jussu Prætoris, pretio dato, non notatur infamia, L. *Qui jussu. de his qui not. infam.*

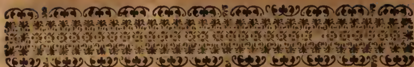
Nec simoniæ suspecta erat ordinatio judicum, propter honestatem & existimationem judicum delegatorum, à quibus aberat omnis suspicio. Cùm lecti essent à Summo Pontifice, nefas erat disputare de judicio Principis, qui judicem elegit. Sacrilegii instar est dubitare, an idoneus & dignus sit, quem elegit Imperator, L. *Disputare. C. de crim. sacrileg.* Simoniæ vitium non cadebat in sententiam judicum, quia pensio constituta erat à judicibus datis, non ut amicis & privatis, sed ut judicibus. Episcopus remittendo jura Episcopalia Monast rio, absque labe simoniæ potest sibi censum retinere, quia hoc facit ut judex, non ut privatus, non in rem propriam, sed in rem Ecclesiæ. Et hoc juvatur consuetudine; & hoc est quod ait cap. *Constitutus. de Religios. domib.* cùm non insolitum sit, nec novum id fieri. Consuetudo sæpius excusat. Arbitrium boni viri more agentium sequi debemus, L. *Labeo. de statu lib.*

Nec omittendum quòd sententia lata erat à judicibus delegatis à Sede Apostolica, quo concessa videbatur plenissima potestas judicandi. Princeps qui magistratum dedit, omnia gerere decrevit, L. *Quidam. de re judic.* Pontificem movebat etiam honestas partium, & maximè laudabilis vita ejus, cui provisum erat de pensione: quia honestas personarum excusat factum, cap. *In nostra. de procur.* In imponendis pensionibus spectantur merita personarum. Etiam possessiones ad tempus possunt concedi Clericis bene meritis, vel Monasteriis religionis intuitu, can. *Possessiones.* 16. qu. 1. In dispensationibus merita personarum spectantur, can. *Lugdunensis.* 9. qu. 2. cap. *De multa. de Præbend.* cap. *Super eo.* eod. tit. in VI. Judices etiam factum tuebantur pacis gratiâ, quòd pro bono pacis pensio imposita est. Hæc una est è potioribus causis, pro quibus pensio Beneficio imponi solet. Quædam de jure prohibentur, quæ pro bono pacis ex dispensatione tolerantur, cap. *Abbati. de V. S.* cap. 2. *de despons. impub.* seu vexationis redimendæ causâ, cap. *Dilectus. de simon.* Judicum motus fuit etiam utilitas non privatorum, quia Lex vel Canon non respicit commodum privatorum; sed utilitas Ecclesiæ, ne magis personæ, quàm Ecclesiæ favisse viderentur, cap. *Novit. ne sed. vac.* quia scilicet Ecclesiæ interfuit litem ocius di-

rimi, ne diutius vacaret Ecclesia, & pastoris ope careret, cap. *Ne pro defectu. de elect.*

Valde difficilis fuit judicatio causæ, nec convenisse judices in unam sententiam, nisi post diutinam concertationem, refert ipse Pontifex. Neque judicum datorum à Sede Apostolica, neque arbitrorum ex compromisso erat, imponere pensionem Beneficio. Solius Summi Pontificis hoc proprium est, quia habet plenitudinem potestatis in Beneficialibus, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Ideo Summus Pontifex non probavit sententiam judicum, sed dispensando tolerare se dixit, adhibito hoc modo, ut pensio non afficiat rem, id est, Ecclesiam, donec superstes fuerit is cujus gratiâ pensio constituta erat; sed personam Prioris, quoad vixerit, ne videatur induci sectio Beneficii, & onus pensionis non transiret in successorem. Pensiones Beneficiariæ primùm pro bono pacis, odio litium vix admissæ, ita ut personam, non rem afficerent, nec successorem obligarent. Pactum de re spirituali est personale, nec transit in successorem; sed vitio sæculi in pejus ruentis, onus pensionum factum est reale, ita ut migret in successorem, sicut vectigal & census prædii.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD L. *Pactum dotali.* III. C. *De Collat.*

Habita XX. Octobris M. DC. LXX.

HUJUS Legis species hæc est. Pater nuptum collocando filiam, pactis dotalibus stipulatus est, ut filia certa dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, patre intestato mortuo. Quærebatur an filia quæ jam erat dotata, ab intestato patri unà cum fratribus succederet. Consultus hac de re Alexander Severus Imp. rescripsit tale pactum inter patrem & filiam Juris auctoritate improbari, nec obstare filiæ, quin ab intestato succedat cum fratribus, qui in potestate manserunt, conferendo dotem quam accepit.

Post Alexandri Constitutionem, ne quid ultra quæratur, vetat auctoritas Legis. Nefas est in Legem inquirere, vetat reverentia paterna. Pactum inter patrem & filiam non quasi pactum privatorum spectandum; sed judicio paterno quasi Legi parendum, judicium inter patrem & liberos summarium esse, nullam breviorem esse cognitionem, paucis verbis transigi posse, ni patri pareat filius, omnia infausta habiturum. Edixit Turnus disceptatos sumptus inter patrem & filium, apud Liv. lib. I.

Hujusmodi pactum etiam Legum suffragio, suaque auctoritate non carere videbatur. Primum, summa est ratio quæ facit pro tuenda dignitate familiæ, publicè interest bona majorum in familia conservari, ne splendor & decus familiarum cum rebus intercidat, L. *Lex quæ tutores.* C. *de adm. tutor.* Ob id maximè interest mulieres dotes bonis paternis renunciare posse, ne sectione bonorum familiæ robur & nomen extinguatur.

Secundum, patris quidem officium est conditionem filiæ quærere; id est, eam nuptiis collocare & dotare, L. *Qui liberos. de*

rit. nupt. Verùm pater officio functus videtur, cùm eam collocavit, & congruè dotavit; nec paternæ pietati deesse videtur, si caveat ut filia dotata renuntiet futuris: quia satis consultum videtur mulieri, cui quæsita est honesta conditio nuptiarum, cujus pudicitiæ consultum est per nuptias, L. *Mulier.* §. *Cùm proponeretur. Ad Trebell.* Nec absunt ab hac sententia mores Arvernorum, ex quibus talis filiæ renunciatio valet in dotem, acceptâ coronâ roseâ.

Tertium, si pater acceptâ pecuniâ à filio, paciscatur de non succedendo, pactum valet, L. 1. §. *Si parens. Si à parente quis manumiss. sit.* Cur ergo non valeat tale pactum, ne filia succedat patri? Sed hæc omnia facilè solvuntur.

1. Pactum, ne filia succedat patri, non valet, quia Jure Civili pactum de succedendo vel non succedendo non valet. Hereditas pactis dari vel adimi non potest, quia tale pactum tollit liberam facultatem testandi, L. *Pactum quod dotali. C. de pact.* Nemo potest sibi adimere facultatem testandi, L. *Si quis.* in principio. *de legat.* 3. L. *Cum duobus.* §. *Idem respondit. Pro soc.* Sic hereditas pacto adimi non potest, ex hac L. & dicta L. *Pactum quod dotali.* Si pater instrumento dotali caverit, ne filia quid aliud præter dotem ex hereditate patris speraret, hæc conventio jus legitimæ successionis non mutat, quia privatorum cautio Legis auctoritate non censetur, ut excludat liberos à legitima successione parentum, L. ult. *de suis & legit.* Privatorum cautione Legibus non est refragandum, ne Falcidiâ heres scriptus utatur, L. L. *Quod bonis.* §. 1. C. *Ad Leg. Falcid.*

2. Hereditas pacto tolli non potest, quia, ut ait Justinian. ex Papiniano, L. *Siquando.* §. *Illud. C. de inoffic. testam.* meritis, id est, præmiis magis filii ad paterna obsequia provocandi, quàm pactionibus adstringendi.

3. Spes hereditatis pacto rejici non potest, qui hereditatem nondum delatam repudiat: putà heres institutus sub conditione vel in diem incertum, qui pendente die vel conditione repudiat, nihil agit, L. *Is qui heres. de adqu. hered.* Qui viventis hereditatem repudiat, post mortem ejus hereditatem adire non prohibetur, L. *Qui superstitis.* eod. tit. Legatum vel fideicommissum relictum sub conditione vel in diem, ante diem vel conditionis eventum repudiari non potest, quia ad nos non pertinet, antequam dies vel conditio existat, L. *Si ita scriptum.* §. *Si sub conditione. de legat.* 2. Sic & bonorum possessio, quæ nondum de-

lata eſt, repudiari non poteſt, L. 1. §. *Decretalis. de ſucceſſ. edict.* Denique certa regula Juris eſt, quòd jus nondum quæſitum repudiari non poteſt, L. *Qui poteſt.* §. 1. *de R. J.* Repudiatio præſupponit jus delatum, privatio præſupponit habitum. Qui repudiat nondum delatam hereditatem, nihil agit cum effectu; non tam paciſci, quàm deſipere videtur.

4. Pactum de non ſuccedendo inter patrem & filiam lædit paternam pietatem, & omnia naturæ jura conturbat. Liberis parentum hereditas debetur jure proprio magis quàm ex voluntate patris, naturæ ſimul & parentum communi voto, L. *Scripto.* C. *unde liberi.* Omnia quæ noſtra ſunt, liberis ex voto paramus, L. *Nihil intereſt.* §. *Sed numquid. de bon. libert.* Eo iniquior eſt hujuſmodi renuntiatio, quòd hereditas paterna non à patre ſolo, ſed per patrem à majoribus datur, L. 3. *de interdict. & relegat.* Unde legitima hereditas non dicitur obvenire liberis, ſed ad eos redire, L. *Quo tutela. de R. J.* L. 3. *Si quis omiſſ. cauſ. teſt.* L. *Juriſconſultus. de gradib. & affin.* Terent. in Andria: *Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.* Idem in Hecyra: *Ea ad hos redibat lege hereditas.* Non valet pactum, quia hoc pater non modò filiæ adimit paterna, ſed & res majorum quæ ad filiam ſuo jure pertinebant, & quaſi poſtliminio ad eam rediturae erant, magiſque reddi, quàm dari, magis redire quàm pervenire videbantur. Ratio naturalis quaſi lex tacita liberis paterna bona addicit, velut debitam ſucceſſionem, L. 7. *de bon. damnat.* Pater paciſcendo cum filia de tollenda ſucceſſione, prævaricatur adverſus naturam, peccat contra ſe ipſum, contra paternam pietatem, ſævit in propria viſcera, ſibi & naturæ vim infert; uno verbo deſtruit omnia jura naturalia & civilia, nimirum jura ſanguinis, jura ſuitatis, & agnationis, quæ pacto tolli non poſſunt, L. *Jus agnationis. de pact.* L. *Tutelas. de capit. minut.* L. *Jura ſanguinis. de R. J.*

5. Pactum hujuſmodi injuriam facit naturæ & liberis, quatenus æqualitatem, quæ à natura conſtituta eſt inter liberos, conturbat, invidia onerat patrem, & domi bellum civile conflat, dum uni detrahit, ut alteri gratificetur: inde adverſus parentes querelæ, filias modicas dotes ad impares nuptias, vel in Monaſterium velut in inſulam relegari, ut de filiarum paupertate maſculi locupletentur. Hieronym. ad Demetriadem: *Certè qui religioſiores ſibi videntur, parvo ſumptu, & qui vix ad alimenta ſufficiat, virginibus dato, omnem cenſum in utroque ſexu ſæcularibus liberis largiuntur.*

6. Pactum

6. Pactum de non succedendo inter patrem & filiam non valet, perinde ac conditiones, quæ ultra modum servis in manumissione imponuntur, non valent, quia onerant libertatem, L. 1. §. *Quæ onerandæ. quar. rer. act. non dat.* Et conditio, si non nupserit, apposita institutioni vel legato, non valet, quia impugnat libertatem matrimonii, L. *Titio centum.* §. *Titio centum. de condit. & dem.* L. *Hæres meus.* §. ult. *Ad Trebell.* L. *Adigere. de Jur. Patron.* L. 1. C. *de indict. viduit. toll.* Ita pactum filiæ de non succedendo non valet, quia ferè adimit spem nuptiarum: vix enim puella inveniet maritum, saltem non imparem, si puella, ne nuptias moretur, modica dote accepta cogatur successionem paternam à se abdicare. Domi consenescit virgo, ὑπὸ ὀ... [Greek partly illegible: ὑπαρχμὸς], tristis victima fraterni quæstus, nisi maritum redimat damno rei suæ.

7. Hujusmodi renuntiatio quæ fit à filia stipulante patre, nuptialibus in tabulis, viribus omnino carere videtur, quia proficiscitur à filia quæ in potestate patris est: velle non creditur, quæ non potest dissentire, ac etiam emancipata non haberet liberum dissensum, propter reverentiam & auctoritatem patris, quæ facilè persuadet etiam emancipatis, L. *Fidejussor.* §. 7. *de pignorib.* & licèt doli præsumptio absit à patre, tamen si filia dote contenta, paternæ successioni renuntiet, invita nec sine dolo id facere præsumitur, propter enormem læsionem, cujus ratio habenda est, quoad rescissionem pacti. Etsi enim ob enormem læsionem in patrem non detur actio de dolo, datur tamen actio in factum, L. *Si superstite.* C. *de dot.*

Et si quod gestum est inter patrem & filiam, spectemus, pactum dotali instrumento comprehensum de non succedendo, non debet nocere filiæ, quasi res inter alios acta. Instrumentum nuptiale non est actus nubentis, sed contractus familiæ, cui parentes dant legem, in quo non requiritur filiæ consensus, sed agitur parentum negotium: nec enim puella eligit maritum, sed quem pater elegerit, admittit: qua de causa non sine velo hic apparet. Ambros. de Abraham: *Consulitur puella, non de sponsalibus: illa enim judicium spectat parentum: non est enim virginalis pudoris eligere maritum, sed jam desponsata viro de profectionis consulitur die.*

8. Pater non potest exhæredare filiam sine causa, nec extra testamentum, L. *Filium. de bonor. poss. contr. tab.* L. *Si patronus.* §. *Ex testamento. de bon. libertor.* At si filia dote contenta pater-

næ ſucceſſioni renuntiet, revera per renuntiationem exhæredatur, & exhæredari dicitur, L. *Si emptor.* §. 1. *de rei vindic.* L. *Si ſoror.* §. *Lucius. ſolut. matrimo.* L. *Qui volebat. de hæred. inſt.* Quis ferat igitur exhæredationem pacto factam contra leges valere? Donatio inter patrem & filiam non valet, propter patriam poteſtatem, L. *Donationes.* C. *de don. int. vir. & uxor.* Quo jure igitur filia patri remittit ſpem futuræ ſucceſſionis, nonne remiſſio illa eſt donatio, vel quaſi donatio, L. *Cùm pater.* §. *A filia. de legat.* 2.

Nec me movent objecta in contrarium, licèt pactum de non ſuccedendo valeat quoad patrem. Inde non ſequitur idem pactum valere quoad filiam. Longè alia eſt ratio patris ac filiæ. Pater qui habet liberos in poteſtate, & paciſcitur de ſucceſſione filii, non gratuitò, acceptâ pecuniâ rectè renuntiat, quia ultro renuntiat, nec poteſt vim pati. Renuntiatio filiæ quæ eſt in poteſtate patris, non caret ſuſpicione vis & metûs. Renuntiatio patris facilè admittitur, quia ſucceſſio parentibus defertur contra votum ipſorum, turbato ordine mortalitatis, L. *Nam etſi parentibus. de inoffic. teſtam.* Renuntiatio filiæ vix admittitur, quia ſucceſſio liberorum eſt favorabilior tum reſpectu legis, cùm naturæ & voti: parentum quippe debetur liberis ex communi naturæ & parentum voto, L. *Scripto. unde liberi.*

Denique Reipublicæ intereſt, ne filia dote accepta, futuræ ſucceſſioni renuntiet, quia plerumque eveniret ut nulla, vel modica dote accepta, futurorum ſpem abjiceret, impatientiâ moræ nuptiarum: quæ ratio eſt, cur ex decreto D. Marci de alimentis in futurum tranſigi vetatur, ne hi quibus alimenta relicta ſunt, facilè, id eſt, temere tranſigant, contenti modico præſenti, L. *De his. de tranſact.* Ætati & fragilitati ſexus conſulendum, ne puella quæ eſt in poteſtate patris, quæ non habet velle nec nolle, feſtinatione nuptiarum magnarum opum ſpem contemnat.

Tot argumentis facilè eliditur pactio de non ſuccedendo inter patrem & filiam: quanto magis ſi regia puella, ut nuper contigit in cauſa Divinæ Heroïnæ Tereſiæ Auſtriacæ Reginæ Chriſtianiſſimæ, renuntiet ſucceſſioni Regni, vel Principatus. Legatus Cæſaris non poteſt invito Principe abdicare Imperium, & abdicando nihil agit, L. *Legatus. de offic. Præſid.* Et hoc argumento ibi probat Bart. donationem urbis Romæ, quæ tribuitur Conſtantino, nullam & irritam eſſe, quaſi Imperatori non

licuerit alienare & cedere Imperium urbis, propter arctiſſimum vinculum, quod ita contrahitur inter Imperatorem & Imperium, ut pacto, donatione vel ceſſione quapiam diſſolvi non poſſit. Eodemque argumento Jacob. Butrigarius in Procem. Cod. probat Regem non valere Regno renuntiare; & ubi Diocletianus & Maximianus Imperium depoſuere tœdio Principatus, eis dictum eſt ab auctore Panegyrici ipſis dicti, *Imperium eis non traditum in cauſa mutui, vel commodati, ſed æternum; non domino, ſed ſervo.*

Alia etiam peculiari ratione Regibus & Principibus fas non eſt Regno renuntiare, quia Regnum non eſt hæreditas, nec ſucceſſio, quæ deferatur ex 12. Tab. vel Edicto Prætoris; ſed promotio quæ Dei Regum Regis nutu diſponitur; vocatio & miſſio cæleſtis, per quam Reges à Deo vocantur in ſalutem & regimen populorum. *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* Rom. 31. Qua ratione Gloſſæ & Joan. Andreæ in cap. *Quoniam. de renunt.* in VI. placuit Rom. Pontifici non licere Pontificatui renuntiare, quaſi non ſit Sacerdotium tantùm, ſed munus divinum, quod contemni non poteſt, ne injuria fiat factori tanti beneficii. Et hoc motu Gregorius I. invitus electus Pontifex, è fuga revocatus, conſenſit electioni de ſe factæ, quia divinis judiciis non poterat reſultare, ut fatetur ipſe libr. 1. epiſt. 20.

Et Conſtitutio ipſa Bonifacii, quâ ſtatutum eſt Pontificem renuntiare poſſe apici Pontificio, ſua labe non caret: videtur enim legem condidiſſe in rem ſuam, ut renuntiationem quæ proximè facta erat, à Petro Morono dicto Celeſtino V. propria lege ſanciret, & adempta poſtliminii ſpe, ab eo tutus eſſet.

Hoc ſemel ſtabilito, quod renuntiatio filiæ futuræ ſucceſſioni ipſo jure non valet, ſciendum eſt, an convaleſcat jurejurando appoſito contractui. Ex Conſtitutione Bonifacii VIII. cap. *Quamvis. de pact.* in VI. quam ſecuti ſunt omnes Canoniſtæ, & quâ maximè nitebantur in cauſa Reginæ, hujuſmodi pactum valet, ſi jurejurando ſit ſancitum propter religionem jurisjurandi: ſed nihil prodeſt jusjurandum, ut pactum ipſo jure nullum firmetur.

1. Cùm diviſi ſint fines Regni & Sacerdotii, non potuit Pontifex lege ſua tollere ea quæ ſunt Juris Civilis, ſaltem extra metas ſuæ ditionis temporalis, cap. *Venerabilis. qui fil. ſint legitim.*

2. Bonifacius VIII. Celestini renuntiatione Pontifex factus, suæ causæ nimium indulsit, & quascumque renuntiationes valere voluit, ut renuntiatio Pontificatus, de cujus viribus diffidebat, eodem jure censeretur.

3. Pactum contra jus elicitum non purgatur religione jurisjurandi, L. *Juris gentium.* §. *Et generaliter. de pact.* L. *Si quis inquilinos.* §. ult. *de legat.* 1. L. *Nullum. de obseq. parent. & patron. præstand.* L. *Adigere. de Jur. Patron.* L. *Non dubium.* in fin. C. *de legib.* Imò & ipso jure Pontificio jusjurandum contra leges, vel bonos mores præstitum, non est obligatorium, non parit obligationem, neque actionem, cap. *Non est obligatorium. de R. J.* in VI. quod auctorem & sibi contrarium habet ipsum Bonifacium. Jusjurandum non est vinculum iniquitatis, cap. *Quanto. de jurejur.* can. *Inter cætera.* 22. qu. 4. Jusjurandum est argumentum & signaculum bonæ fidei, pignus veritatis, non instrumentum doli, nequitiæ & insidiarum: alioquin jusjurandum rei sacræ in maleficium desineret. Et hoc est quod voluit Bart. in L. *Si quis pro eo. de fidejuss.* jurejurando non sanciri renuntiationem futuræ successioni à filia factam.

Alia & ratione jusjurandum contractui nulli & irrito vires non addit, quia jusjurandum induit legem & naturam contractus, cui apponitur, L. ult. C. *de non numer. pecun.* cap. *Quemadmodum. de jurejur.* Ex quo rescisso contractu corruit jusjurandum ei adjectum, velut statua labente sua basi: imò & jusjurandum vetatur in contractibus & compromissis, ne detur occasio perjurio, L. 2 C. *de indict. viduit. toll.* Auth. *Decernit.* C. *de recept. arbitr.* Nazianzen. orat. 30. *Exploso jurejurando nihil vetat, quin renuntiatio filiæ quæ irrepsit pacto, tamquam nulla & irrita fatiscat.*

Item perjurii pœna non cadit in filiam, quæ est in potestate patris, quæ invita in necem suam jurare censetur: pejerare non videtur, qui deceptus & nimis læsus jurat, L. *Qui jurasse. de jurejur.* L. ult. *Qui satisd. cog.* Liberto qui rem sibi à Patrono subripi scivit, nec prohibuit, non denegatur actio furti, quia ignoscendum est liberto, quem pudor ad resistendum impedit, L. pen. *de furt.* An deterior erit conditio filiæ, quæ à patre jurejurando adigitur bonis paternis renuntiare, quam pudor & reverentia vetat, ne patris imperio resistat? Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipsa nequitia potest vincere. Augustin. de Civit. libr. 1. cap. 4. *Quo pacto vincet*

puella reverentiam paternam, quæ nequiores vincit & occupat?

Expugnandæ Bonifacii Constitutioni telum ministrat ipse Pontifex, dum quasi diffidens & suspensus jus novum, & universo Juri Civili contrarium tentat: nec enim sola religione jurisjurandi jus novum tuetur, verùm etiam aliis cautelis & adminiculis quæ vix simul concurrere possunt, prior est ut renuntiatio non valeat, nisi accepta dote, quæ dos non potest intelligi, nisi modus dotis congruat rebus præsentibus & futuris, quibus renuntiatur: quia dos est repræsentatio legitimæ. Altera est ut renuntiatio sit expers vis & metus, quæ vix abesse potest: nemo enim sanus aut volens suum jactare præsumitur, L. *Cùm de indebito. de probat.* Et sola reverentia paterna vis & metus præsumptionem inducit, L. 1. §. *Quæ onerandæ. Quar. rer. act. non det.* Velle non creditur qui obsequitur imperio patris, L. 4. *de R. J.*

Hæ omnes rationes optimæ præstò erant in causa Reginæ. Hoc jure lubentiùs quàm ferro ingentes ditiones repetebat Rex Christianissimus. Jam felices vindiciæ variis palmis, & clariorum urbium deditione latiùs provehebantur. Laudanda Principis moderatio, qui victoriæ modum imposuit, ne Christianæ Reipublicæ damno triumpharet. Rebus suis non pepercit, ut Christiano sanguini parceret. Pietatis causâ abstenta hereditas, Divinis conjugibus pietatis præmium sit, felix soboles, felix regnum, & multos post annos melioris regni consortium.

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. II. *De clandest. despons.*

Habita XIX. Octobris M. DC. LXXIII.

NTER omnes constat clandestina matrimonia nulla & irrita esse, tum ex Constit. Alexandri III. quæ extat in hoc cap. cùm ex Conc. Lateranensi habito sub ipso Alexandro III. cap. *Cùm inhibitio.* infr. hoc tit. & ex Conc. Trident. sess. 24. *de matrim.* cap. 1.

Clandestina matrimonia primùm vivæ vocis oraculo damnavit Christus in Samaritana, cùm ei jam sextum virum clanculum nactæ dixit : *Et nunc quem habes, non est vir tuus.* Joan. 4.

Clandestina matrimonia damnarunt universi Patres. Platonis & Zenonis qui λαθραίους γάμους, occultas nuptias admittebant, sententiam damnavit Joan. Chrysost. Homil. 1. in Matth. Qua religione clandestina matrimonia exploserit Tertull. lib. 2. ad uxorem, cùm matrimonium definivit, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum angeli renuntiant : quasi diceret : Matrimonium est, quod sacerdotali benedictione, & oblatione, id est, sacrificio Missæ obsignatur, & angelos testes habet, id est, proprios Sacerdotes cujusque Ecclesiæ, quibus Angelorum nomen tribuitur ex Joanne, Dionysio & aliis.

Et quod Basilius epist. 3. ad Amphiloch. cap. 25. scripsit, fornicationem neque esse matrimonium, neque initium matrimonii, ἡ πορνεία γάμος οὐκ ἔστι, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή; non de alio intelligi debet, quàm de eo fornicationis genere, quod matrimonii imagine & nomine adumbratur, de quo consulebatur an esset matrimonium. Et hoc satis ostendit, quod sequitur, taliter conjunctos separandos esse, & si noluerint, fornicationis

pœnam eis infligi. Nec injuriâ: revera enim tale matrimonium nihil aliud eſt, quàm mera fornicatio, concubinatus carens nomine, & concubium negativum.

Quantum id genus matrimonii deteſtata ſit Eccleſia Gallicana, ſatis intelligimus ex eo quod ipſius proprium inſtitutum eſt, bannorum nuptialium ſolemnitas, quæ eſt optima cautio adverſus clandeſtina matrimonia, ſi ea rectè & ſincerè utamur.

Clandeſtinum verò matrimonium eſt, quod clam factum eſt, omiſſis denuntiationibus, coram non proprio Parocho, & ſine teſtibus, cap. *Cùm inhibitio.* infr. hoc tit. cap. ult. *Qui matrim. accuſ. poſſ.* & Conc. Trid. proxim. laudat. loco. Clandeſtinum matrimonium eſt, quod fit clam, omiſſis denuntiationibus, quas bannos vocant, cap. *Cùm tuâ. de ſponſal.* quod inſcribitur Epiſcopo Belvacenſi: ex quo colligitur, Romanam Eccleſiam bannorum ſolemnitatem, ut quamplurima alia, hauſiſſe ex inſtituto Eccleſiæ Gallicanæ, & nomen ipſum quod eſt Gallicum, civitate donaſſe. *Bannis*, inquit, *ut tuis verbis utar, in Eccleſiis editis.* Romana ſcilicet Eccleſia non dedignatur rectas aliarum Eccleſiarum conſuetudines ſuas facere, can. *Novit.* 12. diſt. Clandeſtinum matrimonium eſt, ut ſingula ejus veſtigia perſequamur, quod fit clam, abſque Parocho & teſtibus. Clandeſtinitas in matrimonio ſemper doli ſuſpecta eſt. Qui clam contrahit matrimonium, dolo facere videtur, ut inceſtis vel injuſtis nuptiis impunè ſit. Ex facto clandeſtino dolus præſumitur Exinde clam contrahens inceſtas nuptias graviùs punitur: ſi palam contractum ſit, mitiùs cum eo agitur: palam delinquens ut errans majore pœna excuſatur, clam committens ut contumax plectitur, L. ult. *de rit. nuptiar.*

Clandeſtinum matrimonium eſt, quod præſumitur clam eo, qui prohibere poteſt, id eſt, inſcio Parocho, ut in interdicto *Quod vi aut clam.* Clam facere videtur, qui facit clam eo quem prohibiturum intelligit, & à quo proſpicit ſe prohibitum iri, L. 3. §. ult. & dd. ſeqq. *Quod vi aut clam.*

In matrimonio clandeſtinitas ſcelus & flagitium eſt, quia plerumque affectatur, ut impedimenta matrimonii celentur, ut inceſtæ vel injuſtæ nuptiæ impune contrahantur, inter cognatos & affines, vel impares inter perſonas. *Impares nuptiæ in villa, & ſine teſtibus factæ,* ait Apul. 6. Metamorph. *Nuptias clausâ domo fecimus,* ait Senec. 7. Controv. de nuptiis dominæ cum ſervo.

In matrimonio damnatur clandestinitas, quia in eo maximè spectanda est honestas publica : semper in conjunctionibus, id est, in nuptiis, non solùm quod licet, spectandum est, sed & quod honestum sit, L. *Semper. de rit. nuptiar.* L. *Semper. de R. I.* In matrimonio naturale jus, id est, naturalis ratio & pudor inspici debet, L. *Adoptivus. §. 2. de rit. nuptiar.*

In matrimonio spectanda est honestas publica, maximè honestas Ecclesiæ, cap. 3. *de sponsalib.* ne matrimonium quod est Sacramentum, & seminarium fidelium, contrahi videatur sine ministerio & testimonio Ecclesiæ, cujus maximè interest, ne Sacramenti dignitas dehonestetur. In matrimonio violatur honestas publica, infringitur honestas Ecclesiæ, si fiat contempto Parocho, & spretis solemnibus Ecclesiæ. Ideo in nuptiis desiderantur solemnia, ut evitetur clandestini vitium. Si puellæ legatum relictum sit sub conditione nuptiarum, legatum non debetur, priusquam nuptiarum accedat festivitas, L. *Sancimus. C. de nupt.* Conditio nuptiarum nudis nuptiis non impletur, sed solemnibus nuptiis, secuta festivitate, id est, solemnitate nuptiarum. Ob id in nuptiis solemniter fiebat deductio nuptæ in domum mariti, & aqua ignique acceptio, L. 5. *de rit. nuptiar.* L. pen. *de don. int. vir. & uxor.* Ob id per triduum solemne epulum nuptiale producebatur, quo se refert Ambros. epist. 65. *Occurrit pro foribus socer, generum introduxit, filiam reconciliavit, & ut lætiores dimitteret, triduo tenuit, quasi repararet nuptias.* Id est, quasi nuptiæ ab initio contraherentur, adhibitis suis justisque solemnibus. Et quod pene præterii, solemnitatis causâ nuptialibus tabulis decem testes adhibiti. Ambros. ad virginem lapsam : *Inter decem testes confectis sponsaliis, nuptiis consummatis.*

Matrimonium suapte naturâ abhorret & detestatur clandestinitatem, & cùm sit res sancta, quasi sacerdotium laïcorum, vinculum religionis, quo fideles Deo & Ecclesiæ magis quàm uxori adunantur, communio & consortium rerum divinarum & humanarum, l. 1. *de rit. nup.* L. 4. C. *Expil. hæredit.* Signaculum & instrumentum fidei catholicæ, eodem jure censendum & tractandum est, ac ipsa fides. Inter fideles non est censendus, qui fidem publicè, constanter & perpetuò non profitetur. Haud satis est intus credere quæ sunt fidei, eadem ultro profiteri oportet usque ad vincula, usque ad tormenta, usque ad necem. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem,*

tem, ex verbis Apost. ad Rom. cap. 10. Hinc Augustin. de Fid. & Symbol. cap. 1. *Quoniam fides à nobis officium exigit, & cordis & linguæ salvi fieri non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem quam corde gestamus. Confitentes se coram hominibus confitebitur Christus apud Patrem, negantes vel dissimulantes negabit & præteribit.* Testem ipsum de se & auctorem habemus, Matth. 10. *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est; & qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.* Memoratur à Gregorio Turonensi libr. 2. cap. 33. infelix exitus Gundobaldi Regis Burgundionum, qui agnito errore Arianismum ejurare non sustinuit, ne suos sibi infensos faceret, etsi monitus ab Avito Viennensi Episcopo.

Hoc jure Sacramentum matrimonii, velut pignus & præmium fidei palam & publicè suscipiendum, & susceptum palam tuendum & colendum. Verè & sincerè conjunctus non est, qui quam duxit uxorem, non profitetur, negat vel dissimulat. Injuriosum est non confiteri uxorem, cui Deo auspice conjunctus es, quam de impare parem fecit gratia & vinculum Sacramenti. Quàm tristes exitus habent hujusmodi dubia & incerta conjugia! Deum ultorem habet contempta Sacramenti religio. Vitam & uxoris pudicitiam pæne fuit ut perderet Abrahamus, dum Saram sororem finxit, & uxorem tacuit; & quò factum excuset, valde laborat Augustin. Quæst. in Genes. cap. 26. quod refertur in can. *Quæritur.* 22. qu. 2.

Matrimonium est Sacramentum & magnum Sacramentum: *Sacramentum hoc magnum in Christo Jesu, & in Ecclesia*, Eph. 5. Matrimonium est vinculum honorabile: *Honorabile conjugium in omnibus & torus immaculatus*, Hebr. 13. *Mulier est gloria viri*, 1. Cor. Qua fronte clancularium carnis commercium Sacramenti honore dignari audeas, quod velut furtum & latrocinium celatur? Quomodo honorabile dici potest, quod furtim contrahitur, celandi animo, & velut turpe celatur? Quomodo mulier dicetur gloria viri, quæ nomine, honore & dignitate uxoris caret? Per matrimonium vir & uxor ita conjunguntur, ut vir debeat adhærere uxori suæ: *Et adhærebit uxori suæ*, Levit. 18. Quando vir intelligetur adhærere uxori suæ, quam uxorem non agnoscit, quam vicini rident ut uxorem usurariam & concubinam? Matrimonium ut verè dicatur matrimonium, contrahendum est in Domino, id est, nomine Domini: *Cui vult, nubat in Do-*

mino, 1. Cor. 7. An matrimonium contrahitur in Domino, quod cum Domino non contrahitur, quod conciliatricem Ecclesiam, conciliatores Angelos, id est, proprios Sacerdotes, non habet? Denique ex hoc cap. matrimonium est quod fit in facie seu conspectu Ecclesiæ, præmissis denuntiationibus, coram Parocho & testibus. His deficientibus vel singulis eorum, clandestinum, id est, nullum & irritum est matrimonium.

Dices: In hoc matrimonio non defuere denuntiationes, non defuit Parochus, non defuere testes. Desinas igitur de clandestinitate hujusmodi matrimonium calumniari, postquam semel legi satisfactum est, & Parochus suis partibus functus est. Tantisper consule pudori nobilis puellæ, quæ fortè impari nupsit: æqui bonique accipe, ut matrimonium quod semel rite contractum est, pudoris causâ velo ducto obtegatur. Non sunt tam amarè tractanda jura nuptialia, L. *Si id quod donatum* §. *Si quas. de don. int. vir. & uxor.*

At ne veritati fucum faciamus, non abest clandestini vitium, nisi denuntiationes, bona, integra & perpetua fide fiant, nisi inter Missarum, id est, Missæ publicæ solemnia, per tres festivos dies repetantur, juxta verba Concilii. Neque sufficit denuntiationes fieri editis propriis nominibus, quæ pluribus communia esse solent: etiam qualitatem & conditionem personarum exprimi oportet, ut constet de personis. Numquid in actione in rem, quæ longè imparis est momenti, ut res vindicetur, non sufficit nomen rei edici? Etiam qualitatem & conditionem rei, locum, id est, situm & fines designari oportet, ne vindicatio quæ olim fiebat in re præsenti, detur incertæ rei, L. *Si in rem. de rei vindic.*

Et in hoc sæpius sub auctoritate Juris, id est, per illusionem & mendacium usurpata auctoritate Juris, perniciosè erratur. Denuntiationes fiunt non clarè & liquidò editis, sed perversis ac elisis nominibus, obscura voce, quasi sub modio, tacita qualitate & conditione personarum. Denuntiare non videtur, qui dolo & fallaciter denuntiat. Sicut rationes edere non videtur argentarius, qui malitiosè & in totum non edit, L. 8. *de edend.* Judicio adesse non videtur, qui circa columnas fori se occultat, ut creditorem evitet, & actori illudat, L. *Eum qui. de reb. auctor. judic. possid.*

Nec sufficit matrimonium semel publicè contrahi; imò necesse est, ut publicum & confessum permaneat: non videtur

in rem versum, nisi duret versum, L. *Si pro patre.* L. *Versum. de in rem vers.* L. *Utrum autem. de petit. hæred.* Non videtur solutum, nisi duret solutum, id est, nisi nummi perpetuò fiant accipientis, L. *Qui res.* in princip. & §. 2. *de solut.* Non videtur pervenisse, quod semel momento aliquo pervenit, nisi duret perventum, L. 2. §. *Pervenisse. de hæred. vel act. vend.* L. *Non videtur. de R. J.* Eadem ratione non videtur publicè celebratum matrimonium, quod publicum non perseverat. Ubi matrimonium latere cœpit, perinde est ac si ab initio latuisset. Non valet obligatio, vel actus quilibet, qui in eum casum recidit, à quo incipere non potest, L. *Pro parte. de servitut.* L. *Existimo.* §. pen. *de V. O.*

Denuntiationes à Lege requiruntur. Verba Legis cum effectu accipienda sunt: absit ut sanctissimæ Legi illudatur. Vetus querela est per obliquas artes & callida commenta Legibus illudi. *Per fidecommissa Legibus illudimus*, inquit Hieronym. ad Nepotian. *Inter Leges ipsas delinquimus, inter jura peccatur*, ait Cyprian. epist. 1. Cùm quæritur de observanda & tuenda lege, nequaquam habenda est acceptio personarum. Nulla est ratio pudoris, ubi versatur dispendium & periculum animæ. Summa est ratio quæ pro religione facit, L. *Sunt causæ. de Religios. & sumpt. fun.* L. 2. §. *Locorum. Ne quid in loc. public.* Falsus pudor, erubescendus & pudendus pudor, qui peccandi occasionem & materiam præstat. Juvat exemplum Magdalenæ, quæ frontosa in peccato, frontosior fuit ad salutem; ut eleganter ait Augustin. in Psalm. 125. & 140. *Ubi pœnituit, quàm præfracta fronte, passis capillis, fuso unguento ad Christi pedes se abjecit! non erubescens ad Christum accessit, sed cum rubore à peccato recessit.*

Denuntiationum solemnitas optima ratione instituta est, ut clandestina matrimonia tollantur. Sed proh dolor! Optima legis cautio ferè abiit in irritum: sollicita & anxia providentia Legis ferè desiit in vacuam & inanem formulam, quæ pecuniâ redimitur. Hodie denuntiationes non sunt quod nomine sonant, sed tantùm vectigal matrimonii, fœnus Ecclesiæ, & denuntiationum redemptio.

Nec sola est hæc noxa clandestini matrimonii, quòd in eo neque matrimonium, neque vir, neque uxor apparet; vitio vitium, ut squamma squammæ cohæret: nimirum ex eo suscepti liberi, tamquam spurii & incerto patre nati non agnoscuntur.

Justi & legitimi matrimonii argumentum est, quòd certi sunt liberi, quos nuptiæ demonstrant: pater agnoscit liberos, eosque apud acta profitetur, L. *Cùm de ætate.* L. *Imperatores.* §. ult. *de Probat.* Nonne Deus Pater, ne Patris officio deesset, trino testimonio JESUM CHRISTUM Filium probavit. Primum, cùm à Joanne baptismum suscepit, ad ripam Jordanis, audita voce de cælo: *Hic est Filius meus, in quo mihi complacui.* Matth. 3. Tum in monte Sion, ubi Christus transfiguratus est, testibus tribus discipulis, rursus audita est vox de cælo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, audite ipsum*, Matth. 17. Marc. 3. Tertium, cùm Christo exclamante, *Pater, clarifica nomen tuum*, insonuit vox de cælo dicens: *Et clarificavi, & iterum clarificabo*, Joan. 12. Nimirum maximè in novissimo judicio clarificabitur Filius, cùm judicabit duodecim tribus Israël, & cum his universum genus humanum, quia *Pater omne judicium reliquit Filio*, Joan. 5. Deus Pater Patris officio functurus, agnovit Filium; tot miraculis probatum, etiam proprio testimonio, & sacræ vocis suffragio probari voluit. Quo jure apud vulgus hominum dicetur Pater, qui nec matrem agnoscat, filium negat? Quale est matrimonium, in quo neque matrimonium, neque vir, neque uxor, neque liberi apparent? Quomodo constabit matrimonium, quod per omnia tenebræ & noctis silentium occupant?

Non desunt qui dicant, conniventibus oculis ferenda esse hujusmodi matrimonia, ne quid pejus eveniat, ne peccatores stupri laqueis irretiti, in eo consenescant, & ad exitum usque insordescant. Mitiùs agendum cum nobili puella, cum nobili aut Senatorio viro, ut horum pudori parcatur. Ruente in pejus sæculo, delicatulis & infirmis quoquo modo consulendum, & in lucro ducendum quidquid boni vel minus mali ab his elici vel exprimi potest. O quàm insana, quàm impia, & hæresi proxima est isthæc ratiocinatio! Medicus tabescentem partem corporis urit, secat, ut cæteras salvas faciat: medicus spiritualis iniquior aut imperitior letale ulcus animæ fomentis oblinict, & computrescere id finet, ne asperior & immitior videatur, quàm ferat ætas! Adeoque eo nequitiæ aut humanæ miseriæ perventum est, nefanda hæc conjugia, vel potiùs scelera ridentur; & quod horrorem movebat, mutato nomine risum & cachinnos movet. Delictum hominum ut excusetur, vitium sæculi dicitur. Resque turpissima & non nominanda honesto nomine ob-

velatur, matrimonium conſcientiæ vocitant, in quo omnes leges divinæ & humanæ labefactantur, evertuntur, conculcantur. Quænam ſocietas, quæ communio inter Sacramenta & maleficia ? Quæ ſocietas Chriſto cum Belial ? Væ vobis palpatores, & adulatores, qui ſtultis venenata oſcula & pocula propinatis, qui blandimentis & ſuavioribus conſiliis infelices animas detruditis ad inferos ! Væ vobis peſſimi inventi artifices ! Sacramenta à Chriſto inſtituta ſunt, ut velut flumina libero ſub cælo & ſole fluant, & ſalutari alveo Chriſtianum orbem irrigent, quæ malo ingenio dæmonum lucis oſorum, ſub terra & ſpecubus velut cloacæ & ſordium receptacula ducuntur. Quod Dei eſt, lucem amat : illic ſecretum noctis captatur, tempus ululantium ſtrigum & lamiarum, illis diſplicet nomen matrimonii, quia populare honeſtum & ſanctum eſt : placet opus nuptiarum, quia occultum & ſecretum eſt, & dæmonum genio propius : qui ſemper tenebris gaudent, σκότους δημιουργοὶ, tenebrarum artifices, ut ait Nazianz. orat. 3. in Julian. An iſtud diutius ferendum & diſſimulandum ſit, videant Epiſcopi, videant Magiſtratus, quorum una & par cura eſſe debet ſalus animarum : videant & caveant, ne à laïcis ulteriùs ſerpat hæc lues.

Diſciplinæ Chriſtianæ reſtitutio maximè pendet ex reformatione matrimonii, quod eſt ſeminarium fidelium. De hac enixiùs laborarunt Concilii Tridentini Patres, reſtituto Canone Lateranenſi, & ritu bannorum Eccleſiæ Gallicanæ. Sed hæc omnia vacua & inania ſunt, niſi Epiſcoporum & Magiſtratuum ope & ſtudio contineantur. De clandeſtino matrimonio dixi quod viſum eſt : pejus eſt quòd nuptiæ ſimulantur inter vagos & errones, & alios quoſdam cujuſvis diſciplinæ impatientes : nomen & honor matrimonii libidini & veneri ancillatur. Olim quàm multi nuptias ſimulabant, ut effugerent pœnam Legis Papiæ latæ contra cœlibes & orbos ! Ut legi fraus fieret, inſtrumenta nuptialia ſine nuptiis conficiebantur. Ut fraudi occurreretur, conſtitutum eſt ſolas tabulas nuptias non facere, L. *Donationes. de donat.* L. *Neque.* C. *de nupt.* Unà & conſtitutum eſt ſimulatas nuptias nullius eſſe momenti, L. *Simulatæ. de rit. nuptiar.* id eſt, non prodeſſe ad evitandam pœnam Legis Papiæ, ut indicat ipſa inſcriptio Legis, quæ eſt Caii, lib. 2. *Ad Legem Papiam.* Lex Papia ſimulatas nuptias non tulit, propter compendium fiſci, reſtituendi ærarii cauſâ bellis civilibus exhauſti.

Quanto justiùs apud fideles arcendum est simulatum matrimonium, in quo non quæritur de tuenda Lege Papia, lege nummaria, quæstuaria, & sordida, sed de tuenda Lege Dei & Ecclesiæ, sine qua nulla est salus ?

Sacramenta sunt gradus, per quos Deus è cælo ad nos descendit; catena aurea, per quam cælum terræ connectitur; tubuli & canales, per quos omnia ferè beneficia à Deo accipimus. Et hoc est quod ait Augustin. 22. de Civit. cap. 8. *Miracula fiunt per Sacramenta.* Matrimonium est Sacramentum, quo homines pæne sacri fiunt, quo uterus sterilis fœcundatur, quo Deus benedicit homini & semini ejus. Ne turbemus limpidissimum fontem gratiæ Christi, clandestinitatis & simulationis cœno & sordibus. Camelo similis qui aquam non bibit, priusquam fontem turbet. Vocetur Christus ad nuptias, quibus semel interfuit, & quibus semper interfuturus est, remoto clandestinitatis & simulationis vitio, rectoque fine matrimonii proposito; & venienti occurramus cum jubilo dicentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Ozanna in excelsis.*

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD CAP. *Quæsitum. De rer. permut.*

Habita pro inſtaurandis Scholis. Die XIX. Octobris M. DC. LXXV.

U o Clerici quæ eſt ſpecies hujus Cap. qui habebant Præbendas in diverſis Eccleſiis, eas invicem permutarunt ſpeciali pacto ea de re inito. Quæſitum eſt à Summo Pontifice, an permutatio quæ fuerat facta ex ſolo pacto privatorum ſine auctoritate Ordinarii, valeret. Conſultus Pontifex reſpondit non valere, maximè præcedente pacto, quod ſemper in ſpiritualibus, vel connexis ſpiritualibus labem ſimoniæ continet.

Ratio dubitandi erat, quòd permutatio quidem Dignitatum vetita eſt Conc. Turonenſi, ut ſcriptum eſt hîc, & cap. *Majoribus. de Præbend.* Verùm prohibitio Canonis videbatur non eſſe porrigenda ad Præbendas. Difficiliùs permutatio admittenda erat in Dignitatibus Eccleſiaſticis, quàm in Præbendis: quia Dignitas Eccleſiaſtica eſt jus merè Canonicum & ſpirituale, ut Canonia, quæ ſeparatur à Præbenda, quæ eſt quid temporale, quatenus conſiſtit in fructibus & ſtipendiis temporalibus, cap. *Dilecto. de Præbend.* cap. *Cùm omnes. de Conſtit.*

Præterea videbatur non eſſe valde incongruum & incivile, permutationem Beneficiorum fieri inter Clericos, quia uterque erat capax Beneficii. Semel ordinatus in una Eccleſia poteſt capere quæcumque Beneficia in eadem, vel alia Eccleſia, quia hujuſmodi Beneficium capit non ex pacto, non vi & poteſtate permutationis, ſed vi & poteſtate Ordinis, quo ſemel ſuſcepto fit habilis & idoneus ad aſſequenda quæcumque Beneficia Eccle-

siastica, ex quo Presbyter non potest ordinari sine titulo, sine certa Ecclesia, can. *Neminem.* can. *Sanctorum.* 70. dist. Et Beneficia quælibet Ordinum appellatione continentur, ut in can. *Ex multu.* 1. qu. 3. Beneficium Ecclesiæ, quod quidam Canonicam, vel Præbendam, aut Ordines vocant.

Item ex quo semel admissa est permutatio Beneficiorum, videbatur ea ex solo pacto possessorum valere, nec desiderari auctoritatem Ordinarii: quia si pactum esset vitiosum, frustra adhiberetur auctoritas Episcopi: quia solus Pontifex potest purgare labem simoniæ, si qua inest pacto hujusmodi, propter plenitudinem potestatis, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Et permutatione Beneficiorum semel de jure recepta, nihil vetat eam valere ex solo pacto inter Clericos. Frustra postulatur à Principe, quod de jure communi obtineri potest, L. *Imperatores. de reb. auctor. judic. possid.*

Tamen verius est permutationem Beneficiorum non valere omnino sine auctoritate Superioris.

I. Cùm quis ordinatur, non ordinatur sine titulo, sine certa Ecclesia, in qua quis ordinatus est, in ea perpetuò debet perseverare, dicto can. *Neminem.* dicto can. *Sanctorum.* Sicut ordinatio habet causam perpetuam, ita & titulus qui accedit ordinationi, eodem jure censetur: ita ut semel ordinatus non possit renuntiare titulo, non secus ac Ordini, neque discedere ab Ecclesia in qua ordinatus est, saltem nisi auctoritate Superioris: putà si propter utilitatem Ecclesiæ de una Ecclesia transferatur ad aliam, semel ordinatus pro vincto & inseparabili habetur. *In somnis sibi quis visus est catena alligari templo Neptuni, factus est sacerdos Divi.* Artemidor. lib. 5. I. Hinc edicto Prætoris cautum, ne in Jus vocetur qui propter loci religionem inde se movere non potest, L. 2. *de in Jus vocand.* Alligatus es Ecclesiæ, noli dissolvere vinculum, quo religione fortiùs, quàm ferro nexus tenereris: noli hac permutandi solertia per diversas Ecclesias vagari & discurrere, magis fugiens Dominum, id est, Episcopum, quàm aliam Ecclesiam petens.

II. Permutatio Beneficiorum non valet quidem per se ex pacto vel consensu privatorum, sed convalescit adhibita auctoritate Superioris, id est, Episcopi: licèt enim pactum possessorum, quod causam dedit permutationi, non careat labe simoniæ, quæ à solo Pontifice purgari & eximi potest; tamen permutatio valet adhibita auctoritate Episcopi, per quem purgatur labes

labes simoniæ, si qua inest, non jure suo, sed ex Constitutione Apostolica, per quam Episcopus potest dispensare contra jus in casibus expressis à Jure; ex Constitutione, inquam, Apostolica, quæ versa est in Jus commune, ex quo clausa est in Corpore Juris.

Diu & anxiè disputatum est, an permutatio Beneficiorum omnino valeret, non absque ratione.

1. Quia permutatio suâ naturâ similis est emptioni & venditioni, L. 2. C. *de rer. permut.* L. *Sciendum.* §. pen. ff. *de Ædil. Edict.* quomodo permutatio potest cadere in spiritualibus, quæ emptionem & nundinas abhorrent. Nonne Christus de templo ementes & vendentes flagello ejecit? Alienatio Beneficiorum vetita est, can. *Alienationes.* 12. qu. 2. Ergo & permutatio, quæ alienationis appellatione continetur. L. ult. C. *de reb. alien. non alien.*

A permutatione non abest labes simoniæ, quòd in ea Beneficium detur pro Beneficio. Etiam spirituale non potest dari pro spirituali, cap. ult. hoc tit. quia quæcumque res media sit, est vice pretii. Pro Beneficio quicquam dari non potest, neque obsequio, neque manu, id est, numeratione; neque linguâ, id est, promissione, can. *Sunt nonnulli.* 1. qu. 1. neque operâ, quæ inter socios est vice pretii, L. *Cum duobus.* §. 1. infr. *Pro socio.* Pro collatione Beneficii nihil potest dari, nequidem Fabricæ, vel donariis, id est, ornatui Ecclesiæ, can. *Ex multis.* 1. qu. 3. Atque ita Beneficium pro Beneficio dari vel permutari non potest.

Item collatio Beneficii debet esse libera, cap. unic. *de rer. permut.* in VI. At si collatio fiat ex causa permutationis, collatio non potest dici credíve libera, cùm collatio sit necessaria, & Ordinarius cogatur conferre permutantibus, cap. *Cùm venerabilis. de except.* dicto cap. unic. *de rer. permut.* in VI. Clem. unic. eod. tit.

Imò permutatio debet fieri sine fraude, dicto cap. unic. *de rer. permut.* in VI. At permutatio non caret fraude, cùm fiat in fraudem Ordinarii, cui ex permutatione adimitur libera collatio Beneficii, quæ jure communi ad eum pertinet, can. *Omnes Basilicæ.* 16. qu. 7. Necnon permutatio non vacat fraude & dolo, hoc ipso quòd permutatio fit ex pacto præcedente permutantium, ut Beneficia conferantur permutantibus: at non valet ulla pactio in spiritualibus, cap. *Cùm pridem.* cap. ult. *de*

pact. Ex quibus facilè concluditur permutationem Beneficiorum omnino explodendam esse.

Adde. Renuntiatio Beneficii coram Ordinario fieri debet purè & simpliciter sine aliqua pactione, conditione, vel modo, dicto cap. *Cùm pridem.* Solus Summus Pontifex potest admittere resignationem in favorem: Ergo Ordinarius non potest admittere renuntiationem, si fiat ex causa permutationis. Renuntiatione semel admissa vacat Beneficium, & extinguitur jus omne quod renuncians habebat in Beneficio. Per renuntiationem circumscribitur pactum præcedens factum de renuntiando causâ permutationis, & remanet nuda & simplex renuntiatio, quam sequitur libera collatio. Sublato pacto, & causâ permutationis pacto appositâ, Ordinarius non potest conferre Beneficium ex causa permutationis, quæ renuntiatione ipsa soluta & extincta est: Ordinarius ipse non obligatur ex pacto permutantium: nemo ex alieno facto obligatur, L. *Solvendo. de negot. gest.* L. *Debitorum.* C. *de pact.* Nemo oneratur ex alieno facto, L. *In causæ. de Procurator.*

Permutatio quoque Beneficiorum, tantùm fieri debet propter utilitatem Ecclesiæ, ex hoc cap. putà, si unus è Beneficiatis sit utilior in majori Ecclesia. Hoc argumento permutatio Beneficiorum non debet fieri ex pacto privatorum. Vix sperandum est, ut paciscentes magis sollicíti sint de utilitate Ecclesiæ, quàm de privata. Episcopus ob utilitatem Ecclesiæ potest transferre Clericum de Ecclesia ad aliam: sed hujusmodi mutatio non fit ex pacto privatorum, sed officio judicis proprio motu, causâ cognitâ, & sine pacto possessorum, ne permutantes videantur sibi invicem conferre Beneficia: & mutatio illa non est dicenda permutatio quæ fit tantùm inter contrahentes; sed translatio, quia magis transferuntur nutu & auctoritate superioris, quàm proprio consensu.

Tandem tamen obtinuit collationem ex causa permutationis valere, licèt præcedat renuntiatio ex causa permutationis, quia collatio hujusmodi non ex pacto, sed honesta interpretatione videtur fieri officio judicis ob utilitatem Ecclesiæ, ut in cap. *Nisi essent. de Præbend.* Pensio reservata super Beneficio confirmatur, non ex pacto partium, id est, habita ratione pacti, sed ex jussione, id est, sententiâ judicum pro bono pacis. Pactum præcedens non vitiat permutationem, sed vitiatur, & pro non scripto habetur, ita ut collatio ex causa permutationis rema-

neat, quasi collatio libera & simplex : ut in aliis casibus turpis conditio apposita institutioni non vitiat institutionem, sed remittitur, & institutio pro pura habetur, L. *Quæ sub conditione. de condit. instit.*

Permutatio Beneficiorum per se nulla & vitiosa est, quia non caret labe simoniæ : sed quod vitii inest, purgatur auctoritate Superioris. Multa sunt quæ per actionem peti non possunt, quæ præstantur officio judicis, L. *Ædiles. §. Item sciendum. de Ædil. Edict.* L. *Quintus Mutius. de ann. legat.* Non injuriâ fiunt quæ jure potestatis à Magistratu fiunt, L. *Injuriarum. §. Quæ jure. de injur.* Auctoritas judicis est complementum & subsidium omnium actionum, ut quod his deest, suppleatur officio judicis. Officium judicis latissimum est, in multis liberum esse debet : unde officium judicis dicitur nobile. Rerum expediendarum causâ multa relinquuntur arbitrio judicis, quæ commodiùs explicari non possunt.

Permutatio Beneficiorum fieri debet auctoritate Superioris, & majorem potestatem desiderat. Inferior Episcopo non potest admittere permutationem, licèt collatio Beneficiorum possit pertinere ad inferiorem ex privilegio, vel consuetudine præscripta, cap. *Dilecta. de major. & obed.* cap. *Vulterana. de Elect.* cap. *Mandatum. de Præbend.* in VI. Inferior Episcopo non potest conferre Beneficia ex causa permutationis, quia hujuscemodi collatio solùm datur Episcopo à lege, ex Constitutione scilicet Apostolica, quæ tacitæ dispensationis vim habet.

Permutatio debet fieri de Beneficio Ecclesiastico cum Beneficio Ecclesiastico, ex hoc cap. & cap. unic. eod. tit. in VI. quia spirituale non potest permutari nisi cum spirituali. Spirituale non potest permutari cum temporali, cap. *Ad quæstiones.* cap. ult. hoc tit. quia nulla est societas Christo cum Belial.

Beneficium potest permutari cum Capella, vel præstimonio quod confertur in titulum, quia præstimonia Beneficiorum Ecclesiasticorum jure censentur, cap. *Quoniam. de concess. Præbend.* in VI. Et hæc est sententia Joan. Andreæ in cap. unic. hoc tit. in VI. & Clem. unic. eod. tit. & Friderici Senens. tract. *de permut. Benefic.* num. 22.

Superest quæstio, an Beneficium Ecclesiasticum possit permutari cum Capella vel obitu modò fundato ad hoc ut permutetur cum Beneficio. Ratio dubitationis erat, quòd hujusmodi

Capella, etsi non sit Beneficium Ecclesiasticum, non est res omnino profana. Sola destinatione res fit sacra, vel quasi sacra, L. *Si nondum.* C. *de furt.* Oblatione patris filia consecratur, ut illo loco Virgil. 11. Æneid. *Ipse pater famulam voveo.* Atque ita videtur quasi Beneficium posse permutari cum Beneficio Ecclesiastico: maximè si spectemus quòd ex hujusmodi fundatione melior sit conditio Ecclesiæ. Ecclesia augetur facultatibus, augetur obsequium & ministerium Ecclesiasticum. Ecclesiæ interest plebem Clericorum Deo ministrantium semper augeri. *Millia millium ministrabant ei*, Apocalyps. 5. Et Psalm. 34. *In populo honorificato laudabo te.* Tamen si verum amamus, id genus permutationis nullum & irritum, imò vitiosum & simoniacum est, & ut tale explodendum.

Permutatio Beneficiorum ipso jure fœdatur labe simoniæ, quatenus Beneficium datur pro Beneficio, res pro re, quæ est vice pretii, & pensationis causâ. Etiam oblatio bonorum eo pacto, vel sine pacto, eo animo facto, ut admittaris in Canonicum, & oblata quoad vixeris, retinens loco Præbendæ, vitio simoniæ non vacat, propter pacti vel taciti labem, cap. *Tua nos. de Simo.* Quanto magis permutationi inest vitium simoniæ, si pro Beneficio Ecclesiastico detur Capella, vel obitus modò fundatus, ut permutetur cum Beneficio Ecclesiastico? Si spectemus mentem & propositum contrahentium, quidnam aliud est hujusmodi fundatio Capellæ, quàm turpissimum inter Clericos fœnerandi genus, mera negotiatio, sagena missa ad capturam Præbendæ vel alterius Beneficii? Honestè Beneficium permutari non poterat cum præsenti pecunia. Rei expediendæ causâ pecunia deponitur, fundatur Capella, ut concilietur permutatio Beneficii. Quonam consilio fit istud ac studio augendi census Ecclesiæ? Non alio certè quàm Beneficii Ecclesiastici adipiscendi: ne opponatur commodum & emolumentum Ecclesiæ, ne honesta interpretatione non honestus quæstus obveletur. Ecclesia nimis laborat copiâ opum, quæ magis nocent, quàm prosint disciplinæ Ecclesiasticæ. Vix disciplina continetur inter tot & tantas opes, quæ remissionem & relaxationem morum magis suadent, quàm disciplinæ studium. *Discite, Pontifices, in sancto quid facit aurum,* Pers. Satyr. 22. Ecclesia paupertatis alumna, non quærit quæ sua sunt. Ecclesia in paupertate, zelo Dei exarsit; inter opes deferbuit, ac pæne refrixit.

Spirituale non potest permutari cum temporali. Quid sæcu-

larius quàm hoc Capellæ genus, quod revera nihil aliud est, quàm pecuniæ depositum negotiandi causâ, id est, Beneficii comparandi animo, sagitta volans ad venandum Beneficium? Beneficium hamatum & piscatum, ad illiciendum & rapiendum pinguius Beneficium. Bona sua offerebat Simon, ut acciperet Spiritum, id est, donum curationum in præmium Beneficii: statim eum repulit Petrus, dicens: *Pecunia tua sit tibi in perditionem.* Damnatus est Simon quasi pessimus negotiator, id est, redemptor & mango Spiritus sancti. Ab Innocentio III. damnatus est Clericus, qui offerebat bona sua Ecclesiæ, ut in Canonicum admitteretur, & ea Præbendæ loco essent, dum viveret, quia non erat mera & simplex oblatio, sed pacti simoniaci genus, cap. *Tua nos. de simonia.* Tentabat Simon quod hodie in conspectu Ecclesiæ impune & quasi licitè facere solent Clerici, conniventibus qui prohibere possunt, & lætantibus de incrementis rerum Ecclesiæ. Quid fiet de hujusmodi Clericis? Peccantes cum Simone, orante Petro Principe Ecclesiæ, cum Simone peribunt. Non purgatur simonia obtentu commodi temporalis Ecclesiæ; imò eò turpior est simonia, quò religionis & pietatis specie velatur. *Nihil in speciem fallacius est*, inquit Liv. lib. 39. *quàm prava religio, ubi Deorum numen prætenditur sceleribus?*

Nihil omnino ita fœdat & labefactat Ecclesiam, ac simonia, quæ est pessima hæresis, & sacrorum omnium corruptela. Dolendum à multis sæculis malè audivisse de simonia Ecclesiam Gallicanam. De ea explodenda & eliminanda sollicitè laboravit Gregorius epist. scriptâ ad Reges nostros, can. *Fertur.* 1. qu. 1. Joannes VIII. epist. 98. Gregor. VII. lib. 4. epist. 22. Sed infelici fato Ecclesiæ nondum exempta labes. His diebus recruduit fœdissimum & teterrimum vulnus Ecclesiæ, excogitato novo simoniæ genere, quod eò periculosius est, quòd pietatis colore adumbratur.

Exsurgite, evigilate, Pontifices, securim ad radicem apponite, ne admittatis hujusmodi permutationes: brevi evanescet hoc monstri genus, & Ecclesia quæ hoc simoniæ schemate nimis fœdatur, quamprimum pristinam faciem & decorem recipiet.

Præbenda vel Beneficium non potest permutari cum Beneficio ficto & imaginario, quod vocant *de pertica*, Gloss. in cap. 1. *de renun.* in VI. Quanto difficilius potest permutari cum Be-

neficio nummario, & burſali, quod latet in folle & arca, impatiens lucis & conſpectus Eccleſiæ, quod nihil aliud eſt quàm commentum & ſimulacrum Beneficii, non Beneficium, ſed redemptio Beneficii, & ſimoniæ velamentum.

Simonia non contrahitur palam & publicè in foro, ſed variis artibus obnubitur. Quomodo tolletur ſimonia, niſi artes & machinæ ſimoniæ tollantur & collatio pecuniæ, quæ eſt inſtrumentum & pignus perpetuum ſimoniæ, & quaſi aſſidua obſtetrix ſimoniæ, conciliatrix ſimoniæ, omnibus modis ſubmoveatur?

Hoc maximè munus eſt Pontificum, totis viribus ſimoniam compeſcere: Magiſtratuum quoque, quorum dignitas ſuas infulas, ſuum ſacerdotium habet: hæ vicariæ partes ſunt. Dignum eſt ſæculo & regno Chriſtianiſſimi Principis, ut deterrimum ſimoniæ genus de medio tollatur, dum ſibi & ſuis non parcit, dum totis viribus bello & armis decertat ad coërcendos hæreticos, & reſtituendam fidem Catholicam eorum finibus exulantem.

Huic labi tollendæ remedium aliquod tentarunt Pontifices, appoſitâ clauſulâ, *dummodo non fiat animo permutandi.* Sed fruſtra apponitur hæc clauſula, niſi remediis Juris adjuvetur, manu Epiſcoporum & Judicum: quo enim animo fundantur hujuſmodi Beneficia, quàm animo permutandi cum Beneficiis Eccleſiaſticis? Lex imperfecta eſt quæ hoc genus permutationis vetat, & contractum non tollit, neque coërcet. Inanis clauſula quâ illuditur ſacro præcepto: *Gratìs accepiſtis, gratìs date.*

PRÆLECTIO SOLEMNIS

AD LEG. ULT. ff. *De hæred. instituend.*

Habita pro instaurandis Scholis die XIX. Octobris M. DC. LXXVIII.

SOLEMNIS hujus Prælectionis argumentum erit Lex ult. ff. *de hæred. instit.* quæ desumpta est ex Paulo libr. 2. Decretorum seu Sententiarum Imperialium, Lex singularis in toto Jure secundùm Bartolum. Hujus Legis causa digna visa est judicio Principis. Hoc exemplo non indigna erit, ut spero, auditorio Ill. Pontificis, & celeberrimi cœtus. Tolosa tot Jurisperitorum parens, altrix & alumna, tot ferè parit & educat Judices, quot Auditores. E Scholarum subselliis quotidie surgunt præstantissimi Judices. Nec respuit Senatus quos Schola probavit, & honesto pulvere fœdavit. Mihi principalis vice judicii erit vestrum judicium, si de eo bene mereri liceat. Veniamus ad speciem.

Pactumeius Androsthenes testamento condito Pactumeiam Magnam Pactumeii Magni filiam ex asse hæredem instituit, eique patrem ejus substituit. Fortè occiso Pactumeio Magno, & perlato rumore de morte Pactumeiæ, testator testamentum mutavit, & posteriore testamento Rufum hæredem instituit, præmissis his verbis: *Quia heredes quos habere volui, contingere non potui, Rufus mihi heres esto.* Mortuo testatore Pactumeia quæ priore testamento hæres scripta erat, per libellum adiit Imperatorem, eumque supplicavit, ut sibi consuleretur nullo & irrito dicto posteriore testamento, quòd conditum esset ex falsa causa, ex falso rumore mortis ipsius Pactumeiæ. Cognitione suscepta Imperator super ea re pronuntiavit.

Nimirum ea ætate Imperatores utcumque rei bellicæ & to-

tius orbis Romani curâ districti, Juris dicundi studium non omittebant, ac de quibusdam majoribus causis extra ordinem cognoscebant, adhibito consilio Jurisperitorum, qui erant secretiorum consiliorum participes. De his extra ordinem cognoscebant, quia judicia ordinaria suos habebant Judices, Præsides & Proconsules in Provinciis, Prætorem & Præfectum Urbi in Urbe.

Principis verò cognitio erat vel per querelam, seu recursum in prima instantia, ut ostenditur in hac L. & L. 1. & 2. C. *Quando libell. Princip. dat.* maximè inter pupillos, viduas & alias miserabiles personas, L. unic. C. *Quando Imp.* vel per appellationem à sententiis Præsidum & Proconsulum, vel Præfecti Urbi, L. *Æmilius. de minorib.* L. *Non putabam. de condit. & dem.* L. *Qui Romæ. §. Seia. de V. O.* vel per evocationem, ubi Princeps ex certis causis ad se evocabat causam pendentem coram inferiori Judice, L. *Judicium solvitur. de judic.* E qua desumptum est cap. *Ut nostrum. de appellat.* Imperatores, inquam, extra ordinem cognoscebant de quibusdam majoribus causis, quæ majorem Judicem desiderabant, & auxilio Principis indigebant, quæ dicebantur cognitionis esse: de quibus Paulus collegit sex libros Decretorum Severi & Antonini, seu, ut ipse interpretatur in inscriptione Legis, Sententiarum Imperialium in cognitionibus prolatarum. Notandus hoc loco Claudius, quòd non solùm de his quæ erant cognitionis, judicaret; verùm etiam de his quæ erant jurisdictionis ordinariæ, teste Tranquillo in Claudio cap. 15.

Cognitione suscepta apud Principem sedentem pro tribunali, adsidentibus Jurisperitis, è quibus unus erat Paulus, quæsitum, an Pactumeiæ deberetur hæreditas ex priore testamento; an Rufo ex posteriore, etsi conditum esset ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pactumeiæ.

Dubitationem faciebat, quòd priùs testamentum ruptum erat posteriore, L. 1. *de injust. rupt.* Ac licèt posterius testamentum conditum esset ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pactumeiæ, videbatur errorem falsæ causæ non vitiare institutionem, quia hæredis institutio est mera liberalitas, quæ non indiget causâ, & sola voluntate testantis sustinetur. Ex quo efficitur, ut neque expressio causæ, neque causæ ἀπορία, seu evacuatio noceat, quia sublata falsa opinione, superest sufficiens & idonea causa donandi, nimirum voluntas donatoris, quæ est causa perpetua juris. Donatio est mera liberalitas: donari videtur

tur quod nullo jure cogente, id est, mera voluntate conceditur, L. *Aquilius.* L. *Donari. de donat.*

Falsa causa non vitiat institutionem, quia non habet vim conditionis, non cohæret institutioni. Et hoc est quod dicebatur in hac lege, in rationem dubii falsum modum non obesse. Modus promiscuè pro causa accipitur, quia perinde ac causa concipitur per particulam *ut*, vel *quia*, L. *Causam.* §. ult. & ibi Gloss. infr. *de manumiss.*

Item cùm falsa causa non vitiet legatum, L. *Demonstratio.* §. *Quod autem.* L. *Cùm tale.* §. *Falsum. de condit. & dem.* falsa etiam causa non debet vitiare institutionem. Eadem est ratio hæredis scripti ac legatarii, quia legatarius in re legata est quasi hæres, L. *Id tempus.* §. 1. *de usucap.* Et testamentum quo continetur utrumque, hæredis institutio & legata, non potest diverso jure censeri, ut falsa causa vitiet testamentum quoad institutionem, & non vitiet quoad legata. Una & eadem res non potest diverso jure censeri, L. *Eum qui ædes. de usucap.* cap. *Cùm in tua. de decim.* Quælibet dispositio, sicut statua, uno spiritu, unà lineâ ducitur, L. *In rem.* §. *Item quæcumque. de rei vindicat.* In uno eodemque actu non est inducenda divisio voluntatis, L. *Eum qui.* §. ult. *De his quæ ut indign.* L. *Nam absurdum. de bon. libertor.*

Perlato rumore mortis Pactumeiæ, testator testamentum mutavit, in dubio scilicet sibi consuluit, propter incertum casum, ne intestatus decederet: atque ita in dubio magis videtur voluisse testamentum facere cum effectu, quàm nihil agere. In dubio semper ea assumenda est interpretatio, ut quod agitur, potiùs valeat, quàm pereat, L. *Quoties. de reb. dub.*

Ut sciatur quænam fuerit voluntas testantis, inspiciendum est tempus testamenti, L. *Si alienum.* §. 1. supr. hoc tit. non est spectandus eventus, non est spectandum quod constitit post testamentum. Id mutatum ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pactumeiæ: quia suprema judicia non debent pendere ex eventu incerto, L. *Illa institutio.* supr. hoc tit. Et in dubio videtur testator potiùs voluisse testamentum mutare, quàm in discrimen venire, ne intestatus decederet: quia naturale votum hominum est, de suis rebus velle tutò disponere; solatium morientis, post mortem sibi esse superstitem, ac de suis disponere jam ademptis omnibus. *Solatium mortis voluntas ultra mortem*, Quintil. Declam. 308. Nec quidquam magis debetur hominibus, quàm ut rata sit suprema eorum voluntas, post quam aliud vel-

le non habent, L. 1. C. *de SS. Eccleſ.*

Neque habetur ratio incommodi ejus, cui nocet poſterius teſtamentum, quia damnum privatorum publica utilitate penſatur. Publicè intereſt ſuprema judicia exitum habere, L. *Vel negare.* infr. *Teſtam. quem aper.*

Error teſtantis qui falſo rumore deceptus teſtamentum mutavit, non vitiat teſtamentum, non officit veritati, cùm appareat de voluntate teſtatoris. Etſi teſtator maluerit habere primum hæredem, in dubio tamen ſibi cavere, & proſpicere voluit. Prudens conſilium teſtantis animadvertitur, qui teſtamentum mutavit propter incertum caſum prioris teſtamenti, ne inteſtatus decederet. Licèt teſtator in poſteriore teſtamento præfatus ſit, ſe alterum hæredem inſtituere, quia audivit primum hæredem in vita deceſſiſſe, præfatio hujuſmodi non habet vim conditionis. Præfationes, quæ apponuntur teſtamentis, ſunt nudæ & ſimplices enuntiationes, quæ non pertinent ad diſpoſitionem ipſam teſtamenti. Verba enuntiativa nihil diſponunt, L. *Verba.* C. *de teſtam.* L. *Ex his.* C. *de teſtam. milit.* Qui teſtari voluit, non præſumitur præfationem injeciſſe teſtamento, ut ſibi inſidias ſtrueret, & machinam pararet ad evertendum teſtamentum. Qui teſtari vult, non præſumitur eligere viam, eligere genus teſtandi ad impugnandum judicium ſuum, L. *Si miles. de teſtam. milit.* Præfationes teſtamentis apponi ſolent; ſed vis & poteſtas teſtamenti non pendet ex præfatione: imò tota pendet ex diſpoſitione, uti legaſſit ſuæ rei, L. *Verbis legis. de V. S.* quemadmodum vis & poteſtas legis non conſiſtit in prologo, ſed in ipſa legis ordinatione. Et hoc eſt quod ſenſit Seneca epiſt. 93. *Nihil eſt frigidius & ineptius quàm legem cum prologo.*

Cognitione agitata Imperator pronuntiavit, hæreditatem deberi Pactumeiæ ex priori teſtamento, quaſi prius teſtamentum non eſſet ſublatum poſteriore: quia mutatum erat ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ. Teſtamentum cùm ſit actus legitimus & ſolemnis, judicium magis, quàm beneficium defuncti. Voluntatis noſtræ juſta ſententia non temere mutatur ex vano rumore. *In rumore calumniæ genus eſt primum credere*, ait Quintilian. Decl. 11. id eſt, falſi genus eſt ſtatim rumori credere, ne ſuprema judicia ſint ſemper in pendenti & in incerto. Falſus rumor non debet obeſſe veritati, L. *Si quis mihi bona. §. Planè ſi rumor. de adqu. & omitt. hæred.* L. *Si cum vel in utero.* C. *de teſt. milit.*

Institutio Pactumeiæ non sustinetur ex priori testamento, id est, ex verbis testamenti, quod jam sublatum est posteriore; sed ex voluntate testantis, quæ inesse videtur secundo testamento, quasi tacitè repetita, ut satis insinuatur ex eo quod testator dixit in præfatione posterioris testamenti, se ad alios hæredes transire: quia primum hæredem habere & contingere non potuit. Quæ verba geminata & repetita sunt argumenta enixæ voluntatis, quæ inducunt dispositionem: quemadmodum enixæ voluntatis preces, etsi minùs solemni testamento contineantur, inducunt fideicommissum, L. *Cùm pater.* §. *Lucius. de legat.* 2. L. *Ballista. Ad Trebell.* Sæpius in Jure idem bis dicitur, id est, repetitur, dubitationis tollendæ, vel affectus probandi causâ, L. 1. §. *Sed sciendum. de Ædil. Edict.* ut in sacris libris repetitio usu frequens est, eodem animo affectus probandi. Augustin. in Psalm. 6. Ejusdem sententiæ repetitio, non quasi enunciantis necessitatem, sed affectum exultantis ostendit. Et licèt mentio primi hæredis fiat tantùm in præfatione posterioris testamenti, eadem videtur tacitè repetita in dispositione: quia plerumque quæ in præfatione continentur etiam in stipulatione, quanto magis in testamento contineri intelliguntur, L. *Titia.* §. *Idem respondit. de V. O.*

Testamentum posterius non infirmatur ob id quòd contineat falsum modum, falsam causam: sed maximè infirmatur ex voluntate testantis, quæ sola spectatur: quia non mutaturus creditur testamentum, si certus fuisset Pactumeiam esse superstitem. Voluntas permanere intelligitur, quæ non mutatur nisi ex falsa causa, eaque specialiter notata; alioquin non mutanda. Quod mutatur sub conditione, sub contraria conditione non mutari intelligitur: quemadmodum quod legatur sub conditione, sub contraria conditione ademptum intelligitur, L. *Aliquando. de condit. & demonstr.*

Testamentum prius salvum & incolume tuetur voluntas defuncti, qui omnino de alio testamento non cogitasset, nisi error, aut mendacium falsi nuncii eum decepisset. In testamentis voluntas defuncti totum facit, Leg. *Facto.* §. *Rerum.* supr. hoc tit. In testamentis voluntas defuncti vicem legis obtinet, ex 12. Tabul. *Uti legassit suæ rei.* In testamentis voluntas defuncti primum locum obtinet, eaque regit conditiones, L. *In conditionibus. de condit. & dem.*

Testamentum quidem minus solemni voluntate non consti-

tuitur, nec revocatur nisi perfecto posteriore testamento, vel capitis deminutione, putà adrogatione, si testator se adrogandum dederit: quia per adrogationem fit filiusf. & testamentum recidit in eum casum à quo incipere non potuit. Sed si per emancipationem soluta adrogatione, codicillis vel aliis literis declaraverit se eodem testamento emori velle, testamentum semel detectum nuda & minus solemni voluntate restituitur: voluntas quæ defecerat, recenti judicio rediisse intelligitur, L. *Qui ex liberis.* §. ult. *de bonor. possess. sec. tabul.* Testamentum faciliùs restituitur quàm dissolvitur, quia prioris voluntatis reliquiæ sustinent testamentum. Prior voluntas superesse intelligitur, maximè si prius testamentum modò conditum sit. Voluntas prior durare intelligitur, nisi probetur mutatio voluntatis, L. *Eum qui. de probat.* L. *Cùm hic status. de don. inter vir. & uxor.* Tam cito non præsumitur mutatio voluntatis, L. *Non ad ea. de condit. & dem.*

Eadem ratione prius testamentum non revocatur posteriore, quia sustinetur voluntate testantis, quæ velut Regina legem dat testamentis. Et hoc satis probabile est propter favorem novissimarum voluntatum.

Durius erat quod eodem judicio Principis pronunciatum est, falsam causam adjectam posteriori testamento vitiare quidem institutionem, sed non vitiare legata eodem testamento relicta, & legata deberi ex posteriori testamento per hæredem scriptum priore testamento. Videbatur hæres non teneri præstare legata quæ à se relicta non essent: quem non honoro, gravare non possum, L. *Ab eo.* C. *de fideic.* Hæres priore testamento scriptus, non capit hæreditatem ex posteriore testamento, sed capit eam quasi à semetipso ex primæva voluntate defuncti. Testamentum quod non valet quoad institutionem, quæ est summa & caput testamenti, nullo modo valere potest quoad legata, quæ sunt appendices, accessiones & partes institutionis. Legata non debentur ex testamento, ex quo hæreditas adita non fuerit, L. *Eam quam.* C. *de fideicommiss.* Hæreditas redit ad hæredem priore testamento scriptum, recenti judicio, quasi ex secundo testamento, atque ita sine onere legatorum quæ ab alio hærede relicta sunt.

Verumtamen legata debentur ex posteriore testamento, per hæredem scriptum priore testamento, quia circumducta & quasi spongia deleta institutione secundi hæredis institutio primi cen-

ſetur repetita in ſecundo teſtamento; & legata præſtantur, quaſi ab eo relicta ſint: vel ſi mavis, legata debentur ex poſteriori teſtamento, per hæredem ſcriptum priori teſtamento, quaſi ab eo relicta eſſent codicillis ad prius teſtamentum factis. Secundum teſtamentum non valet ut teſtamentum, ſed ut codicillus, ita ut legata præſtentur à primo hærede ſcripto, acſi codicillis ab eo relicta eſſent; ut tradit Imola hîc. Neque hoc abſonum & alienum eſt à Jure. Interdum legata debentur ex nullo teſtamento, L. *Cùm quidam.* infr. *de his quæ ut indign.* Ex cauſa præteritionis vel exhæredationis, rupto teſtamento, teſtamentum rumpitur quoad inſtitutionem: cætera, id eſt, legata & fideicommiſſa firma permanent, Auth. *Ex cauſa.* C. *de liber. præter. vel exhæred.*

Non abſimile fuit judicium Adriani in teſtamento matris, quæ per errorem filium abſentem præteriit, credens eum in bello periiſſe, extraneo hærede inſtituto, hæreditatem ad filium pertinere, ita ut legata & libertates teſtamento relictæ ab eo præſtentur, quia ſublata falſa opinione ſupereſt cauſa pietatis, L. *Si inſtituta.* §. 3. & ſeq. *de inoff. teſtam.* Conjecturâ pietatis filius per errorem præteritus, pro non præterito habetur: quia nemo præſumitur alienas ſucceſſiones ſuis velle anteponere, L. *Cùm acutiſſimi.* C. *de fideicommiſſ.*

Eâdem conjecturâ pietatis nititur L. *Si mater.* C. *de inofficioſ.* ex qua, ſi mater duobus filiis hæredibus ſcriptis, tertium jam à partu rubentem præterierit, & in ipſo puerperio defecerit, antequam haberet tempus mutandi teſtamenti, Imperatores reſcripſere, filio præterito ſubveniendum eſſe propter repentini caſus iniquitatem, ut citra querelam inofficioſi ei detur virilis portio hæreditatis, acſi cum fratribus inſtitutus eſſet, ne infelix puer ſimul duplici vulnere ſaucietur, morte matris, & damno bonorum. Afflicto non eſt danda afflictio; L. *Divus. de offic. Præſid.*

Pactumeia ſine pietatis offenſa exhæres fieri non poterat: ſed ut reſtitueretur, egebat auxilio Principis, cujus eſt in caſibus de novo emergentibus, ſubditis ſubvenire, nova jura condere pro rerum & cauſarum neceſſitate, vetera emendare, vel quæ deſunt, ſupplere, L. *Humanum.* C. *de legib.* Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio Principis, L. *De ætate.* §. *de cauſa. de interrog. in Jur. fac.* In re dubia conſulendus fuit Princeps. In dubiis judices ſolebant conſulere Principem conſulta-

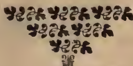
tione vel relatione missa, de quibus conceptus est tit. *de appell. & relat.* Hinc Plin. libr. epist. 107. ad Trajanum : *Solemne est mihi, Domine, omnia in quibus dubito, ad te referre : quis enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere?*

Ne vos morer : hæreditas datur Pactumeiæ, non beneficio Principis, ut voluit D Cujac. hîc. Hæreditas datur testamento vel à lege. Hæreditas beneficio Principis neque dari, neque adimi solet. Beneficium Principis ad alienam injuriam porrigi non oportet, L. *Impuberi. de adm. tutor.* L. pen. C. *de emancipat. liber.* Et si hæreditas detur à Principe, non est beneficium, sed injuria, de alieno scilicet largiri.

Tutius & sanius est dicere hæreditatem dari Pactumeiæ ex voluntate testantis, nimirum ex Decreto Principis, qui causâ cognitâ ex consilio Jurisperitorum voluntatem defuncti amplexus, qui solus potuit adjuvare, & restituere voluntatem defuncti, & quasi mortuam, vel sopitam suscitare. Hærebant Judices novitate casus suspensi. Difficilis erat quæstio voluntatis, quæ tota pendebat ex conjecturis. Puteus altus est. Periculosa quæstio æquitatis, in qua plerumque sub auctoritate Juris perniciosè erratur, L. *Si servum. §. Sequitur. de V. O.*

Rei expediendæ, rei explicandæ causâ aditus est Princeps, qui solus omnia jura habet in scrinio pectoris, qui causâ cognitâ ex consilio Jurisperitorum pronuntiavit hæreditatem deberi Pactumeiæ ex voluntate testantis, quia à priore voluntate minimè recessisse intelligitur, qui testamentum mutavit ex falsa causa, ex falso rumore mortis Pactumeiæ. Velle non videtur qui errat : errantis nulla est voluntas. Nihil tam contrarium voluntati, quàm error, qui imperitiam & voluntatem detegit, L. *Si per errorem. de jurisdict.*

FINIS.

INDEX MATERIARUM.

A

T

D

E

Ecclesiæ

N

O

P

S

Sede

ADDITIO ad Clementinæ I. De verborum significatione. *Paragraphum* Cumque dicti. *pag.* 84. *post verba* tamquam suum.

Sed Procurator Fisci agit nomine Mendicantium, tamquam defensor miserabilium personarum, L. *unic. C. Quand. Imperator.*

His emendandis, absentia Auctoris, dum sub prælo premeretur hoc Opus, & ipsiusmet autographi perquam scrupulosa difficultas, locum dedere: quibus ut parcas, Lector, gratum tibi sit.

Pag. 93. *lin.* 12. Decretales Pontifices *lege* Decretales Pontificum *P. ead. lin.* 22. Canonici Parisiensis *lege* Patosinensis *P.* 94. *lin.* 9. consensit secreto emancipationem *lege* consensit eorum emancipationi *P.* 96. *lin.* 10. in malignis *lege* malignis *P.* 106. *lin. penult.* tolerare *lege* tolerari *P.* 110. *lin.* 17. disceptatos *lege* disceptator *P. ead. lin.* 24. dotes *lege* dote contentas *P.* 112. *lin.* 36. modicas dotes *lege* modica dote *P.* 113. lin. 26. *de dot.* lege *de dol. P.* 114. *lin.* 21. voti: parentum *lege* voti parentum: *P.* 116. *lin.* 16. rei sacræ *lege* res sacra *P. ead. lin.* 27. *post* arbitr. *adde.* Et hoc est quod suadet Nazianz. orat. 30. *πόσος ὁ κίνδυνος, ὧν τοῖς αὐτὸν ἐθέμεθα τῶν θεῶν ζωδια-κῶν τύπων ἀσφαλῶς εὑρίσκεσθαι* *P.* 118. *lin.* 24. *πρεῖα lege πρεία* *P.* 126. *lin.* 13. similis *lege* similes *P.* 128. *lin.* 32. tenereris *lege* teneris *P.* 132. *lin.* 29. ac studio *lege* an studio *P.* 140. *lin.* 7. detectum *lege* defectum.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

CAUTUM est auctoritate Regis, ne quis in ipsius regno, aliisve locis ejus ditioni subjectis, intra sex annos à die publicationis exemplarium numerandos, librum qui sic inscribitur, *Antonii Dadini Altecerræ V. J. Professoris, & Decani Universitatis Tolosanæ, in Libros Clementinarum Commentarii* excudat aut vendat, absque Ludovici Billaine permissu, in cujus gratiam toto hujusce Privilegii jure suo cessit ipse Auctor. Qui secus fecerit, mulcta ei indicta, prout ampliùs in ipso Diplomate regio continetur, dato apud sanctum Germanum in Laya die 22. Februarii anni 1680.

Prima Editio absoluta fuit die 8. Februarii anni 1681.

